

**T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**REKREATİF FAALİYETLERE KATILAN 9-14 YAŞ
GRUBUNUN BENLİK SAYGISI VE SOSYALLEŞME
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

MUHSİN ÇINAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ. DR MURAT ERDOĞDU**

KONYA-2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhsin ÇINAR
	Numarası	148117011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Rekreasyon Yönetimi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Murat ERDOĞDU
	Tezin Adı	Rekreatif Faaliyetlere Katılan 9-14 Yaş Grubunun Benlik Saygısı Ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Rekreatif Faaliyetlere Katılan 9-14 Yaş Grubunun Benlik Saygısı Ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 13/02/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Murat ERDOĞDU	
2	Doç. Dr.	Erkan Faruk ŞİRİN	
3	Yrd. Doç. Dr.	Murat KOÇYİĞİT	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhsin ÇINAR		
	Numarası	148117011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Rekreasyon Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Rekreatif Faaliyetlere Katılan 9-14 Yaş Grubunun Benlik Saygısı Ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Muhsin ÇINAR

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhsin ÇINAR		
	Numarası	148117011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Rekreasyon Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Murat ERDOĞDU		
Tezin Adı	Rekreatif Faaliyetlere Katılan 9-14 Yaş Grubunun Benlik Saygısı Ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi			

Bu çalışma; ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerini incelemek ve ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerinin cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir, rekreatif faaliyetlere katılma durumu ve rekreatif faaliyetlere katılma sıklığı gibi değişkenler ile ilişkisini belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırma genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkişel tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini 2016-2017 bahar dönemi Konya’da öğrenim gören 87.814 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; evren gurubundan tesadüfi yöntemle seçilmiş, 1204 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşabilmek için, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Arıçak (1999), tarafından geliştirilen Benlik Saygısı Ölçeğinden ve Şahan (2007) tarafından geliştirilen Sosyalleşme Boyutundan yararlanılmıştır. Verilerin analizinde ise; bağımsız grup t testi, frekans ve yüzde dağılımları, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), post-hoc LSD veya Tamhane’nin T2 testleri ve Pearson çarpım moment korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Araştırma bulgularında kız öğrencilerin benlik saygılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin yaşları ilerledikçe kendilerine yetme düzeylerinde artış olduğu ve anne-baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik değeri, özgüven, başarı ve üretkenlik düzeylerinin de arttığı. Sonucuna ulaşılmıştır. Yine yüksek sosyo-ekonomik seviyeye sahip bireylerin daha yüksek benlik saygısı puanlarına sahip oldukları gözlenmiştir. Sosyalleşme ile ilgili olarak ise kız öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, anne-baba eğitim ve gelir düzeyleri arttıkça öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Rekreatif faaliyetler için harcanan zamanın benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Rekreatif faaliyetler, sosyalleşme, benlik saygısı, ortaokul öğrencileri

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Muhsin ÇINAR		
	Student Number	148117011001		
	Department	Recreation Management		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Murat ERDOĞDU		
Title of the Thesis/Dissertation	Examining Self-Esteem And Socialization Level Of The Students Aged 9-14 Participating In Recreational Activities			

The purpose of this study is to investigate the secondary school students' self-esteem and level of socialization according to the variables such as gender, age, place of birth, education level, monthly average income, participation in recreational activities and frequency of participation in recreational activities in order to determine the relationship between the subscales of the general screening model and the relational screening model. The research population consists of 87,814 secondary school students in the spring semester 2016-2017. The sample consists of 1204 students randomly selected from the population. In order to achieve the research objectives, the researcher developed a personal information form. In the developing process of the study, the researcher benefited from Self-Esteem Scale (developed by Arıcak, 1999), Socialization Scale (developed by Şahan, 2007) in order to achieve the objectives of the research. In the analysis of the data; independent group t test, frequency and percentage distributions, one way analysis of variance (ANOVA), post hoc LSD or Tamhane's T2 tests and Pearson product moment correlation analysis were used. $p < 0.05$ significance level was adopted in the interpretation of results.

According to research findings, it has been found that female students' self esteem is higher than males. The students' self sufficiency levels increase as their age progress, and the self - confidence, achievement and productivity levels of the students increase as the education level of the parents increases. Individuals with a higher socioeconomic level are also found to have higher self-esteem scores. As regards socialization, the level of socialization of female students is higher than that of boys, and as the education and income levels of parents increase, the level of socialization of students also increases. The time spent for recreational activities has a positive impact on self esteem and socialization levels of students.

Key words: Recreational activities, socialization, self-esteem, secondary school students

İÇİNDEKİLER

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	ii
Bilimsel Etik Sayfası	iii
Özet	iv
Abstract	v
İçindekiler	vi
Çizelgeler Listesi	ix
Önsöz	xii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM REKREASYON

1.1. Rekreasyon Tanımı ve Özellikleri	1
1.2. Rekreasyona Duyulan İhtiyacın Nedenleri	6
1.3. Rekreasyon Faaliyetlerinin Sınıflandırılması	8
1.3.1. Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması	8
1.3.1.1. Aktif Katılım	8
1.3.1.2. Pasif Katılım	9
1.3.2. Yerel Sınıflamaya Göre	9
1.3.2.1. Kentsel Rekreasyon	9
1.3.2.2. Kırsal Rekreasyon	10
1.3.3. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması	11
1.3.3.1. Bireysel Rekreasyon	11
1.3.3.2. Grup Rekreasyonu	11
1.4. Rekreasyonun Yararları	11
1.4.1. Fiziksel Yararları	11
1.4.2. Psikolojik Yararları	11
1.4.3. Toplumsal Yararları	12
1.5. Rekreasyon ve Spor	12

İKİNCİ BÖLÜM BENLİK SAYGISI

2.1. Benlik ve Benlik Kavramı	14
2.1.1. Benliğin Gelişimi	16
2.2. Benlik Saygısı	18
2.2.1. Benlik Saygısının Gelişimi	20
2.3. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	21
2.4. Benlik Saygısının Özellikleri	22
2.4.1. Benlik Saygısı Yüksek Bireyler ve Özellikleri	22
2.4.2. Benlik Saygısı Düşük Bireyler ve Özellikleri	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SOSYALLEŞME

3.1. Sosyalleşme	26
3.2. Sosyalleşme Kavramı ve Tanımı	26
3.3. Sosyalleşme Süreci	28
3.4. Sosyalleşmenin Safhaları	32
3.5. Sosyalleşme Sürecine Etki Eden Faktörler	33
3.5.1. Aile	34
3.5.2. Okul	35
3.5.3. Arkadaş Grupları	37
3.5.4. Kitle İletişim Araçları	39
3.6. Sosyalleşme ve Spor	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Modeli	42
4.2. Evren ve Örneklem	42
4.3. Veri Toplama Araçları	43
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu	44
4.3.2. Benlik Saygısı Ölçeği	44
4.3.3. Sosyalleşme Boyutu	46
4.4. Verilerin Toplanması	46
4.5. Verilerin Analizi	47

BEŞİNCİ BÖLÜM BULGULAR

5.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri	48
5.2. Benlik Saygısı Ölçeği ve Sosyalleşme Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	51
5.3. Benlik Saygısı Ölçeği ile Sosyalleşme Boyutlarına İlişkin Bulgular	51
5.3.1. Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	52
5.3.2. Sosyalleşme Boyutuna İlişkin Bulgular	74
5.3.3. Rekreatif Faaliyetlere Katılan ve Katılmayan Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği ve Sosyalleşme Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	79

ALTINCI BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Tartışma ve Sonuç	84
6.1.1. Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Sonuçlar	85
6.1.2. Sosyalleşme Boyutuna İlişkin Sonuçlar	89

6.2. Öneriler	91
Kaynakça	94
Ek-1: Anket Formu	104
Ek-2: Özgeçmiş.....	108

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 4.1. Belli evren büyüklükleri için, tahmini örneklem büyüklüğünü gösteren çizelge.....	43
Çizelge 4.2. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri İlçe ve Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı	43
Çizelge 5.1. Cinsiyet Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	48
Çizelge 5.2. Yaş Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	48
Çizelge 5.3. Doğum Yeri Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	48
Çizelge 5.4. Sınıf Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	49
Çizelge 5.5. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	49
Çizelge 5.6. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	49
Çizelge 5.7. Aylık Ortalama Gelir Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	50
Çizelge 5.8. Rekreatif Faaliyetlere Katılma Durumu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerler	50
Çizelge 5.9. Rekreatif Faaliyetlere Katılma Sıklığı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	50
Çizelge 5.10. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama Standart Sapma Minimum ve Maksimum Değerleri	51
Çizelge 5.11. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama Standart Sapma Minimum ve Maksimum Değerleri.....	51
Çizelge 5.12. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları	52
Çizelge 5.13. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	53
Çizelge 5.14. Öğrencilerinin Kendine Yetme Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane's T2 Testi Sonuçları	54
Çizelge 5.15. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Doğum Yeri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	54
Çizelge 5.16. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Doğum Yeri Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	55
Çizelge 5.17. Öğrencilerinin Başarma ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Doğum Yeri Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları.....	56
Çizelge 5.18. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	57
Çizelge 5.19. Öğrencilerinin Depresif Duygulanım Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	58

Çizelge 5.20. Öğrencilerinin Kendine Yetme Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane's T2 Testi Sonuçları	59
Çizelge 5.21. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	60
Çizelge 5.22. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları.....	61
Çizelge 5.23. Öğrencilerinin Özgüven Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	62
Çizelge 5.24. Öğrencilerinin Başarma ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	63
Çizelge 5.25. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
Çizelge 5.26. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	65
Çizelge 5.27. Öğrencilerinin Özgüven Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	66
Çizelge 5.28. Öğrencilerinin Başarma ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	67
Çizelge 5.29. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Çizelge 5.30. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları.....	69
Çizelge 5.31. Öğrencilerinin Özgüven Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları.....	70
Çizelge 5.32. Öğrencilerinin Depresif Duygulanım Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	71
Çizelge 5.33. Öğrencilerinin Kendine Yetme Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları.....	72
Çizelge 5.34. Öğrencilerinin Başarma Ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	73

Çizelge 5.35. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları	74
Çizelge 5.36. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	74
Çizelge 5.37. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Doğum Yeri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	74
Çizelge 5.38. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	75
Çizelge 5.39. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	75
Çizelge 5.40. Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	76
Çizelge 5.41. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	77
Çizelge 5.42. Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları	78
Çizelge 5.43. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	78
Çizelge 5.44. Rekreatif Faaliyetlere Katılan ve Katılmayan Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	79
Çizelge 5.45. Rekreatif Faaliyetlere Katılan ve Katılmayan Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	80
Çizelge 5.46. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları	80
Çizelge 5.47. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları	81
Çizelge 5.48. Rekreatif Faaliyetlere Katılan Öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İle Sosyalleşme Boyutu Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	82
Çizelge 5.49. Rekreatif Faaliyetlere Katılmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İle Sosyalleşme Boyutu Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	83

ÖNSÖZ

Ders döneminden tezin hazırlanmasına kadar geçen süre içerisinde, gerek bilimsel gerekse insancıl katkılarıyla her daim işimi kolaylaştıran, destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Murat ERDOĞDU'ya, yine bilgi ve tecrübeleriyle sürekli destek olan Doç. Dr. Erkan Faruk ŞİRİN'e teşekkürlerimi sunarım. Bu bilimsel çalışmanın hazırlanmasında işbirliği yapmayı kabul eden tüm katılımcılara ve tüm değerli dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili eşim ve oğluma sonsuz teşekkür ederim.

Muhsin ÇINAR

GİRİŞ

Rekreasyon, kişinin boş zamanlarında haz duymak veya birtakım bedensel, sosyal ve duygusal hareketleri elde etmek amacıyla yaptığı faaliyetler veya deneyimlerdir (Kılbaş, 2001: 14).

İlk medeniyetlerden günümüze kadar aşamalar halinde gelişerek gerçekleşen rekreasyon faaliyetleri, ilk medeniyetlerde, yaşam boyu katlanılan ve insanı yoran şeylerden uzaklaşmanın sadece manevi alemde, ebedi huzurla mümkün olabileceğine inanılarak gerçekleşmiştir. Daha sonraki zamanlar da ise, yaşlılık dönemlerinde dinlenme, mevsimlik veya hafta sonu tatil yapma ve günlük olarak ortaya çıkan boş zamanlarında rekreasyon faaliyetlerine katılma şeklinde yapılmıştır. Boş zamanların artmasına paralel olarak refah düzeyinin yükselmesiyle daha iyi yaşam şartlarına kavuşulması, rekreasyon faaliyetlerine daha çok önem verilmesini beraberinde getirmiştir (Kurar ve Baltacı, 2014: 43).

Kendine saygısı yüksek insanlar, kişisel özelliklerini açık bir şekilde bilirler. Kendileri hakkında olumlu düşünceye sahiptirler. Kendileri için uygun amaçlar koyarlar. Benliklerini olumlu yönde etkileyecek biçimde öz eleştiri yapabilirler (Taylor, Peplau ve Sears, 2012: 105).

İnsanlar var olduğu günden itibaren gruplar halinde yaşamayı seçmiştir. Bu seçim, bazı gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Birlikte yaşam kültürünün ilerletip yaygınlaşmasından sonra insanoğlu sadece fiziki oluşumlarıyla olmamış, bir yandan da toplumsal oluşumlarıyla da hayatın içerisinde var olmuştur. Özellikle endüstrinin gelişimi, sanayi devrimiyle gelişmeye devam eden, günümüzde de hızla büyüyen birlikte yaşam kurallarının değişmesi, beraberinde bazı gelişmeleri ortaya çıkarmıştır.

Birlikte yaşam yetisi gelişmiş olan insan sosyal yaşamda varlığını ortaya koyarken, toplumsal davranışları ile kendine has özellikleri olduğunu ifade etmiştir. Kişi benliğini anlatma sürecinde, toplumsal düşünce seviyesi ile toplumsal yaşama kurallarını oluşturmuştur. Fakat bu olgu oluşturulurken bazı vasıtaları kullanmayı da keşfetmiştir. Kullanılan bu vasıtaların başında da 'rekreasyon' uygulamaları bulunmaktadır. Sürekli artan çalışma temposu ve kendine zaman ayıramama sebebiyle günümüzde özellikle yoğun iş temposunda çalışan insanların daha

monoton ve hareketsiz yaşam tarzına doğru eğilim gösterdikleri görülmektedir. Rekreasyon, yoğun çalışma temposuna sahip kişilerin, tekdüze yaşam şekli ya da negatif sosyal faktörlerden olumsuz sonuç alan fiziki ve psikolojik iyiliğini yeniden elde etmek, zevk almak, koruyarak sürekliliğini sağlamak, bireysel haz elde etmek amacıyla istekli olarak bireysel ya da toplu olarak yaptığı kaliteli zaman geçirme eylemidir (Karaküçük, 2005: 16).

Yapılan bu çalışmanın birinci bölümünde rekreasyon kavramı, tanımı ve özellikleri, rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri, rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılması, yararları, rekreasyon ve spor konuları işlenmiştir. İkinci bölümde ise; genel olarak benlik ve benlik saygısı, benlik saygısını etkileyen faktörler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise; sosyalleşme kavramı, sosyalleşmenin özellikleri ve sosyalleşme sürecine etki eden faktörler işlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM REKREASYON

1.1. Rekreasyon Tanımı ve Özellikleri

Rekreasyon; tazelenme, tekrardan yaratılma ya da bir daha yapılanma anlamına gelen Latince ‘recreation’ sözcüğünden gelmektedir. Türkçe ’de kullanımı ise genellikle boş zaman değerlendirmek olarak kullanılmaktadır.

Toplumsal grupların veya kişilerin boş vakitlerinde fahri olarak yaptıkları eğlendirici ve dinlendirici faaliyetler anlamına gelmektedir. Rekreasyonun tekrardan meydana getirme manasındaki klasik yaklaşımına nazaran rekreasyon, bireyi mecburi çalışma faaliyetlerinden sonra dinlendiren, tazeleyen, istekli olarak yapılan etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Günümüzdeki manada toplumsal bir kurum, uzman bir iş sahası, bilgiler topluluğu olarak rekreasyon; çalışmadan ayrı, kendi içinde değerli olan, bireyin birçok ihtiyacına cevap veren mutlu ve dolu bir hayat vasıtasıdır. Bu düşünceyle rekreasyon genel tanımıyla, bireylerin fahri olarak iş dışındaki zamanlarında iştirak ettikleri, bireysel olarak haz aldıkları faaliyetler olarak tanımlanabilir. Rekreasyon, bireylerin modern ve aynı zamanda temel ihtiyacı olarak tanımlanırken, bireyin boş zamanı için kıymetli aktiviteleri, imkanları, eğitimleri ve danışmanlık hizmetlerinin tümünü kapsamaktadır. Bayer’e göre rekreasyon, bireyi yaşama bağlayan, meşgul edici, rahatlatıcı, eğlendirici ya da bu faaliyetlere iştirak etmek yoluyla bedenen, ruhen bir canlılığı sağlamaktır. Bireyin, yoğun ve tempolu iş yaşamı, monoton yaşam şekli ya da negatif çevresel faktörlerden riske giren ya da negatif yönde etkilenen beden- ruh sağlığını yeniden korumak, elde etmek ya da sürekliliğini sağlamak, bir yandan da haz duymak maksadıyla, bireysel doyum elde edecek, sadece iş ve zaruri gereksinimler haricinde kalan, bağlantısız ve bağımsız boş zamanlarda, isteğe bağlı ve gönüllü olarak, grupla yada bireysel olarak seçerek yaptığı faaliyetlere ‘rekreasyon’ denir (Karaküçük, 2005: 55-60).

Sözcük anlamı olaraksa dinlendirmek, eğlendirmek, canlandırmak, hayat vermek, hoşça vakit geçirmek anlamlarına gelen rekreasyon İngilizce recreate ve Fransızca recreer eylemlerinin ad durumudur. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda ise, insanların boş vakitlerinde, eğlenme ve tatmin dürtülerini gidermek için fahri olarak iştirak ettikleri aktiviteler olarak tanımlanabilir. Yapılan bu aktiviteler bireylere,

bedensel ve ruhsal yorgunluklarını dindirerek fiziksel, ruhsal ve yaratıcı güç kazandırır (Sağcan, 1986: 5).

Rekreasyon; kişilerin, sınırlı hayatlarının zaruri işleri haricinde kalan vakitlerinde (boş zamanda) istekli olarak iştirak ettikleri ve doyum sağladıkları faaliyetlerdir (Hazar, 2003: 21).

Geçmişten günümüze kadar, iş hayatı insanoğlunu yıpratırken, iş hayatı dışındaki zaman ise, kişilerin kendileri için bir şeyler yapması, hayata yeniden başlamasına, yenilenmesine ve kişinin güç tazelemesine imkân vermiştir. İş hayatı dışında yani boş vakitlerin değerlendirilmesi, rekreasyon konseptini ortaya çıkarmış ve bireyler bu konsepti daha da ilerletip zamanla geliştirerek zenginleştirmişlerdir (Soyer ve Can, 2003: 102-120).

21.Yüzyıla yaklaşırken, eski dönemlere oranla gelişen günümüz teknolojisi sayesinde, artan tatil zamanı, esnek çalışma programları ve daha kısa sürede emeklilik gibi olanaklar sayesinde kişiler daha çok rekreasyonel faaliyetlere katılma, eğlenceli vakit geçirme fırsatı bulmuşlardır. Rekreasyon endüstrisi de boş zaman değerlendirme ve dinlenme alanlarında rekreasyonel bir liderlik, köklü ve sürekli bir gelişim için hazırlıklara girişmiştir. Sonuç olarak eğlence ile ilgili alanlarda kariyer fırsatları ve kariyer hazırlık programlarında bir artış olmuştur. Rekreasyon sözcüğü latince “recreate” sözcüğünden türemiştir. Bu sözcük yenilenme, yeniden oluşma anlamına gelmektedir. Sözlük anlamında ise kuvvetin veya ruhun yenilenmesi, yeniden doğma anlamı taşımaktadır. Kısacası rekreasyon; yenilenme, günlük olağanın dışına çıkma anlamına gelmektedir (Jensen ve Naylor, 2000: 2).

Rekreasyon sözcüğünün daha kapsamlı açıklanabilmesi amacıyla şu tanımlayıcı temel ifadeler de kullanılmaktadır.

1. Rekreasyon, meslek değildir, boş zamanlarda yapılır. Kar amacı gütmaz.
2. Rekreasyonda fert; istekli bir şekilde ve tümüyle kendi iradesiyle ile katıldığı faaliyetlerde bulunur.
3. Rekreasyon çalışmaları, etkinliklere katılana haz vererek, mutlu eden ve neşelendiren bir tarzda yapılır.
4. Rekreasyon etkinliği, hem bireysel hem de sosyal yarar sağlar.
5. Sosyal değerlere ters düşmez. Yeme, içme, uyuma gibi zaruri değildir (Bucher, 1972: 4).

Rekreasyon konsepti ile ilgili açıklamalardan yola çıkarak Karaküçük tarafından yapılan, rekreasyonu öbür çalışmalardan ayıran temel özellikler aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir;

Rekreasyon çalışmalarının seçimi istekli olmalıdır.

Serbestlik hissi verir.

Çalışmalara devamlılık ve iştirak konusunda mecburiyet yoktur.

Boş vakitlerde yapılan bir etkinliktir.

Her yaştaki ve cinsiyetteki bireylerin çalışmalara iştirak imkânı verir.

Rekreasyon aktivitelerinde üstünlük, bireyin kendisindedir.

Rekreasyonel çalışmalar, her türlü açık ya da kapalı alanlar da, her mevsim ve hava koşullarında yapılabilmektedir.

Rekreasyon, bir çalışmayı lüzumlu kılar. Çalışmalar bedensel, mental, psikolojik, sosyal ya da tümünün birleşiminden meydana gelebilmektedir.

Rekreasyon çok muhtelif çalışmalar içerir.

Rekreasyon insanlara coşku ve sevinç veren bir aktivitedir.

Rekreasyon evrensel olarak yapılabilmektedir. Bütün insanoğlu için, ortak bir iletişim aracı konumundadır.

Rekreasyon bireyin kendisini ifade edebilme, farklı düşünmesine olanak sağlayıcı çalışmalar sunmalıdır.

Rekreasyonun her ferde uygun bir gayesi bulunur.

Rekreasyonel çalışmaların katılımcıya bireysel ve sosyal nitelikler katması beklenir.

Rekreasyon, çevrenin teamüllerine, örf-adetlerine, töresel ve manevi değerlerine barışık ve toplumsal değerlere uygun olmalı.

Rekreasyon faaliyetleri, rekreasyonistler tarafından benimsenir. Yani bir başkası tarafından yapılamaz, bireyin kendisinin aktif katılımı bireyi rekreasyonist yapar.

Rekreasyon eylemi, düzenli ya da plansız, yeteneği olan fertlerle ya da yeteneği olmayan fertlerle veya organize ya da organize olmayan yerlerde gerçekleştirilebilmektedir.

Rekreasyon, rekreatif çalışmalarına katılım neticesinde ortaya çıkan tecrübelerdir.

Sonuç olarak da, boş zamanda, birey yalnız ya da grupta, araçlı ya da araçsız, açık alanda ya da kapalı alanda, şehir de ya da şehir dışında, bir düzenlemeye bağlı veya bağımsız olarak, mecburiyetin olmadığı, zevk ve memnuluk verici tüm etkinlikleri kapsar. Yukarıda verilen başlıca nitelikler aynı zamanda bir çalışmanın rekreasyonel amaçlı olup olmadığının göstergesi ve kriterleri olabilmektedir (Karaküçük, 2005: 75).

1.2.Rekreasyona Duyulan İhtiyacın Nedenleri

Kentsel yaşamın insanlar üzerinde birçok negatif tesiri vardır. Günden güne yayılan ve güçlenen bedensel, ruhsal ve toplumsal problemlerin baskısı, özellikle şehirlerde kendini etkili bir şekilde belli etmektedir. Bu nedenle şehirli insanların her geçen gün daha fazla rekreasyona gereksinimi olduğu ve sorunların şiddetinin artmasına paralel olarak, bu gereksinimin de yoğunlaşacağı yadsınamaz. İnsanoğlu için rekreasyonu kaçınılmaz kılan ve tamamı yaşam kalitesiyle bağlantılı olan bazı durumlar; bireysel ve sosyal unsurlara göre şekli ve şiddeti değişmekle birlikte, günümüzün uluslararasılaşan ve günden güne birbirine benzeyen yaşayış biçimi içinde, birçok açıdan artık genelleşmektedir. Rekreasyona neden gerek duyulduğu konusunda bazı alanlarda örtüşen, bazı alanlarda farklılaşan nedenler ileri sürülmektedir. Öne sürülen sebepler ister benzer ister farklı olsun, özellikle yaşam kalitesi giderek düşen insanların, sorunu aşabilmek için rekreasyona ihtiyaçları olduğu ortadadır (Arslan, 2010: 48).

Rekreasyon kavramı çok geniş bir kavram olduğundan rekreatif etkinliklerdeki aktiviteler boyunca bireylerin davranışları ve beklentileri farklılıklar gösterebilir. Rekreasyon, katılımcıların ilgileri ve yaratıcılıkları kadar çok çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilik gösteren aktivitelere anaokulundan emeklilik dönemine kadar her yaştan ve engellilerden ya da hastalık nedeniyle emekli edilmiş her kesimden insanlar katılabilmektedir. Bu aktiviteler içinde seyirci olarak (pasif katılımcı) spor müsabakaları izlenebilir ve gurup ya da bireysel etkinlikler yapılabilir (aktif katılımcı) ayrıca profesyonel bir hizmet satın alınabilir veya bir lider önderliğinde katılımcı olunabilir (Özbey ve Çelebi, 2011: 241-270).

İçinde rekreasyon ihtiyacı bulunan insan, ihtiyaçlarının giderilmemesi durumunda her şeyden önce mutsuz olur. İnsanların amacı, en şiddetlisinden başlayarak ihtiyaçlarını gidermektedir. Bu amaçlara ulaşamadığı takdirde insanlarda

bir takım sosyal ve psikolojik problemler doğabilir. Ancak hiç kimse hiçbir zaman hedefine tam olarak ulaşamaz. Çünkü her zaman yeni arzular ortaya çıkar (Berne, 1988: 78).

Abraham H. Maslow motivasyon kuramında bir ihtiyaçlar hiyerarşisi olduğunu savunmuştur. İnsanların tüm gereksinimleri beş aşamalı ve aşağıdan yukarı doğru piramit durumundadır. Aşamalar şu şekildedir.

Fiziksel gereksinimler: yeme, içme, yerleşim, yaşamını sürdürme.

Güvenlik gereksinimi: Yaşlılık ya da hastalık gibi durumlarda geleceğini güvence altına alma,

Ait olma (toplumsal talep) ve de sevgi ihtiyacı: kendini tanıma, sevgi.

Değer ihtiyaçları: haysiyet, başarıma, saygı görme, prestij.

Kendini gerçekleştirme ihtiyacı: yapabilme ve tamamlayabilme isteği, bireysel doyuma ulaşma, bireysel zafer, bilimsel bulgular.

Bireyin yaşamını sürdürmesi amacıyla yapılması gereken fiziksel gereksinimler, can ve mal güvenliği, toplumsal güvenliğini sağlamayı hedefleyen güvenlik ihtiyacı, toplumsal aitliğin, diğer fertlerle beraber yaşama ve onaylanmayı isteyen sosyal gereksinim, bağlı olduğu grubun içinde, dışında, kendi için sürekli ve sağlam bir değer isteyen değer gereksinimleriyle, bireyin belirli alanlarda araştırma ve öğrenme, hatta bilinmeyi keşfetme arzusu kendini gerçekleştirme ihtiyaçlar hiyerarşisini oluşturur (Eren, 1998: 419-421).

Rekreasyona duyulan ihtiyacın sebepleri, rekreasyon faaliyetlerinin bireysel ve sosyal alanda yaptığı olumlu katkıdan dolayıdır.

Kişisel ve sosyal yönden rekreasyonun faydaları

Bedensel sağlık gelişimi kazandırır,

Ruh sağlığını korur ve devam ettirilmesine katkı sağlar,

Kişiyi sosyalleştirir,

Kişisel beceri ve yeteneğin ilerlemesine katkı sağlar,

Yeni şeyler üretme gücünü geliştirir,

Çalışma hayatında başarı ve iş verimini artırır,

Rekreasyon, doğru etkinlik seçimi yapmak, organize bir programa katılmak şartıyla, başarılı bir lider eşliğinde bireyin iş yaşamındaki başarısına olumlu katkı sağlamakta veya başarısını arttırmaktadır.

İktisadi gücü artırır,

Birey boş zamanlarını değerlendirirken, tercih edeceği faaliyet türüyle, ekonomik fonksiyonu olan bir üretim sağlayabilmektedir. Özellikle ticari rekreasyon işletmeciliği ve seçilen etkinliğin gerektirdiği gereç, donanım alımı ve cari giderler önemli bir ekonomik değer oluşturur,

İnsanın mutlu olmasını sağlar,

Mutlu olan insan yeni şeyler ortaya koymak, enerjisini, hem iş hayatı hem de iş hayatı dışında kullanmak ister. Günümüzde mutlu, zinde ve modern insan rekreasyonla uğraşan insandır,

Sosyal yardımlaşma ve sosyal kaynaşmaya sebep olur,

Aynı konu üzerinde yapılan rekreatif bir çalışma içinde, toplumun her kesiminden bireyler bir hep birlikte olabilmektedir. Bu durum toplum yaşamının kalitesini geliştirmekte ve toplumun manevi değerlerini yükseltmektedir, Demokratik bir sosyal yapının oluşmasına katkı sağlar. Bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde ve sosyal normlara uygun davranılmasında rekreatif çalışmalar önemlidir (Karaküçük, 2005: 95; Önder, 2003: 31–32).

1.3.Rekreasyon Faaliyetlerinin Sınıflandırılması

Rekreasyonun sınıflandırılması, fonksiyonlarına veya bir takım kriterlere endeksli olarak farklılaşmaktadır. Birey, hangi istek doğrultusunda bir rekreatif çalışmaya dahil olmayı seçmiş ise, bu çalışmaya uygun bir rekreasyon türü ortaya çıkmaktadır. Bireylerin her biri için ayrı hedefler ve beklentilerin olabileceği, buna bağlı olarak da çok çeşitli rekreatif faaliyetlerin olduğu düşünülürse, tek bir sınıflama ya da çeşitlendirme oluşturmanın güçlüğü de ortaya çıkmaktadır (Ergül, 2008: 11)

1.3.1.Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması

1.3.1.1 Aktif Katılım

Etken katılımlı (aktif) rekreasyon; insanların aktif olarak rol aldıkları hareketli ve dinamik boş zaman değerlendirme faaliyetlerini ifade etmektedir. Aktif rekreasyon tırmanma, futbol, golf, kamp yapma, tenis, yüzme, enstrüman çalma, şarkı söyleme gibi faaliyetleri kapsamaktadır (Mansuroğlu, 2002: 53).

Aktif katılım kişinin kendi isteği ile her hangi bir sosyal, kültürel ve sportif etkinliğe fiili olarak katılmasıyla gerçekleşen rekreatif etkinliktir. Fiilen katılımı

gerektiren bu etkinlik türlerinin seçiminde kişiye etki eden bazı faktörler vardır. Etkinliğin seçilmesi ve uygulanması bazen düşünüldüğü kadar kolay olmamaktadır. Gerçekleştirilecek çalışmaya yaşanılan çevre ve bu çevrede var olan imkânlar, ailenin sos yo-ekonomik seviyesi, bölgenin örf ve adetleri, yaş ve cinsiyet gibi kişilik özellikleri ile arkadaş çevreleri etkileyici olabilmektedir. Bu etkenlere ülkenin sanayileşmiş yapısını ve politikalarını da eklemek muhtemeldir (Yazıcı, 1998: 18).

1.3.1.2. Pasif Katılım

Her hangi bir spor branşına ait müsabaka veya antrenmanı yerinde izlemek pasif bir rekreatif katılımdır. Aynı maçı veya antrenmanı evde televizyon karşısında izlemekte pasif bir rekreatif etkinliktir. Ancak ikisi arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ortam farklılığı, heyecan farklılığı, tepki farklılığı önemlilerindedir. Pasif bir rekreatif etkinlik anlayış ve alışkanlıklara göre değişebilmektedir. Ayrıca kişilerin, yalnızca izleyici olarak katıldıkları bazı spor branşlarının büyümesine kapılarak gittikçe bu dalların bazılarına sporcu olarak yönelimleri göz önüne alınırsa, pasif katılımın, aktiviteye geçişi özendirici bir hâl aldığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Spor izleyicisinin bu nitelikleri, bireyi sinema veya tiyatro izleyicisinden farklı kılmaktadır (Yazıcı, 1998: 21).

1.3.2. Yerel Sınıflamaya Göre

1.3.2.1. Kentsel Rekreasyon

Kentsel rekreasyon alanlarının eğlenme ve kültürel faaliyetlerle iç içe olan ve kapalı mekânlarda gerçekleştirilenleri özellikle ülkelerin gelişmişlik dereceleriyle orantılı olarak “büyük iş yatırımları” halinde örgütlenmekte ve şehrin belirli bir kesim ya da kesimlerinde toplanma eğilimine gitmektedir. Örneğin İstanbul’un “Beyoğlu”, Londra’nın “West End” semtleri gibi, hemen her büyük şehrin eğlence kolaylıklarının toplandığı en az bir semti bulunur. Bir tür eğlendirme ticareti olan bu faaliyetler, her ülkenin ekonomik düzeyini ve şehrin büyüklüğüne göre değişen ölçek ve çeşitlilikte etkilerler. Söz konusu faaliyetler az nüfuzlu ve satın alma gücü düşük halkın yaşadığı yerlerde ise daha basit şekilde olurlar. Bu tür rekreasyon alışkanlıklarının basit biçimlerine en iyi örnek batı ülkelerinden örneğin İngiltere’de “pub”, Almanya’da “bierhaus” olarak da anılan birahaneler, Fransızların “cafe” leri ile 16. yüzyıldan beri ülkemizde halkın en önemli ve çoğu kez de tek rekreasyon kaynağı olan “kahvehaneler” dir. Kahvehaneler artık kaybolmaya yüz tutmuşken,

dünyanın modern büyük şehirlerinde olduğu gibi küresel markalardaki “cafe”ler yaygınlaşmaya başlamıştır. Geçmişte kahvehanelerde sürdürülen geleneksel bazı kumar oyunlarına at yarışları vb. gibi yenileri de eklenmiş, hatta bunlarla ilgili bazı özel mekânlar yaratılmıştır (Özgüç, 2011: 5).

Kentsel Rekreasyon, kent merkezlerinde açık veya kapalı mekanlarda gerçekleştirilen rekreatif etkinlikleri kapsamaktadır. Kentsel rekreasyon etkinlikleri çoğu zaman kısa süreli boş zamanlarda, bireylerin yakın çevrelerinde, zahmetsizce erişebilecekleri etkinliklerden meydana gelmektedir. Açık veya kapalı spor tesisleri, eğlence yerleri, sinema, tiyatro, hayvanat bahçeleri müzeler ve daha birçok etkinlik, insanların kent içi rekreatif ihtiyaçlarını giderilmesinde rol oynar ve geniş imkanlar sunarlar (Şükrü, 2007: 25).

1.3.2.2.Kırsal Rekreasyon

Kırsal rekreasyon kent merkezinin dışında, genellikle fonksiyonel (yararlı), manzarası hoş, rekreatif etkinlikleri gerçekleştirmeye uygun orman, su kenarı ve dağlık alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Kırsal rekreasyon aktivitelerine; zevk almak için gerçekleştirilen yürüyüş, su sporları, kamp yapma, balık tutma, dağcılık, motor sporları, bisiklete binme, doğa incelemeleri, mağaracılık, deniz altı faaliyetler, arkeoloji, piknik yapma gibi aktiviteler örnek olarak verilebilir. Rekreasyonel aktivitelere katılan bireyler, şehir yaşamından uzaklaştığı ve bu faaliyetlerin doğa ile içi içe olması açısından, kırsal rekreasyonu daha çok tercih ederler. Kırsal rekreasyon faaliyetleri kentsel rekreasyon faaliyetlerine göre daha uzun zaman zarfında yapılmaktadır.

ABD’de yapılan bir çalışmada kırsal rekreasyon faaliyetlerinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

1994-1995 yılları arasında, yıllık kara temelli rekreasyon aktiviteleri arasında ilk sıralarda; yürüyüş, kuş gözlemleme, yaban hayatı gözlemlemek, bisiklete binme, ailenin tüm fertlerinin bir araya gelme amaçların yer aldığı belirlenmiştir.

Bir milyondan fazla etkinlik gününden olan, su da yapılan aktiviteler arasında; sahil veya su kenarını ziyaret etmek, havuz, göl, nehir ve okyanusta yüzmek yer almıştır. Kara tabanlı aktivitelere bakıldığında en çok arzulanan yürüme ve kuş gözlemciliğidir (Demir, 2006: 67).

Kırsal alanda gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinin basında kampçılık gelmektedir. Kampçılık, genellikle bir spor ve bir yaşam biçimi olarak gerçekleştirilmektedir. Açık hava, doğa ile yakınlık ve iççelik özgürlük kampçılığın üç temel ögesini oluşturmaktadır (Sagcan, 1986: 157)

Kentsel alanlarda, özellikle büyük kentlerde yaşayanların, kırsal rekreasyon faaliyetlerine giderek artan bir oranda katılmakta olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, kırsal alan rekreasyonuna en çok katılımın gençler ve eğitim aşamalarından (Formal eğitim) geçmiş kişiler tarafından olduğunu ortaya koymaktadır. Elbette bu kişilerin mali durumları ile bu faaliyetlere katılma oranları arasında belirli bir paralellik vardır. Giderek kirlenen kentlerin yaşanmaz hale gelmesi, kırsal rekreasyon gibi birey ile doğayı birbirine yakınlaştıran rekreasyon çeşitlerinin artmasına neden olmaktadır (Uğurlu, 2005: 58)

1.3.3.Katılımcıların Sayısına Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması

1.3.3.1.Bireysel Rekreasyon

Bireylerin tek başına serbest zamanlarını değerlendirmeleridir. Örneğin; Yalnız başına evde müzik dinlemek, yalnız yapılan yürüyüş faaliyeti gibi. Bireylerin yalnız olarak iş dışındaki zamanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir (Hacıoğlu ve diğ. 2003: 38).

1.3.3.2. Grup Rekreasyonu

Bir gruba ya da gruba katılarak yapılan aktivitelerdir (Hazar, 2003: 24).

1.4.Rekreasyonun Yararları

1.4.1.Fiziksel Yararları

Günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak artan makineleşme ve masa başı işler, bireylerin gündelik çalışmalarındaki aktifliği ve günlük enerji harcama oranını azaltmıştır. Bu hareket azlığı birçok bedensel rahatsızlığa da neden olmaktadır. Bu hastalıklardan kurtulmanın en etkili yolu ise bedensel etkinliklere yönelmektir. Rekreasyon çalışmaları içerisinde bulunan, özellikle aktif rekreasyon sınıfında bulunan aktiviteler bedensel aktiviteyi arttırmaktadır (Çoruh, 2013: 18).

1.4.2.Psikolojik Yararları

Rekreasyonun bireyin fiziksel ve psikolojik yenilenmesindeki rolünden dolayı insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple toplumu geleceğe taşıyacak olan genç bireylerin, fiziksel ve psikolojik yönden sağlıklı fertler

olabilmeleri amacıyla, mevcut rekreasyonel çalışma ve eğilimleri belirlemek önemli bir konudur. Rekreasyona duyulan ihtiyacın sebepleri, rekreasyon çalışmalarının bireysel ve sosyal açıdan sağladığı faydalardan ileri gelmektedir. Kişisel ve sosyal açıdan rekreasyonun bazı faydaları şunlardır (Kalkan, 2012: 8)

Psikolojik Yararlar; Sağlık denildiğinde genel olarak öncelikle akla gelen beden sağlığıdır. Halbuki sağlık bir bütündür, ruh sağlığı da en az beden sağlığı kadar önemlidir. Fakat çağımız sosyal yaşamında aile, okul ve çalışma yaşamındaki problemler ve aşırı stres kişilerin sinir sistemini bozarak ruh sağlığı üzerinde negatif etkilere sebebiyet vermektedir. Bu olumsuz etkilerden uzak durmak için bireyler farklı bir ortam içerisinde olup moral kazanmak isterler. Bunun en iyi yolu rekreasyon etkinliklerine katılmaktır (Çoruh, 2013: 19).

1.4.3.Toplumsal Yararları

Boş zamanlarda spor yapmak, sağlıklı olmak ve sosyal-kültürel faaliyetlere dahil olmak gibi “olumlu” veya çeşitli suçlar, madde bağımlılığı ve şiddet benzeri “olumsuz” olarak nitelendirilebilir. Rekreasyonun öğretilebilir niteliğe sahip olması ve şiddetin önüne geçilmesi konusundaki etkisi ile genç bireylerin ilerideki alışkanlıklarının yönlendirilmesi için önem arz etmektedir (Mansuroğlu, 2002: 54).

1.5. Rekreasyon ve Spor

Rekreasyon, profesyonel iş dışı, bireyin kendisinin karar verip seçtiği ve iştirak ettiği etkinliklerle hayatının zenginleşmesi, hoşnut olması ve bu doğrultu da ilerlemesini sağlamaktadır. Bu yönleriyle, rekreasyon etkinlikleriyle gerçekleştirilmek istenen amaçlara, giderek daha çok önem verilmektedir.

Spor, rekreasyonel bir vasıta olarak bireylerin; sanayileşmeyle beraber yaşam ve çalışma şekillerini değiştirmeleri neticesinde, kent ve endüstriyel açıdan gelişmiş ortamlara taşınmaları, bir yandan çağdaşlaşma ve yaşam şartlarının yükselmesi, diğer yandan da olumsuz olarak mental ve bedensel eksikliklerin ortaya çıkardığı olumsuz şartları ortadan kaldırmak amacıyla önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Endüstriyel koşullarda çalışan bireyin fizyolojik açıdan yaptığı işin azalması, bununla birlikte psikolojik problemlerin artması, bireyin iş veriminin artması ve her şeyden önce

birey olarak mutlu olması için değişik faaliyetlerle meşgul olmasını, dinlenmesini mecburi tutmaktadır.

Endüstri ve kent yaşamında bir işin çok uzun zaman dilimlerinde (saatlerce, günlerce, aylarca) aynı hareketlerle, duruşlarla ve aynı ortamlarda yapılıyor olması, bu zorunluluğu daha da fazlalaştırmaktadır. Bununla birlikte gürültü, zararlı kimyasal etkilere maruz kalınan ortamlar da ilave edilebilmektedir. Bu olumsuzluklar, bireyde stres, kalp-damar ve sinir sistemi hastalıkları, hava kirliliğinin olduğu ortamlarda ise, solunum sistemi hastalıklarının ortaya çıkması ve düzensiz beslenme gibi negatif sonuçların artmasına neden olmaktadır. Bütün bu negatif sonuçların önüne geçilmesinde ise; rekreatif faaliyetler arasında büyük avantajlara sahip olan spor ön plana çıkmaktadır.

Burada spor, bütün bu olumsuzlukları kısmen de olsa giderecek bir etkinlik çeşidi olarak görülürken, daha çok sporu boş zamanlarda yaparak soruna çözüm aranması önerilmektedir. Ancak, sorunun büyüklüğü nedeniyle hareketsizliğin ve bu olumsuzlukların sporla giderilmesinde harcanacak zamanın bir boş zaman ve eğlenceye dayalı rekreatif etkinlikler olarak değerlendirilemeyeceği de ileri sürülmektedir. Spor, gündelik konuşma dilinde, farklı anlamlar yüklenen birçok amaçla kullanılmaktadır. Bundan dolayı, sporun bilimsel tahlillerle açıklanması, onun günlük kullanımına, tarihî sürecine, toplumsal, iktisadi, siyasal ve hukuki yapılarla ilişkilerine nispeten daha az yaygınlıkta yapılmaktadır. Bununla birlikte, sporun kavramsal anlaşımı, çoğunlukla tarihi gerçeklere bağlı ve bir seferde her şeyi kapsayacak şekilde belirlenememektedir. Bu manada spor çoğunlukla; amatör spor, profesyonel spor, gösteri sporu, yarışma sporu, okul sporu, boş zaman sporu, performans sporu, elit spor, rekreasyonel spor, herkes için spor, özürllüler için spor yaşam boyu spor, sağlık için spor, aile sporu, tatil sporu, , çocuk ve gençler için spor, kadınlar için spor, ileri yaşlarda spor, kadınlar için spor, dans, bale, ritmik jimnastik, endüstriyel spor, silahlı kuvvetlerde spor şeklinde örneklendirilebilir (Karaküçük, 2005: 173).

İKİNCİ BÖLÜM BENLİK SAYGISI

2.1. Benlik ve Benlik Kavramı

Birey doğumundan itibaren bir toplumsallaşma sürecine girer. Özellikle anne, baba, kardeşler, yakın akrabalar, akran grupları, okul ve iş ortamındaki kişiler gibi birincil ve ikincil gruplar; model oluşturma, olumlu ve olumsuz toplumsal pekiştirme ve baskı yöntemlerini kullanarak bireyin toplumsal rollerini ne ölçüde oynayabileceğini belirler. Bir süre sonra kişinin benliği, sadece sosyalleşme sürecinin bir ürünü değil, bir sürecin asıl ve dinamik bir parçası olarak ortaya çıkar (Karaaslan, 1993: 21-30).

Her bireyin kendi varlığı hakkında doğru olduğuna inandığı, inançları, görüşlerinden meydana gelen organize ve dinamik bir algısı vardır. Bu, bireyin kendini tanımlama biçimidir. Buna göre benlik, kısaca kişinin kendisidir denilebilir. Ayrıca gerçekçi bir benlik algısı olan insanlar çevreden gelen uyarımları daha doğru algılar. Bununla birlikte kendini beğenmiş, ben merkezci olan insanların kendi tutum ve davranışlarını doğru değerlendirmesi mümkün değildir (Tutar, 2012: 117).

Benlik konsepti, kişiliğinin genel dokusunun tamamını temsil eder. Benlik ögesi içinde daha özel noktalar, düğümlerse benlikte bulunan şemaları temsil eder. Bu nedenle bireylerin kendileri hakkında sahip oldukları kavramlar, bilgi ve atıflar her zaman aynı biçimde açık değildir. Birey bir durumda, kendisiyle ilgili atıflar ve bilgiler konusunda haberdar olabilirken, bir başka konudaki kişisel değerlendirmesinde açık, bariz bilgi ve atıfa sahip olmamaktadır (Aydın, 1996: 41-47).

Benlik kavramımız, diğer bireylerle etkileşimde bulunduğumuzda, bize ait olan ile bize ait olmayanın dışında kalanı ayır deden bir alan gibidir. "Ben çok çalışkan birisiyim", "ben iyi bir bireyim", "ben işimi seviyorum", "ben gürültüden hoşlanmam" diye söylediğimizde kendimizi, içinde bulunduğumuz grubun veya toplumun içinde konumlandırmış oluruz. Benlik kavramı ile kendimizi bizim dışımızda kalanlardan ayırır, kendimize hususi bir alan düzenlemiş oluruz. Hazırlamış olduğumuz bu alanı korumak, ilerletmek ve sosyal etkileşim içinde

konumlandırmak için de çok büyük gayret gösteririz. Bu çaba "ben olma savaşı" şeklinde tanımlanmaktadır (Özen ve Gülaçtı, 2010: 2).

Kişinin kendisiyle alakalı düşünce ve inanışlarını barındıran benlik, bireyin ne olduğu hakkındaki düşüncelerine ek olarak, ne olması gerektiği ve ne olmayı arzu ettiği konusundaki düşünceleri de içine alır. Benlik kavramının birey tarafından bilinen özelliklerini kapsayan "kişisel benlik", toplum içinde nasıl algılandığını gösteren "sosyal benlik" ve nasıl olmak istediğini gösteren "ideal benlik" gibi tipleri de vardır. Asıl benlik, kişilerin gerçekten kendilerini nasıl algıladıkları, ideal benlik ise kişilerin nasıl olmak istediklerini açıklamaktadır.

Benlik, kişinin kendisi adına değerli gördüğü bireylerin olumlu ve olumsuz eleştirileriyle biçimlenir, aile, sosyal hayat içinde iletişimle de elde edilir. Ayrıca dinamik, bütüncül ve kişiye has olan sosyal ve kültürel kurallardan da etkilenerek gelişir. Tüm bu etkenler doğrultusunda benlik, psikoloji merkezlidir ve bazı fonksiyonları vardır.

Bunlar;

Kişilerdeki davranışların açıklanmasına yardımcı olur.

Karar alma süreci için görüş birliği oluşturur.

İlerideki yıllardan beklentileri şekillendirir, yaşamın anlamı için köprü oluşturur (Öz, 2004: 83-111).

Benlik, kişiyi oluşturan tüm özelliklerin karışık bir örüntüsü iken, benlik kavramı (self concept), bireyin kendisi hakkındaki düşüncesini anlatmaktadır. Benlik kavramı, kişinin kendini anlamasına ve değerlendirmesine yönelik geliştirdiği düşünceler olarak tanımlanabilir. Benlik kavramı, insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimidir. Bireyin kendini nasıl gördüğünü ve değer biçtiğini açıklar. Kişinin kendisi hakkında doğru bulduğu hareketli ve karmaşık inançların tümüdür. Başka bir deyişle, çocuğun kendisi hakkında kafasında çizdiği görünümdür. Bu görünüş, çocuğun kendine güvenli olup olamayacağını, içe ya da dışa dönük olacağını belirler. Çocuğun benlik kavramı, dünyayı gözlemlediği bir gözlük gibidir (Yavuzer, 2014: 40).

Benlik kavramı, kişinin hem dünyayı hem de kendi davranışını algılayışını etkiler. Güçlü bir benlik kavramı olan kişi dünyayı, zayıf bir benlik kavramıyla algılayan kişiden oldukça farklı görür. Benlik kavramı her zaman gerçeği

yansıtmayabilir. Bir kişi çok başarılı ve saygın olmasına rağmen, kendini tamamıyla başarısız görebilir, yetenekli olmasına rağmen kendini yeteneksiz görebilir veya yeteneksiz bir birey ise, kendini yetenekli zannedebilir. Benlik kavramı kişinin kendisini nasıl gördüğünü ifade eder (Işık, 2006: 193-199).

Sağlıklı benlik kavramı bireyin hayatında güvende olmasına, başarı ve mutluluğu elde etmesine, yaşamındaki hayal kırıklıklarının üstesinden gelebilmesine ve bunları değiştirmesine yardımcı olur (Dinçer ve Öztunç, 2009: 22-33).

Benlik kavramı insanların hayatlarını ne şekilde yaşayacakları üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. İnsanlar mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşadıklarında bu hem kendilerini hem çevrelerini olumlu bir biçimde etkileyecektir. Bireyin mutlu olabilmesi ve hem kendisi hem de çevresi için faydalı olabilmesi için kişiliğin sağlıklı bir biçimde gelişmesi gerekmektedir. Kişiliğin gelişiminin olumlu yönde olması için bireyin çalışması, çalışması sonucunda verimli sonuçlar alması, bir doyuma ulaşması ve özgürlüğünü yitirmemiş olması gibi yaşantıları geliştirmesi gerekmektedir. Bireyin çevresini nasıl anladığı, çevreye karşı ne tür tavırlar takındığı, çevreye karşı gösterdiği tepkiler ve sağladığı uyum bireyin kişiliğini yansıtmaktadır kişiliğin bir alt boyutu ise benliktir. Benlik, kişiliği yönlendiren unsurdur. Bireyin kendi kişiliği hakkındaki görüşlerinden oluşmaktadır. Benlik, kişiliğin altyapısı konumundadır (Aslan, 1992: 1).

2.1.1 Benliğin Gelişimi

Benlik kavramı, son senelerde psikiyatri alanında üzerinde ehemmiyetle durulan konulardan biri haline gelmiştir. Benlik kavramı ve gelişimi, kuramcılar tarafından çeşitli şekillerde incelenmiş ve ele alınmıştır. Bu yaklaşımlarda bazı kuramcılar içsel, bazı kuramcılar ise dışsal kaynakları temel almışlardır. Sullivan, Horney, Rogers ve Mead gibi kuramcılara göre benlik, toplum tarafından şekillenmektedir. Kişilerarası ilişkiler ve bunların algılanışının benliğin gelişiminde önemli rolünün olduğu savunulmaktadır. Freud, Adler, Jung gibi kuramcılar ise bireyin doğuştan getirdiği dürtülerin önemini vurgulamışlardır (Öz, 2004: 83-111).

Benlik bir kısım yaşantılar sonunda elde edilen edinik bir yapı, bir olgudur. Başlangıçta çocuk kendi varlığının farkında değildir. Çocuk ben ile ben olmayayı birbirinden ayırt edemez. Bu yüzden dünya dıştan mı içten mi geldiğini bilmediği bir sezgiler karmaşasıdır. Ama benlik çocuk dünyaya geldiği andan itibaren başından

geçen birçok deneyimle etrafında edindiği bireylerin etkisiyle zamanla oluşur. Bizim için önemli kişilerin, bizi beğenip beğenmemeleri, bizimle övünüp övünmemeleri ya da bizden utanmaları, bu kişilerin bizim hakkımızda söylediği sözler benliğin alacağı şekli etkiler.

Benliğin gelişmesinde kişiler arası münasebetin büyük ehemmiyeti bulunur. Etrafımızdaki kişilerin bize olan tepkileri, benliğin içeriğine fazlasıyla etki eder. Bizim için değerli olan insanların beğenip beğenmemeleri, gurur duymaları ya da bizden utanmalarıdır. Bu insanların bizim için söyledikleri benliğin şekillenmesinde rol oynar. Böylece benlik, iyi veya kötü birçok deneyim sonucu öğrenilen ve öğrenmeye devam edilen bir ifadedir. Her yaşantı, başımızdan geçen her olay benliği şekillendirmeye yardımcı olur. Özetle yaşanan pozitif veya negatif tüm şeyler benliğin gelişiminde önemli rol oynar (Baymur, 1993: 266-272).

Doğum öncesi dönemden itibaren kendisi ve çevresiyle ilişki halinde olan birey hem kendi bedeninden ve hem de dış dünyadan uyarımlar almaktadır. Bu uyarımlar, duyum izlenimleri halinde yorumlanarak anlamlı bütünlükler meydana getirir. Bu şekilde birey hayatın ilk dönemlerinden itibaren, kendisi ve çevresi hakkında bilgiler edinmeye başlar. Bireydeki içsel varlık ya da öz ben, hayatın başlangıcında kendisini, onu dünyaya getiren annenin bir uzantısı olarak algılamaktadır. Yani, henüz kendisini bağımsız bir varlık olarak algılayamamakta ve anne ile birlikteyken benlikle ilgili bir sorun yaşamamaktadır. Hayatın ilerleyen dönemlerinde ise birey, anne ile ayrı birer varlık olduklarını fark etmeye başlar ve anneden bağımsız bir ben'in varlığına ihtiyaç duyar. Bu durum, yeni bir birliktelik arayışı olduğu kadar, kendisini tanımlayacağı yeni bir sistemi (benlik sistemi) geliştirecek ipuçlarına duyulan gereksinimi de tanımlamaktadır. İşte temel olarak, bireyin bir kimlik sahibi olma ihtiyacını karşılayan benlik algısı sisteminin oluşumu bu ayrılık travmasının yaşanması ile birlikte çevreyle girişilen etkileşimle başlar (Bayat, 2003: 2-11).

Benlik kavramındaki ilerlemeyle birlikte her aşamada kişi çok boyutlu komplike bir benlik yapısı geliştirmekte ve benliğin bu komplike yapısının zamanla daha fazla farkına varmaktadır. Benlik farkındalığı arttıkça kişinin sosyal ilişkilerinde de önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Yani kişiler zamanla, kendileri hakkında daha yüksek bir farkındalığa ulaştıkları gibi, diğerleri hakkında da

farkındalık düzeyi gelişecek ve sosyal ilişkilerde daha da becerikli hale gelecektir. Benliğin gelişim sürecine ilişkin bir diğer önemli değişken de sosyal etkileşimdir. Diğer ifadeyle, benlik bireyin sosyal ilişkilerini etkilediği gibi, onların sosyal ilişkilerinden de etkilenmektedir (Çağlayan, 2011: 9).

2.2. Benlik Saygısı

Benlik saygısı benliğin duygusal boyutunu oluşturur. Benlik saygısı kişinin kendisini değerli görmesidir. Birey kendisini değersiz gördüğünde önemli psikolojik sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bireyin kendinin ne derecede değer olduğu ile ilgili görüşleri, kendisine saygı duyması, kendisine değer vermesi, kendi özelliklerini benimsemesi ve kendisini onaylaması gibi durumlar benlik saygısını oluşturmaktadır (Yıldız ve Çapar, 2010: 105).

Benlik saygısı bireyin ruhsal yönden etkin olmasını sağlayan başlıca etkenlerdendir. Benlik kavramının kabul edilmesi benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısı, kişinin sosyal çevre içindeki tutum ve davranışlarını etkileyen olaylar karşısındaki tepkilerini belirleyen önemli bir yapılanmadır. Etrafından kabul gören, onaylanan kişinin benlik saygısının gelişeceği beklenmektedir. Ancak çevreye duyulan aşırı bağımlılık, benlik saygısının büyük yara almasına neden olabilir (Satan, 2011: 183).

Benlik saygısı veya özsaygı başka insanlara oranla daha yüksek olabilmektedir. Özsaygı insanın kendine saygı duyması ve kendini değerli görmesidir. Kendini sevmek, kendini saymak, kendine öncelik vermek ve kendi ihtiyaçlarını dikkate almak özsaygının gereğidir. Özsaygı bireyin kendi kişilik değerlerini ya da kendine olan saygınlığını tanımlar. Abraham Maslow'un 'İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde özsaygı en temel öğelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Maslow'a göre insanlar kendilerine saygı duyma ihtiyacı kadar, başka insanların onlara saygı duymalarına da ihtiyaç duyarlar.

Kişinin tam olarak kendini gerçekleştirebilmesi için bu kavramların dengeli olmasına ihtiyacı vardır.

Özsaygıları yüksek olan insanlar:

Psikosomatik hastalıklara karşı daha dirençlidirler.

Sosyal ilişkilerde daha başarılıdırlar.

Bağımsızdırlar.

Kendileriyle ve başkalarıyla etkili iletişim kurabilirler.

Tutum ve davranışlarının kontrolünü ellerinde tutarlar (Tutar, 2012: 120).

Başka bir tanıma göre de benlik saygısı, bireyin kendisini olduğundan aşağı, veya üstün görmeden kendiyile barışık olması ve kendini önemli, özel, beğenilmeye ve sevilmeye layık hissetmesidir. Allport'a göre benlik tasarımı; kişinin kendini oluşturma gücü, kişinin kendine olan "bu benim, ben bunu yapabilirim" dediği yönüdür (Tan, 1986: 80).

Ayrıca benlik saygısı, bireyin benliğine karşı tutumuna göre değişiklik göstermektedir. Eğer birey benliğinden memnun ise ve kendini görmeyi arzu ettiği yerde görüyorsa, benlik saygısı da üst seviyede olur. Bu durumda bireyin kendisine olan inancı yerinde olacağı gibi kendini olduğu gibi kabul edecektir. Diğer bir taraftan birey benliğinden memnun değil ise ve kendini bu yönde eleştiriyorsa benlik saygısının düşük olması beklenmektedir. Sosyal, ailesel bireysel, bedensel ve ahlaki özelliklerin de benlik saygısı oluşumunda etkisi olduğu ifade edilmektedir (Avanoğlu, 2004: 97-98).

Benlik saygısının gelişiminde sadece psikolojik etmenler değil fiziksel etmenlerde rol oynamaktadır. Dahası benlik saygısının gelişiminde uzun süreli bir süreçten söz etmek mümkündür. Bireyin sahip olduğu fiziksel özellikler, ergenlik dönemine geç ya da erken girmiş olması gibi unsurlar belirleyici olmaktadır. Zira bireyin ergenlik dönemine erken ya da geç girmesi, onun vücudundaki bazı değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu değişiklikler bireyin arkadaş çevresi içerisindeki statüsünde belirleyici rol oynamaktadır. Vücut olarak gelişim gösteren bireylerin daha sosyal olması beklenmektedir. Dahası, istenilen vücut özelliklerine sahip ergenlerin özgüvenleri yükselmekte ve daha girişken olmaktadır. Tüm bunlar bireyin kendisine olan güvenini ve saygısını şekillendirmektedir (Esen, 2012: 7).

Kuzgun'a (2002) göre benlik saygısı, "kişinin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesidir." Yani bireyin olmak istediği hali ile olduğu hal durumunun farkı benlik saygısının ne düzeyde olduğunu gösterir. Bireyin kendisini değerlendirmesinde bu farkla karşılaşması kaçınılmazdır, bu yüzden durum anormal karşılanmamalıdır. Aslında önemli olan kişinin gerçekte olduğu ile ideal benliği arasındaki farklılıkların en az olmasıdır. Kişinin elde etmeyi istediği benlik ile sahip

olduğu benlik arasında fark çok ise kişi benlik durumundan memnun olmaz ve buda bireyin benlik saygısını düşürmesine, iç gerilmeye hatta çatışmaya sebep olabilir denilebilir. Benlik saygısı, çocukların temel gelişimsel dönüm noktası çevresinde oluşan karmaşık bir kavramdır ve temel kişilik gelişiminde çok önemlidir. Temel kişilik özellikleri, erken yaşlarda oluşur, fakat ergenlik yılları boyunca bu özellikler, değişebilir veya benlik kavramı değişimi veya etki çabaları aracılığıyla gelişebilir. Benlik kavramı ve benlik saygısının, 12-13 yaşındaki çocuklarda en yıkıcı olduğu bulunmuştur (Kuzgun, 2002: 100).

Benlik saygısı çocukluğun ilk dönemlerinde yerleşmeye başlar, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de sürer; bu sürekliliğin bireyde aile içinde ve giderek toplumda geniş ölçüde olumlu etkiye sahiptir. Benlik saygısı geliştirmek, tümüyle başkalarına zarar verecek şekilde kendini iyi hissetmek demek olarak düşünülmemelidir. Bunun yanı sıra kişinin hissettiği ben ile olması gerektiğini düşündüğü ideal ben arasındaki fark benlik saygısının düzeyinin bir göstergesi olarak düşünülebilir (Plummer, 2011: 18-19-20).

2.2.1. Benlik Saygısının Gelişimi

Bebek doğduğu anda bir benlik algısına sahip değildir. Benlik, sosyal iletişim ve kazanılan tecrübeler neticesinde, süreç içerisinde oluşur. Doğumdan hemen sonra “ben” ile “ben olmayan” kavramları arasında ayırım yapabilecek durumda değildir. Doğumu takip eden iki-üç ayda kendisi ve çevre arasında ayırım yapabilmesiyle birlikte benlik gelişim süreci başlamaktadır (Baymur, 1993: 266-277).

Harter, benlik saygısını, kişinin kendisini bir bütün olarak sevmesi, kabul etmesi ve saygı duyması olarak tanımlamıştır. Coopersmith (1981)’e göre, benlik saygısı diğer kişilerin yaptıkları yorumlardan bizim çıkardığımız sonuçlar yolu ile kazanılır. Güngör’ün (1989) aktardığına göre, Coopersmith (1967) benlik saygısı kavramını inceleyenler arasında en tutarlı tanımların James ile Mead tarafından yapıldığına işaret etmektedir. James, geçen yüzyılın sonunda yazdığı “ Psikoloji İlkeleri ” adlı yapıtında açıkladığı çözümlerle ile benlik saygısı üzerindeki üç olası etkiyi ortaya koymaktadır. James, öznel yaşam deneyimleri ve kendilik kavramının önemini çözümlerken insanın özlemlerinin ve değerlerinin kendisini olumlu

değerlendirip değerlendirmedini belirlemede temel bir rolünün olduğu sonucuna varmıştır (Güngör, 1989: 16-17).

Fekler (1974), benlik saygısını geliştirmek için yararlı olacağını düşündüğü beş aşama önermiştir;

1. Çocuk için değerli olan şey yetişkin bireylerin kendi kendilerini övmelidirler; Çocuklar kimden neyi görürlerse onu belleklerine kaydederler. Eğer çocuğun kendini daha iyi hissetmesi istenirse, bunu yapacak somut yolların gösterilmesi gerekir. Çocuk için önemli olan bireylerin, kendilerini övdüğüne şahit olan çocukların, kendi kendilerini övme eğilimleri daha fazla olur.

2. Çocuklar, davranışlarını realist bir biçimde değerlendirmelidir. Kişinin kendi hakkındaki hisleri, kendi davranışlarıyla alakalı tutumlarından ileri gelir. Eğer birey kendini sürekli gerçekten uzak ölçülere göre değerlendirirse, sarf ettiği çabayı kesinlikle başarısızlık olarak görür. Eğer çocuk gerçekten uzak kriterlere göre değerlendirilirse, büyük bir ihtimalle düşük bir benlik saygısına sahip olacaktır.

3. Çocukların mantığa uygun amaçlar belirlemeleri gerekir. Araştırmalara göre olumsuz benlik saygısına sahip kişilerin, ideallerini gerçekten uzak ya da çok yüksek veya düşük olarak belirleme yönünde oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumların ikisinde de kaybetme kaçınılmazdır.

4. Çocukların kendilerini övmeleri gerekir. Bireylerin ilk öğrenme tecrübeleri, çocuk için değerli olan diğer bireylere bağlıdır. İç öğrenmenin sonuçları içselleştirilir, kişinin yaşantısını yönlendirmeye başlar. Çocuğun pozitif benlik saygısına sahip olabilmesi için, kendi kendini değerlendirmesi ve pekiştirmesi gerekmektedir.

5. Çocukların diğer kişileri övmeleri gerekir. Çocuk açısından değerli olan büyükler, çocuğa başkalarının nasıl övülmesi gerektiğini ve onlar çocuğu övdüğünde nasıl karşılık vereceğini öğretmelidir. (Örgün, 2000: 5).

2.3. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Benlik kavramı, kişinin hem dünyayı hem de kendi davranışını algılayışını etkiler. Güçlü bir benlik kavramı olan kişi dünyayı, zayıf bir benlik kavramıyla algılayan kişiden oldukça farklı görür. Benlik kavramı her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Bir kişi çok başarılı ve saygın olmasına rağmen, kendini tamamiyle başarısız görebilir, yetenekli olmasına rağmen kendini yeteneksiz görebilir veya

yeteneksiz bir birey ise, kendini yetenekli zannedebilir. Benlik kavramı, bizim kendimizi nasıl gördüğümüzü tasvir eder (Işık, 2006: 193).

Benlik saygısının gelişimdeki en değerli etmenlerden biri aile olarak kabul edilmektedir. Özellikle ergenlik dönemi benlik saygısının şekillenmesi açısından önemlidir ve bu dönemde ailelerin tutumları belirleyici olmaktadır. Aile ile ilgili olarak benlik saygısında etkili olan tutum ve davranışlar şunlardır:

- Aile tarafından gösterilen destek,
- Aileye olan bağlılık,
- Ailenin tutunduğu otorite tavrı,
- Ailenin çocuğa sunduğu ortam,
- Çocuğun sevildiğini hissetmesi,
- Çocuğun onaylandığını hissetmesi,
- Çocuğun üvey yada öz olması,
- Aile içerisinde görülen kavga ve çatışmalar,
- Ailenin sosyal seviyesi,
- Ailenin ekonomik seviyesi,
- Ebeveynlerin sahip olduğu eğitim,
- Ailenin mesleği (Yıldız ve Çapar, 2010: 106-107).

Benlik gelişiminin bireyin içinde bulunduğu eğitim , inanç, ekonomik ve siyasal sistemler bağlamında süren his, görüş, bilgi ve değer paylaşımlarıyla pozitif veya negatif istikamette gelişen etkileşimler içinde gerçekleştiği savunulmaktadır. Bu negatif veya pozitif etkileşimler kişinin davranışını, fiziksel, ruhsal ve sosyo-kültürel gelişimini belirleme hususunda etkili olmaktadır (Danış, 2006: 45).

Çocuklar için bir diğer önemli nokta ailesini taklit etmesidir. Çocuk öncelikle aileyi tanımaktadır ve bu sebeple ailesini taklit etmektedir. Çocuklar ailenin davranışlarını taklit ettiği ve benimsediği için benlik saygısında ailenin etkisi çok yüksek olmaktadır (Yıldız, 2012: 42).

2.4. Benlik Saygısının Özellikleri

2.4.1. Benlik Saygısı Yüksek Bireyler ve Özellikleri

Olumlu benlik algısı ile birey kendisini kabul eder ve kendisi hakkında olumlu görüşlere sahiptir. Bu durum bireyin yüksek benlik saygısı elde etmesini sağlar. Bu durumda birey kendisi hakkında olumlu düşüncelere sahip olur. Güçlü

yönlerinin farkında olur ve kendisine güvenir. Kendisine güvendiği için eksik olduğu konularda kendisini geliştirebileceğini bilir. Düşük benlik saygısına sahip olan kişi kendisine güvenemezken yüksek benlik saygısına sahip olan bireylerin kendilerine güvenleri tamdır (Yıldız, 2012: 47).

Benlik saygısı yüksek kişiler için hayat aktif bir süreçtir ve canlılık esastır. Kendilerine güvenen bu kişiler aktif kişilerdir. Bu kişiler enerjilerini kaybetmemektedirler. Kendilerini sürekli geliştirirler ve çaresizlik duygusu olmaz (Özkan, 1994: 5).

- Benlik saygısı yüksek kişiler kendilerine saygı duyulmasını isterler,
- Benlik saygısı yüksek kişiler beceri, davranış, cinsellik ve görünüşleri olumludur,
- Benlik saygısı yüksek kişiler gözlemlensin veya gözlemlenmesin eşit performans sergilerler,
- Benlik saygısı yüksek kişiler eleştirildiklerinde savunmaya geçmezler ve atılgan davranırlar,
- Benlik saygısı yüksek kişiler iltifatları kolaylıkla kabul ederler,
- Benlik saygısı yüksek kişiler performanslarını gerçekçi olarak değerlendirebilirler,
- Benlik saygısı yüksek kişiler kurumlarında aktiftirler,
- Benlik saygısı yüksek kişiler otorite figürlerine karşı rahattırlar,
- Benlik saygısı yüksek kişiler genel olarak hayatlarından memnundurlar,
- Benlik saygısı yüksek kişiler güçlü bir sosyal destek sistemleri vardır,
- Benlik saygısı yüksek kişiler kendilerini kontrol edebilirler (iç kontrollüdürler),
- Aktivitelere daha çok katılırlar,
- Kendine güven duyguları gelişmiştir,
- İnsanlara pozitif tepkiler verirler,
- Grupta liderlik özelliği gösterirler,
- Bağımsız olarak aktiviteleri yapabilme özelliği vardır,
- Kendilerini önemli ve zahmete değer olarak görürler,
- İyimser, mutlu, hoş kişiler arası ilişkiler kurarlar,
- Bazı alanlarda kendilerini diğerlerinden daha başarılı olarak görürler,

- Problem çözmeye etkinlik vardır(Öz,2004: 83-94).

Benlik saygısı yüksek bireyler kendilerinden oldukça memnundurlar ve güçlü taraflarına, kabiliyetlerine ve pozitif taraflarına yoğunlaşırlar (Otacıoğlu, 2000: 141).

2.4.2. Benlik Saygısı Düşük Bireyler ve Özellikleri

Düşük benlik saygısı, insanları bir takım olumsuz davranışlara yönlendirmektedir. Alkol, sigara, uyuşturucu, suça bulaşma, okulda kaçma ve benzeri davranışların ortaya çıkmasında düşük benlik saygısı önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca düşük benlik saygısına sahip kişilerin intihar girişimine de yatkın oldukları bilinmektedir. Diğer taraftan, bu tür kişilerin dini eğilimlerinin yüksek olması durumunda söz konusu olumsuz davranışlardan uzak durdukları da bilinmektedir (Yıldız ve Çapar, 2010: 108).

Düşük benlik saygısı olan bir bireyin kendine güveni azdır. Bu bireyler başkalarına bağımlı olurlar, utangaç, araştırmayan ve pek yaratıcı olmayan, daha otoriter bireylerdir. Kassin (1998); düşük benlik saygısı olan bireylerin başarısızlığa hazır olma, asabi olma, pek gayret göstermeme gibi davranışlar gösterdiklerini, hayatta değerli olan şeyleri göz ardı edebildiklerini, başarısızlık yaşadıklarında kendilerine değersiz, yeteneksiz gibi suçlamalarda bulunabileceklerini belirtmiştir (Balat ve Akman, 2004: 175).

Düşük benlik saygısı, bireylerin kendileri hakkında sahip oldukları olumsuz düşünce ve tutumları ifade etmektedir. Düşük benlik algısı ayrıca bireyin davranışlarının şekillendirilmesinde de belirleyici olmaktadır. Bireyin benlik saygısı düşük olduğu zaman kendisine saygı duymaz ve sonuç olarak yeteneklerine güvenemezler. Beklentileri gerçekçi değildir ve kendilerine güvenemezler. Bu kişiler kendilerini haksız bir biçimde eleştirebilirler ve kendileri hakkında başkalarının yaptığı yorumlar önemli bir yere sahip olur. Özellikle çocuklukta bu tür kişiler başarılarını görmezlikten gelirler. Karşılaştıkları problemleri çözmek düşük benlik saygısına sahip kişiler için oldukça zordur. Bunun nedeni özgüven eksikliğidir (Yıldız, 2012: 46).

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler eleştiriye açık olamazlar,
- Düşük benlik saygısına sahip bireyler beceri, davranış, cinsellik ve görünüşleri olumsuzdur,
- Düşük benlik saygısına sahip bireyler gözlemlendiklerinde daha az

performans sergilerler,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler eleştirildiklerinde savunmaya geçerler ve pasif davranırlar,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler iltifatları kabul etmekte zorlanırlar,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler performanslarını gerçekçi olarak değerlendiremezler

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler kurumlarında pasif ya da sınırlı hareket ederler,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler otorite figürlerine karşı rahat değildirlirler,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler genel olarak hayatlarından memnun değillerdir,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler zayıf bir sosyal destek sistemleri vardır,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler dıştan kontrol edilirler,

- Düşük benlik saygısına sahip bireyler yeni deneyimler ve aktivitelere katılmada tereddüt gösterirler,

- Aşağılık hissi, karamsarlık, diğer insanlara olumsuz tepkiler,

- Kolaylıkla vazgeçme,

- Kendini değersiz, sevimsiz ve önemsiz hissetme,

- Çekingen, yetersiz sosyal ilişkiler,

- Diğerlerinin başarılarını gözleme, grupta beceriksizce aktiviteler yapma,

- Başkalarının olumlu desteğine ve yüreklendirmesine aşırı gereksinim duyma

(Öz, 2004: 83).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SOSYALLEŞME

3.1. Sosyalleşme

3.2. Sosyalleşme Kavramı ve Tanımı

21. yy sanayileşmenin, şehirleşmenin ve bireyselleşmenin hız kazandığı bir dönemdir. Bilhassa dünyada küresel ekonomik rekabet ortamı sanayileşmeye ivme kazandırmış ve bu doğrultuda bir hayat tarzı meydana gelmiştir. Kişisel yapı, toplumun işleyişine uyum sağlarken birey, gündelik yaşantısını da bu bireysel döngü içinde belli bir işleyişin içine dâhil etmiştir. Birlikte yaşam ve var olan kültüründen uzaklaşan kişi, günümüz toplumlarının en önemli rahatsızlıklarından biri olan yalnızlık duygusu içerisinde kendine çıkış yolları aramaktadır. İnsan sosyal bir varlık olarak, yalnızlık duygusundan kurtulabilmek için toplumdaki diğer insanlar ile etkileşime geçmektedir. Toplum içinde var olduğunu ortaya koymaya çalışan birey, toplumsal algı düzeyi oranında sosyal hayata katılabilmektedir. Kişinin içinde yaşadığı toplumun etkisi ile birey, nesne ya da durumları algılayıp tutumlar oluşturmasına ‘sosyal algı’ denir (Yetim, 2000: 35).

İnsan, dünyaya geldiği andan itibaren diğer insanlarla birtakım etkileşimler içine girerek kişisel kazanımlar elde etmekte ve böylece toplumla uyumlu bir fert olma süreci sonucunda da bir kişi halini alabilmektedir. Bunun temel nedenini; bilindiği üzere insanın dünyaya geldiği andan itibaren, belli bir kişisel gelişim sağlayacak öğrenme sürecine tabi olmadan önce, insanlarla bir araya gelme ve toplumda yer alma imkânına sahip olamaması, oluşturmaktadır. Üzerinde durulması gereken husus; insanın doğumla birlikte bir takım biyolojik donanımlara sahip olarak dünyaya gelmiş bulunmasıdır. Fakat doğuştan gelen bu biyolojik donanım dışında, bütün canlılar içinde hiçbir şey bilmeyen tek varlık olarak dünyaya gelen insanın, sadece doğuştan var olan bu donanımları, toplumun bireyden beklediği sosyal sistemlerin tamamlanmasında yeterli olmamaktadır (Dönmezer, 1994: 123)

Her insan, biyolojik bir organizma olduğu kadar sosyal bir varlık, kültür tarayıcısı ve içinde yaşadığı sosyal yapının bir ürünüdür. Şüphesiz, toplumda, kültür de ancak insan davranışlarıyla kendini gösterir ve bu davranışlarından dolayı var olurlar. Her birey, bir grup içinde doğar ve toplumsal özelliklerini bu grupta kazanır.

Bir toplumun yaşam biçimleriyle, o toplumda yaşamak için ihtiyaç olan bilgi ve değerler, gruplar aracılığıyla kişiye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin benimsetilmesiyle kişi, belli bir sosyal yapıya ait olma niteliği kazanır (Yetim, 2006: 131).

Sosyalleşme kavramı, Almanca “sozialization”, Fransızca “socialisation”, İngilizce “socialization” sözcükleri ile ifade edilmektedir. Türkiye’deki pek çok kaynakta sosyalizasyon için, toplumsallaşma ve sosyalleşme kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir (Kuşdemir, 2005: 9).

Sosyalleşme, bir bireyin doğumdan itibaren belirli seviyelerden geçip kendisinden beklenen uygun rol ve kurallardan haberdar olma, toplumun üyeliğini kazanım sürecidir. Bu süreçte birey, öncelikle aile olarak, okul, akran çevresi, çalışma yaşamı, kitle iletişim vasıtaları büyük rol oynar (Erkal, 2006: 102).

Kızılcılık ve Erjen’e göre (1994), sosyalleşme, insanın içinde yaşamış olduğu toplumun kültürünü ve toplumdaki rolünü öğrenerek toplumla bütünleşmesi anlamına gelen, temel toplumsal süreçtir (Çağdaş ve Seçer, 2002: 9).

Özkalp’e göre sosyalleşme, bireyin kendisi için uygun, insanca davranışları öğrenmesidir. Öte yandan sosyalleşmeyi kişisel ve sosyal açıdan ayrı ayrı tanımlayan Özkalp’e göre sosyalleşme, kişisel açıdan, insanın hayvansal taraflarını geri planda bırakarak, insani değerler elde etmesi ve şahsiyetini bulması sürecidir. Toplumsal açıdan ise sosyalleşme, toplumda var olan sosyal ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve benlik gelişimidir (Özkalp, 2005: 109-110).

Sosyalleşme, toplum içerisinde bireyin diğer insanlar ile birlikte yaşayabilmesi için ondan beklediklerini temsil eder. Bireyin toplum içinde diğerleri ile birlikte ortak bir yaşam sürdürebilmesi, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine riayet etmesi, giyinme, yeme-içme, uyuma, oynama, eğlenme, gibi bir takım asli teknikleri kabul etmiş bulunması, sosyal hayatın kural ve dini törenlere uyması ve grup içerisinde kendisine verilecek görevleri gerektiği gibi yerine getirebilmesi halinde mümkün olabilir. Sosyalleşme ifade, 1930’lardan bu yana önem kazanmıştır (Dönmezer, 1994: 122).

Sosyalleşme “bireyin doğumundan itibaren toplum üyeliğini kazanmasında geçirdiği evrelerin bütünüdür.” Doğum ile birlikte yaşam sürecinde şahsiyetin gelişmesi ve toplum içerisinde ferdiyetin gelişmesi sosyalleşme sürecidir. Kendini tanımış, kendine benzer kişilerle aynı ve farklı yönlerini görebilen bir kişi daha sonra

yaratıcı bir kişilik elde etmektedir. Bireyin sosyal ilişkiler içerisinde yer alarak toplumla bütünleşmesi ve belirli görevleri yerine getirmesi sosyalleşme sürecinde mesafe alınmasına bağlıdır. Şahsiyetini geliştirmeyen ve bireysellik yoluyla yaratıcı olmayan bir kimse, toplum üyeliğini de kazanamamaktadır. Fert ile toplum arasındaki uyumun sağlanabilmesi ve dayanışma, iş birliği ve iş bölümü ile gerçekleşmektedir (Erkal ve diğ, 1998: 37)

İnsanın potansiyelinde olan zekâ ve becerilerinin ortaya çıkarılması için onların sosyal bir ortamda yetiştirilip, büyütülmesi gerekmektedir. Doğumdan ölüme kadar devam eden, insanın bütün hayatını kuşatan bu sürece sosyalleşme denir. Bireyin sosyalleştirilmesi tüm dönemlerde devletlerin ve ailelerin öncelikli hedeflerinden olmuştur. Sosyalleşme sürecinin sağlıklı ilerlemesi için sosyal grupların ve kurumların etkili rol oynaması gereklidir. Sosyalleşme süreci genellikle aile ve devletin istediği yönde işlese de bazı olağan dışı durumlarda farklı aktörlerin birey ile etkileşimi, sosyalleşmeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Özpolat, 2010: 10).

Bu düşünceleri bir araya toplayan Argon sosyalleşmenin tanımını, kişinin içinde bulunduğu toplumla veya grupta bütünleşme şeklinde yapmıştır. Argon'un ifade ettiği gibi sosyalleşme süreci ailede başlamakta; kişinin yakın ve uzak çevresindeki birçok kurum ve etken bu süreci önemli derecede etkilemektedir (Argon, 2011: 198).

Sosyalleşme, birçok yaklaşıma göre, yardıma ihtiyacı olan kişinin, zamanla içinde var olduğu kültür için geçerli olan maharetleri elde ederek, bilgi ve bilinç sahibi kişi haline gelme sürecini tasvir eder (Giddens, 2000: 122).

3.3.Sosyalleşme Süreci

Sosyalleşme sürecinin nasıl başladığını ya da ne zaman başladığını belirlemek olasılık dahilinde değildir. İnsanoğlu alet kullanmaya başladığı dönemlerde, yani başka bir deyişle materyalist kültürün başlaması ile birlikte materyalist olmayan kültüründe gelişmeye başladığı, sosyalleşmenin daha sistematik, bilinçli bir muhteviyat ve süreç edindiği ileri sürülebilir. 375.000-230.000 yıl önce Asya'da oluşan Pithecanthropianlar ve Avrupa'da ortaya çıkan Neanderthalardan günümüze sosyalleşmenin, insan hayatı için sistemli, devamlı ve önemli bir olgu niteliği kazanabileceği söylenebilir (Alkan, 1979: 2).

Sosyalleşme süreci bireyin toplumun belli bir kesiminde yaşamasını mümkün kılan davranışları kazanmasını sağlar. Toplum tarafından baktığımızda bu aşama, topluma sonradan dahil olan kişilerin kültürü ve düzenlenmiş hayat şeklini kabullenmelerini kolaylaştırır. Ayrıca toplumun yeni üyelerine o toplumda var olan yerleşmiş gelenek, değer, hâl ve davranışların ne olduğunu, bunlara uyum sağlamanın ve öğrenmenin yollarını gösterir. Doğumdan hemen sonra başlayan ve yaşam boyu devam eden sosyalleşme sürecinde kişiler, sosyal kalıplara uyum ve sosyal kurumlara iştirak ile birlikte, o toplumda geçerli olan değer, düzen, davranış biçimlerini öğrenir ve toplum tarafından etkilenirler (Özkalp, 2005: 77).

Sosyalleşme toplumun yeni üyelerine, o toplumda var olan, gelenek, değer, tutum ve davranışların ne olduğunu, bunları öğrenmenin ve bunlara uyum sağlamanın yollarını gösterir. Bu aşama doğumla başlar ve hayatımız boyunca devam eder. Kişilerin sosyal kalıplarla bütünleşmesi ve toplumsal kurumlara dâhil olmasıyla, insanlar o toplumda geçerli olan değer, disiplin ve davranış biçimlerini öğrenirler. Sosyalleşme sürecini kişiye öğreten çok önemli bir kurum olan aile içindeki anne ve babalarda zamanla sosyalleşmişlerdir (AÖF, 2003: 77).

Sosyalleşme süreci toplum bakımından insan üzerinde etkili aktörlerin incelenmesi demektir. Bu bakımdan sosyalleşme, toplumun kültürünü nesilden nesile aktarılmasını ve kabul görmüş toplum kültürünün aktarılarak yaşanmasıdır (Dönmezer, 1990: 142).

Sosyalleşme süreci, bir sosyal gerçeklik olarak bireyin doğuşundan, toplum üyeliğini kazanmasına kadar geçirdiği aşamaların tümüne verilen addır (Erkal, 1983: 61).

Nesnel bakımdan sosyalleşme, toplumun öz kültürünü nesiller arası aktarma esasına dayanır. Toplum bireye toplumsal rolünü öğretir. Öznel bakımdan sosyalleşme, bireyin içinde yaşadığı topluma uyması olarak adlandırılır. Birey toplumun davranış kalıplarını öğrenir. Böylece bir topluma dâhil olur. Her iki sosyalleşmede de birey benlik ve kişilik kazanır (Tezcan, 1984: 28).

Sosyalleşme, değerlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı bir süreçtir. Kişinin sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilmesi için bazı fonksiyonların birlikte meydana getirilmesi gerekmektedir. Bu fonksiyonlar; bilgi, tekrar, başkalarının tepkileri ve sosyal destek olarak sıralanabilir (Özkalp, 2005: 115).

a) Bilgi: Sosyalleşme bir bakıma, kişilerin toplum içerisindeki görevlerini öğrenmesi sürecidir. Bireyler görevlerini başarılı bir şekilde öğrenirlerse, toplumda bireyde daha mutlu olabilir ve böylece kişinin sosyalleşmesi de daha sağlıklı biçimde gerçekleşmiş olacaktır. Ebeveynler nasıl daha iyi bir anne ve baba olunacağını öğrenmeye çalışırken, dünyaya gelen birey de gerçek anlamda nasıl bir insan olunacağını öğrenir. Sonuç olarak bilgi, sosyalleşmenin başlıca fonksiyonlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

b) Tekrar ve taklit: Kişiler toplum içerisinde çoğu zaman doğru ve yanlış davranışları deneme-yanılma yoluyla tekrar ederek öğrenirler. Çocuklar ise oyunlar vasıtasıyla toplum içerisindeki görevlerini öğrenirler. Kız çocukları evcilik oyunları ile annelik rolüne hazırlanırken, erkek çocuklar da kendileri için uygun olan ve gücü ön plana çıkaran oyunları oynarlar. Böylelikle erkek çocuklar, ailesinin lideri olan ve ailesini koruyan baba rolüne hazırlanırlar. Çocuklar bu oyunları devamlı tekrarlayarak rollerini kuvvetlendirirler. Başka bir sosyalleşme süreci de taklittir. Çocuklar sevdikleri, etkilendikleri bireyleri model alarak, örnek aldıkları bireyler gibi giyinmeye, onlar gibi konuşmaya ve onlar gibi davranmaya çalışırlar. Özellikle kız çocuklar annelerini taklit ederken, erkek çocuklar da babalarını taklit ederek, onlar gibi olmaya çalışırlar. Anne ve babalarının yanı sıra çocuklar, ağabeylerini-ablalarını, diğer akrabalarını, öğretmenlerini, ünlü kişileri veya tanıdıkları diğer insanları da taklit edebilmektedirler. Çocuklar bu şekilde toplumsal rolleri öğrenirler. Sosyalleşmede model alınan birey de çok önemlidir; çünkü taklit edilen birey pozitif davranışlar sergiliyorsa, çocuk da pozitif davranışlar gösterecektir. Negatif davranışlar gösteren biri örnek alındığında ise, çocuğun davranışları bundan olumsuz olarak etkilenecektir. Bundan dolayı anne-babaların, çocuklarının yanında kavga etmemeli, sigara içmemeli, yalan söylememeli ve bunların gibi olumsuz davranışlardan uzak durmaları gerekir.

c) Başkalarının Tepkileri: Toplumun, bireyleri eğitmek için seçtiği araçların ilk sırasında olumlu ve olumsuz eleştiriler bulunmaktadır. İnsanlar toplum tarafından gelecek tepkilere çok değer verir; çünkü tüm bireyler takdir görmek ve beğenilmeyi arzular. Toplumu meydana getiren insanlar bireye beğenmesini çeşitli davranışlarla gösterir. Kişi toplum tarafından olumlu kabul edilen bir hareket sergilerse onaylanır ve takdir görür. Toplum tarafından hoş görülmeyen bir hareket sergilerse de diğer

insanlar o kişiye olumsuz tepkiler gösterir. O kişiyi kınar ve ilişkilerini azaltırlar. Ya da ilişkilerini keser ve onu dışlayıp tepkilerini gösterirler. Kişi de genellikle toplumun olumlu tepkisini kazanacak yönde davranış değişikliği yapar. Bu sosyal baskı için güzel bir örnektir. Davranışları onaylanmayan bireyler bir mahallede belli bir zaman sonra o yerin davranış kurallarını benimsemediği takdirde mutsuz olurlar ve orayı terk etmek mecburiyetinde kalabilirler. Toplum içerisinde söylenen; İnsanların yüzüne nasıl bakarım?, El alem ne der?, İnsanların diline düşmek, Pabucu dama atılmak gibi deyişler, toplumun verdiği tepkinin etkilerini bireyler üzerinde açıkça ortaya koyar. Toplumun kişilere göstereceği tepkiler, o toplumun kültürel yapısına bağlı olarak değişebilmektedir. Hırsızlık yapmak bütün toplumlarda negatif tepkilere neden olurken; iki sevgilinin el ele dolaşırken görülmesi bazı toplumlarda negatif tepkiler doğururken bazı toplumlarda ise pozitif ya da negatif bir tepkiye sebep olmaz. İnsanlara yardım etmek, dürüst olmak, çalışkan olmak gibi davranışlar toplumda genellikle pozitif tepkilerle pekiştirilir. Toplumun tepkileri her zaman ve her yerde aynı doğrultuda olmayabilir. Toplum genel olarak hırsızlığı kınayıp insanlara yardım etmeyi önerir. Ancak sahtekârlık yaparak zengin olmuş insanların lüks yaşamı, insanlara yardım eden kişinin enayi olarak tanımlandığı da görülebilmektedir.

d) Sosyal Destek: Sosyal destek bireyin ailesinin, akrabasının ve dostlarının meydana getirdiği toplumun yönlendirmesi ve desteğidir. Sosyal destek, bireyin toplumsal görevleri benimsemesinde çok önemlidir. Çok iyi futbol oynayan çocuğun çevresi de ona bu konuda destek veriyorsa, çocuk bu alanda ilerleyecek ve futbolcu rolünü benimseyecektir. Şayet çocuğun ailesi bu konuda çocuğu desteklemiyorsa büyük olasılıkla çocuk futbolcu olmaktan vazgeçerek kendine farklı roller arayacaktır. Bir ülkede bilim insanlarının çoğalması ve bilimin gelişmesi isteniyorsa öncelikle toplumsal altyapının da buna hazırlanması gerekmektedir. Bu alanda eğitim gören kişiler bu doğrultuda çalıştıklarında toplumdan ve devletten destek görürlerse çalışmalarına devam eder ve başarılı olurlar. Ailesiyle ve akranlarıyla ilişkileri güçlü olan biri eşinden ayrıldığında, işsiz kaldığında ya da başka bir yere taşınmak zorunda kaldığında, çevresinin desteğiyle yeni rolüne daha kolay alışacaktır. Oysa ailesiyle ve arkadaşlarıyla ilişkileri daha zayıf olan biri, başka bir ifadeyle sosyal desteği az olan

biri, aynı duruma düştüğünde daha fazla üzülecektir ve kişinin yeni duruma alışması daha zor olacaktır. (Özkalp, 2005: 115-117)

3.4.Sosyalleşmenin Safhaları

Sosyalleşme üç aşamada gerçekleşir. İlki henüz sosyalleşmenin olmadığı veya sosyalleştirmenin başlangıç aşamasıdır. Bu süre asli grup olan ailede başlar. Sosyalleştirmenin ikinci aşaması, sürekli bir sosyalleştirmenin üstlenildiği toplum üyeleri ile ilgilidir. Örneğin okul, meslek hayatı, iş, din ve evlilik vs. süreçleri bu aşamada yaşanır. Üçüncü aşaması yeniden sosyalleştirme aşamasıdır. Bu aşamada bireye, bazen geçmişin zıddına yeni düşünce ve davranış tarzlarının kazandırılması denir. Bir inançtan başka bir inanca, bir ideolojiden başka bir ideolojiye dönüşüm süreçleri yeniden sosyalleşmenin güzel örnekleridir (Arslantürk ve Amman, 2000: 370).

Birinci devre çocuğun ilk sosyalleşmeye başladığı ve kendi varlığının şuuruna erdiği safha olarak değerlendirilebilir. Bu safha çocukla ilgili değer ve kabiliyetlerin oluşumuna yarayacak sağlam bir temel oluşturmaktadır. Çünkü çocuk, aile içerisinde yalnızca biyolojik ve fizyolojik bakımdan korunmaz. Bunlarla birlikte kendine güven duymaya başlar ve ferdiyetin bilincine varır. Bunlar ailenin çocuğa karşı takındığı tavra bağlıdır (Akyüz, 1992: 215).

Fizyolojik, ruhsal, mental ve sosyal yönlerden ilerleme ve olgunluğun yer aldığı çocukluktan yetişkinliğe geçiş evresi, gençlik dönemidir. Genç, toplumda statü sahibi olmaya ve saygınlık kazanmaya gerek hisseder. Sosyal uyumluluk büyük ölçüde saygınlık ihtiyacın karşılanmasına bağlıdır. Toplumsal gelişim ve uyum yılları bir anlamda, gençlik yılları olarak da nitelenebilir (Yetim, 2008: 30).

Kişi içinde bulunduğu toplumun ve grubun kültürünü maddi ve manevi boyutlarıyla öğrenmekte ve benimsemektedir. Bu ise kişiye has bir kimlik ve kişilik kazandırırken aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu toplum ve gruba da süreklilik kazandırmaktadır (Doğan, 1995: 265).

Üçüncü safha içerisinde birey bütünüyle yetişkinler dünyasına girmektedir. Burada aile, oyun, arkadaş grupları, yerini iş alanlarına, meslektaşlığa ve çeşitli dernek, siyasi kuruluş ve kulüplere bırakmaktadır. Bu safhada fert birçok toplumsal kuralı, yüz yüze gelmek suretiyle öğrenmektedir. Evlenerek, toplumun evlenme konusundaki kurallarını, meslek sahibi olmakla mesleğin rollerinin neler olduğunu

öğrenir. Rol ve statünün sınırlarını çizen toplumun kurallarıdır. Onlara uymama hali toplumsal yaptırımın ortaya çıkmasına sebep olur. mükâfat ve ceza, toplumsal normun bir yaptırımı olarak kendini gösterir. Birey, sağlıklı bir hayat sürebilmek için, norma uymak durumundadır. Mükâfat ve ceza, toplumsal normun bir yaptırımı olarak kendini gösterir. Birey, sağlıklı bir hayat sürebilmek için, norma uymak durumundadır (Çakmakçı, 2001: 70).

3.5.Sosyalleşme Sürecine Etki Eden Faktörler

Sosyalleşme dönemi değişik sosyal çevrelerde, birçok kişiyle, birçok değişik yöntemlerle elde edilir. Ebeveynler, iş arkadaşları, oyun arkadaşları, sevgililer, nişanlılar, eşler, farklı çevre içerisinde bu sürece katkısı olan kimselerdir. Bu süreç aynı zamanda, formal, informal, bilerek ya da bilmeyerek de gerçekleşebilir. Bu süreçte karşılıklı, yüz yüze temas çok önemlidir. Fakat sosyalleşme uzaktan; kitaplarla, mektuplarla ve kitle iletişim araçlarıyla da kazandırılabilir (Özkalp, 1994: 88).

Sosyalleşme, kişinin bir toplumsal gruba dâhil olması gerçeğidir. Birey; bir gruba dâhil olurken, o grup içerisinde geçerli olan sosyal kuralları, o grup içerisine girişte ve ileride alacağı görevleri, ulaşacağı sosyal konumları, bu rol ve konumların kendisinden beklediği davranış, beceri ve inançları öğrenip benimsemek durumundadır. Sosyalleşme olgusu doğduktan hemen sonra başlar. Bireyin toplumda geçerli değer, tavır ve rol beklentilerine göre “sosyal ben ’ini veya “sosyo-kültürel şahsiyet’ ini elde etmesi ile devam eder. Aslında, insanoğlu bütün yaşamı süresince sosyal pozisyonlarla, yeni sosyal roller üstlendiği için, bu rollerin öğrenilmesi esnasında sosyalleşmede yaşam boyunca devam eder (Ergun, 1987: 35).

Sosyalleşme, bireyin gelişiminin en önemli aşamasıdır. Sosyalleşme aşamasını başarısız geçiren bireyler uyumsuz, dengesiz ve mutsuz olmakla kalmazlar, çevresindeki insanlar için de sürekli sorun çıkartırlar. Bazı insanlarda, kısmen normal sayılabilecek düzensizlikler için tedbir alınmaması ve ilgili sorunun çözüme kavuşturulmaması durumunda psikolojik sorunlar, toplum ile yabancılaşmış, topluma küsmüş bireyler ortaya çıkabilir. Bu durum suça bulaşmış, alkolik, sağlıksız kişilerin artmasına neden olabilir (Bilen, 2004: 232).

Sosyalleşme, çocuğun doğumundan itibaren başlayıp ve yaşamı boyunca devam eden bir aşamadır (Kaya, 2008: 159).

3.5.1.Aile

İnsan sosyal bir canlıdır, yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmek amacıyla düzgün bir toplumsallaşma süreci geçmesi gerekir. Bu süreç ailede başlar (Aydın, 2000: 39).

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında temel kurumlardan biridir. Aile, yapı ve fonksiyonları zaman içinde değişebilmektedir. Birey neslinin devamını sağlayan, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, üyelerinin hissel olarak doyuma erdikleri, toplumun maddi ve manevi değerlerinin nesilden nesile ileildiği, yaşamsal, ruhsal, iktisadi ve hukuki fonksiyonları olan toplumsal kurumlardandır (Önal,1990: 29).

Çocuğun kişilik gelişimi ailesinde başlar. Toplumsal değer ve kurallar ailede öğrenilir. Aile bilerek ya da bilmeyerek beş yaşına kadar cinsiyet rollerini, tuvalet eğitimini, küçükleri sevmeyi, büyüklere saygı duymayı çocuğa öğretir. Çocuğun sosyalleşme adına ilk başladığı dönem, bu dönemdir. Sosyalleştirme, çocuğu doğrudan doğruya etkileyen bir zaman dilimidir (Tezcan, 1985: 159).

Ailelerin sosyal, ekonomik ve kültürel hâlleri, çocuğun sosyalleşmesini etkileyerek belirlemektedir. Kültürel açıdan zengin bir aile ile yalnızca günlük olay ve ihtiyaçları ifade edebilecek kadar bir kelime hazinesiyle konuşan bir ailede yaşayan çocuğun özellikle sosyalleşme süreci aynı olmamaktadır. Bundan dolayı aile, çocuğun sosyalleşmesinde son derece önemli bir kurumdur (Akyüz, 1991: 223).

Ayrıca aile, çocuğun gelişiminde, aile içinde ya da dışındaki haliyle yöneltici, şekil verici bir rol oynar. Düzenli aile yaşamının sürdürülmesi için özellikle çocukların kişilik özelliklerine sahip, hür fikirli, insanlar için faydalı kişiler olarak yetişmesi, üretime etkin olarak katkı sağlaması ve ülke gelişiminde çevreyi göz ardı etmemesi önemlidir (Nazlıoğlu, 1991: 249).

Çocuğun kişiliğinin gelişiminde, aile önemli bir yere sahiptir. Çünkü çocukların ilk toplumsal ilişkileri, ailenin bir bireyi olarak gördükleri davranış doğrultusunda belirlenir. Bu ortamda çocuğun gördüğü ilgi ve bakım biçimi, (güven-güvensizlik, yakınlık-çekingencilik vb.) duyguların bünyesinde gelişmesine yol açar. Çocuğun ilk hayat dersini aldığı ve daha sonraki yaşamında ona yol gösterecek tecrübelerini oluşturduğu sosyal kurum ailedir. Bu nedenle çocuk sıklıkla ailenin siyasal düşüncesini benimser (Yücekök, 1987: 26).

Aile her yaştaki birey için vazgeçilmez bir aktördür. Yaradılışı gereği sosyal bir varlık olan insan için toplum hayatı ne kadar vazgeçilmezse, toplumun temeli olan aile de o derece önemlidir. Aile bu özelliği ile kültürel kimliğin, insani değerlerin ve tarihi sürekliliğin korunması, aktarılması görevlerini üstenen, çocuk için çevre ve topluma uzanan bir kurumdur (Demirkan, 2006: 92).

Toplumdaki tüm değişimler, sosyal bir gerçek olan aileyi göstermektedir. Aile toplum baskısına maruz kalmasına karşın dönüt olarak toplumsal kontrolün en önemli mekanizmalarındandır. Başka bir deyişle, toplumsal yapıda olabilecek değişimlerin ilk olarak aile süzgecinden geçtiği bilinmektedir. Bu sebeple toplumsal değişimi kimi zaman yavaşlatan kimi zaman da hızlandıran bir etken olarak karşımıza çıkan aile, toplum ile direkt ilgili ve sosyalleşmenin en önemli etkenidir (Gürsoy, 2011: 34).

Sosyalleşme, toplumca kabul edilen kültürel değerleri benimseyerek, büyüklerin dünyasına hazırlama, büyüklerin davranış kalıplarını benimseme ve uygulama sürecidir. Her toplum kendisine katılan yeni ferdi toplum üyeliğine hazırlamak zorundadır. Üreme yolu ile biyolojik olarak varlıklarını devam ettiren toplumlar, sosyalleşme yolu ile de toplumsal ve kültürel varlıklarını devam ettirerek yeni nesillere aktarırlar. Sosyalleşme süreci ailede başlar, akran grubu ile devam eder. Okul ve öğretmen ile olgunlaşır. Etki güçleri farklı olsa da bu kurumlar ödüllendirme, benimseme, kararlı tavırlarını sevgi ve hoşgörü ile birleştirerek davranış kalıbının yerleşmesine yardımcı olurlar. Aile ve diğer ilgili sosyalleşme aktörleri (akran grubu, akrabalar, okul, kitle iletişim araçları), belirlenmiş değerleri çocuklara kazandırarak onların hem kendi içlerinde, hem de toplum bünyesinde dengeli bir şekilde yaşayabilir bir duruma getirmekle yükümlüdürler (Bilen, 2004: 228-229).

3.5.2. Okul

Okul aileden sonra gelen bir eğitim yuvasıdır. Birey burada biraz daha gelişme ve sosyalleşme imkânı bulmaktadır. Ailede kazanılan bilgi ve davranışların okul hayatında kuvvetlenmesi, belki de daha değişik açıdan ele alınması gerekmektedir. Birey kendi emsalleriyle okulda çeşitli problemleri nasıl halledeceğini ve kendini nasıl geliştirebileceğini öğrenme imkânı bulur. Bu hususlar olumlu düzeyde gelişmesi için aile ve okuldaki eğitim anlayışının birbirine uygun

olması ve desteklemesi, okul müfredatını faydalı ve pedagojik bilgiler üzerine kurulmuş olması ve bu müfredatı uygulayacak öğretim kadrosunun bilgili, olgun ve kabiliyetli kişilerden oluşması gerekmektedir (Selçuk, 1997: 1-2).

Çocuğun sosyalleşme sürecinin ilk aktörleri olan aile ve akran grupları bir ölçüde bilinçli bir sosyalleşme süreci sunmayabilir. Bilinçlilik ve kontrollülük aile ve akran grubunun eğitim durumu ile ilgilidir. Ancak okul her yönü ile bilinçli, kasıtlı, istendik, kontrollü, planlı bir eğitim ortamı sunar. Bu bağlamda bireyin okula gelmeden geçirmiş olduğu sosyalleşme sürecinden kalan olumsuz izler okul ortamında azaltılmaya ya da tamamen silinmeye çalışılır. Okulun sosyalleşme başarısı öğretmen, öğrenci, veli üçlüsünün diyaloguna bağlıdır. Bundan dolayı bu diyalogu geliştirmede öğretmen ve okul yönetimine büyük görev düşmektedir (Babaoğlu, 2007: 77).

Sosyalleşme sürecine oldukça fazla ve önemli katkı veren eğitim kurumunda, sosyalleşme daha resmi ve örgütlü gerçekleşir. Kişi eğitim hayatında sadece bilgi değil ayrıca toplumsal sorumluluk sahibi de olur. Bundan dolayı okul, bireyi etkileyen ilk organizasyondur denilebilir. Çocuk okul hayatında toplumun temel yapısını anlar ve sonrasında toplum içinde yaşamının kaidelerini öğrenerek toplumun bir parçası olmak için çalışmaktadır (Özkalp, 2007: 108).

Bu dönemde mantıksal düşünme, sayı, zaman, mekân, boyut, hacim, uzaklık, tersine dönebilirlik ve değişmezlik kavramları yerleşmeye başlamış; ancak soyut düşünce henüz tam gelişmemiştir. Dönemin sonuna doğru çocukta problemleri kendi kişisel gelişimleri ile çözme yeteneği yüksek düzeyde gelişir. Çocuk artık bu dönemde daha organize bir şekilde düşünebilir; mekânsal kavramları daha iyi anlar; uzaklık ve yönleri doğru şekilde ifade edebilir (Oktay, 1999: 56).

Kısaca belirtmek gerekirse, eğitim dışındaki sosyalleşme vasıtaları belli kurumlara bağımlı değildir. Yani kontrol dışıdır. Eğitim organize olmuş disipline bir kurum olduğu için, vermek istediği değerler önceden belirlenmiştir. Üstelik yasal çerçeve içerisine alınmıştır.

Okul ailenin eksiklerini tamamlar ve aileye göre sosyal yaşama daha açıktır. Burada işaret etmek gerekir ki, modern psikoloji artık adam klişesine göre insan yetiştirmeyi amaç edinmektedir. Tersine bireyi bağımsız bir karakter olarak ele alır ve bireye özelliklerine göre benliğini kazandırır ve ahlaki yaşamın ortaya çıkaracağı

sorunlara göre gençliğini hazırlar, o'nu kendisine ve topluma yararlı bir birey olarak yetiştirir (Şemin, 1980: 189)

3.5.3.Arkadaş Grupları

Çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan diğer bir kurum akran gruplarıdır. Bunlar informal ilişkiler sunduklarından zorunluluk yerine gönüllülük esasına dayalı kuralları benimserler. Grup içinde kendini rahat hisseden birey, grubun sunduğu her türlü davranışı sorgulamadan rahatlıkla ve isteyerek öğrenir. Bu gruplar içerisinde birey, her ne kadar rahat olsa da, burada kültürlenme sağlam ve doğru değerlere dayanmamaktadır. Bireyler çoğu hayal ve fantezi olan görüşlerini, etkili yollarla arkadaşlarına sunmaktadırlar. Arkadaş ve akran gruplarına aşırı değer veren ergenlik çağı çocukları, güvenilirliği düşük bilgileri öğrenerek büyük yanlışlara düşebilirler (Bilen, 2004: 230).

Sosyalleşme sürecindeki diğer önemli faktör de kişinin kendi akranlarıdır. Aile gibi yaşlıları da kişilerin ilişkilerinde önemli bir etkidir. Yaşlıları çocukların seviyesinde adil bir ilişkiyi simgelerken, ebeveynlerle bu ilişki daha ileri seviyededir. Çünkü ebeveynler sevilen, aynı zamanda da saygı duyulan, sözü dinlenen kişilerdir. Yaşlıları da; kişinin yakın çevresi ve onun kişiliğinin ortaya çıkmasında önemli etkisi olan gruplardır (Ergenç, 2011: 57).

Arkadaş grubu, gencin toplumsal ufkunun genişlemesine ve onun karmaşık bir kişilik kazanmasına katkıda bulunabilir. Akran grubu içerisinde çocuk, sevgi, beğeni ve yakınlık arar; bu özellikleri elde edebilmek için kendini grubun ölçülerine ve değerlerine uydurur. Sporda, dans vb. konularda başarılı olmak aile içinde olumsuz olabilir. Ancak grup içinde onlar en önemli değerlere dönüşür. Gençler akran gruplarını, benzer ilgi, değer, gelir gibi faktörlere göre seçerler. Dışlanmamak için de, önemli ölçüde akran grubunun kurallarına uyum gösterme gayreti içinde olurlar (Bozkurt, 2004: 125).

Birey akran gruplarında toplumsal becerilerini geliştirir. İnsanlarla geçinmeyi öğrenir, çevresi ile işbirliği kurar. Akran grubuna giren birey tek başına bir bireydir. Akran gruplarında herkes eşittir. Kısacası çocuk akran grubu ile kurduğu ilişkiyi sürdürerek sağlıklı bir ruha sahip olduğunu ispatlar. Ailesine bağımlı, güvensiz ortamlarda yetişen bir birey okulda başarılı olabilir, ancak arkadaşlık ilişkilerinde yetersiz kalabilir (Öztürk, 1999: 32).

Ergenlik dönemi esnasında kişilerin, anne-baba ya da ailenin diğer üyelerinden daha çok, akranlarıyla zaman geçirdikleri bilinmektedir. Bu durum, birçok aile için kavga sebebidir. Ergenlik döneminde birçok birey, ailesinden çok, akranlarıyla zaman geçirmeyi istediklerini belirtirken, bir yandan da ailelerinin yaşayışlarına büyük oranda tesir edecek şekilde müdahale etmeye devam ettiklerini kabul ederler. Ergenler, giyinme şekilleri, ne yemeleri gerektiği ve arkadaş çevrelerinde kimlerin bulunması gerektiği gibi günlük konularda yakın etkileşim içinde oldukları arkadaşlarının tesirin de kalsalar da, yine de ebeveynlerinin değer sistemlerinin önemi büyüktür ve önemli bir rehber olarak görürler, birçok önemli konuda ebeveynlerinin fikirlerini dikkate almaya devam ederler. Başka bir deyişle, ergenler hayata dair önemli değerleri anne babalarından almakta, sosyal ilişkilerinde yaşadığı bireysel problemler konusunda ise hem anne babalarına hem de akranlarına danışmaktadırlar (Gül, 2009: 89).

Gencin toplumsal ve ahlaki kurallara uyum sağlaması bakımından da oyunun rolü ve önemi büyüktür. Çünkü çocuk okul ve aile çevresinde nelerin doğru, nelerin yanlış olarak değerlendirildiğini görür ve anlar. Ancak bu tür kurallara uymanın gerekliliğini oyun esnasında öğrenir ve fiilen uygulama imkânı bulur. “Öyle ki, bir gün gelir oyun grubu, çocuğun günlük hayatını etkilemeye başlar. Ona doğru veya yanlış bazı kavramları kazandıracak gibi bir takım tutumları da öğretir ve davranış biçimleri kazandırır. Kısaca oyun da çocuğun sosyal yönden gelişmiş kişilik kazanması ve dolayısıyla sosyalleşmesi açısından diğer unsurlar gibi oldukça önemlidir” (Çimen, 1999: 50).

Sosyalleşme aşamasında arkadaş grupları kişiler üzerinde üç önemli noktada tesir etmektedir. İlki, kişiye ahlaki standartları ve cinsel rollerin öğrenilmesine yardım etmektedir. Aile dışındaki hayata hazır hale getirmektedir. İkincisi, kişiye yeni davranış biçimleri öğretmektir. Grup etkileşiminde öğrenilen dersler, çocuğun başka gruplara ve belki de okullardaki etkinliklere katılımına yardım etmektedir. Üçüncüsü ise; kişiye, sosyal rollerin öğrenilmesinde yardımcı olmaktadır. Bu rollerle bağlantılı olan görevlerin yapılabilmesi, kişiyi yetişkinlerin dünyasına hazırlamaktadır. Kişiye arkadaş grubundaki pozisyonunu, genellikle aile etkisinden daha ziyade, kişisel başarı ve kişiliğine bağlı olarak elde etmektedir (Tezcan, 1995: 23).

3.5.4.Kitle İletişim Araçları

İletişim iki madde arasında, birbiriyle ilgili ileti alışverişidir. İletişimin gerçekleşmesi için yalnızca çift yönlülük yetmez. Alınan ve verilen iletilerin ilişkili olması da gereklidir (Cüceloğlu, 1999: 163-165).

Yakın döneme kadar çocuğun sosyalleşme sürecinde en etkin kurumlar aile, akran grupları ve öğretmenlerdi. Buna karşın son zamanlarda ilk başta televizyon olmak üzere tüm kitle iletişim araçları, sosyalleşme sürecinde en etkili kurumlar haline gelmiştir. Başka bir ifadeyle, başta TV olmak üzere iletişim araçları, insanın yaşam biçimi, tutum ve davranışlarını özellikle tüketim anlayışını etkilemekte ve geri bildirimler ile insanların düşüncelerini önemli ölçüde değiştirmektedir (Yetim, 2006: 131).

Sosyalleşmenin önemli bir unsuru olan kitle iletişim araçları insanları yönlendirme gibi etkili bir güce sahiptir. Medya, toplumsal olayların duyurulmasında ve etkisinin kitlelere yayılmasında haberci konumdadırlar. Aile ve okulunun sosyalleştirme etkisinin azaldığı yerde kitle iletişim vasıtalarının etkisi önemli oranda artmaktadır. Kitle iletişim araçları sundukları hizmet ile insanların nasıl giyineceklerini, ne yiyeceklerini, hangi tutum ve davranışları sergileyeceklerini belirleyici konumdadır (Tuna, 2008: 47).

Sosyalleşmede önemli bir yeri olan iletişim, aile, okul, eğitim, akran çevresi, meslek grupları ve bireysel tecrübeler kadar önemlidir. Kitle iletişim araçlarının etkisi farklı ülkelerde farklılık göstermesine rağmen, haber, bilgiyi elde etme, sosyalleştirme, motivasyon, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme gibi faydaları konusunda ortak görüşler vardır. Mills'e göre kitle iletişim araçları, günümüz toplum yaşamının aynasıdır. Aynı düşünceyi paylaşan Berelsan ise neyin yansıtıldığı üzerinde durur. Berelsan'a göre bazı kitle iletişim araçları bazı konularda, bazı koşullar altında, bazı kişilere, bazı etkiler yaparlar. Kitle iletişim araçları, etkilerini oldukça geniş çerçevede alan bu fikrin birçok araştırmada üzerinde durulmuş, görüşün sınırlılığı ve koşulları bu alanda yeni görüşlerin de ortaya çıkarılmasına neden olmuştur (Ergenç, 2011: 65).

Kitle iletişim araçları sosyalleşme sürecinde çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Aile içinde, komşuluk ilişkilerinde, çocuğun okulda taşıması gereken birçok görev ve sorumluluk vardır. Medyada yer alan kahramanlar, çocuklar için model

olmaktadır. Bu sayede medya çocukların birçok konuda farkında lığını da arttırıyor (Bozkurt, 2004: 126).

Kitle iletişim araçları sayesinde sosyalleşme sürecinde toplumsal etkileşimleri kuşaktan kuşağa aktarması toplumsal mirasın korunmasında ve yeni nesillere aktarılmasında önemli görevler üstlenmektedir. Ayrıca günümüzde kitle iletişim araçları, haber, bilgi, eğitim, eğlendirme, eleştirme, denetleme gibi özellikleri ile kamuoyu oluşturmakta ve insanları yönlendirmektedirler (Şahin, 2007: 25).

Bireyin gelişiminde, televizyon veya internetin olumlu katkıları olduğu kuşkusuzdur, fakat pozitif taraflarının yanı sıra, bu teknolojik araçlara karşı bağımlılık, ergenlerde toplumsal kurallardan sapma, pornografik yayınlara ulaşma gibi olumsuzluklara da yol açmaktadır. Bunun için çocukları ve ergenleri internet veya televizyonun negatif etkilerinden koruma sorumluluğu aileye düşmektedir. Bundan dolayıdır ki aileler, çocuklarını iletişim araçlarının negatif etkilerinden koruyabilmek için küçük yaşlardan itibaren internet kullanımlarını, televizyon izlemelerini kontrollü bir şekilde yapmalıdırlar (Avcı, 2006: 61).

Günümüz teknolojisinin eğitime getirdiği en yeni eğitsel kurum kitle iletişim araçlarıdır. “Bu araçlar çocuğa bir takım davranış modelleri sunar, kuvvetli şahsiyet tipleri ve kahramanları ortaya çıkarır. Onların yaşayış tarzlarına özendirir. Böylece onu sosyalleştirici bir süreci tamamlarlar.” (Dodurgalı, 2000: 221).

3.6.Sosyalleşme ve Spor

Çocuk oyun sayesinde kendine güvenme, kendini kontrol, işbirliği, dürüstlük ve disiplin gibi bireysel ve toplumsal alışkanlıklar kazanmaktadır. Çocuklar oyun aracılığıyla insanlarla iletişim kurmayı, çevreyi gözlemlemeyi yardımlaşma gibi kavram ve davranışları geliştirebilmektedir. Ayrıca diğer insanlara saygı göstermeyi, diğer insanların haklarını ve kendi hakkını korumayı, verilen görevleri üstlenme, bazı konularda karar verip uygulayabilme, işbirliği yapabilme gibi birçok toplumsal kuralı da öğrenmektedir (Esen, 2008: 359).

Spor, günlük yaşamın hemen hemen tüm yönlerine etki eden, çok önemli ve yaygın bir kurumdur. Spor, toplumların sosyal yaşamında saygın bir yere sahiptir. Sporun gücü, sporun bir sosyalleştirme aracı olması ve insanları birleştirici rolünü

yerine getirmesiyle ölçülür. Spor, sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet veren olağanüstü bir güce sahiptir.

Spor insanların ve toplumların yararına; gerekli olan, kurum ve davranışların oluşumuna olumlu katkıda bulunur. Sosyalleşme sürecinin önemli bir sonucu da rol öğrenmektir. Çocuklar onlar için uygun olan sosyal rolleri öğrenirler, hemen tüm bireyler çocukken oyun, spor ve diğer etkinlikler ile sosyalleşirler. Bu aktiviteler iyi bir vatandaş, iyi bir arkadaş, sorumluluğunun farkında bir insan, iyi bir öğrenci, birlikte çalışabilen, liderlik vb. rolleri öğrenmede önemli hazırlayıcılık görevi yaparlar (Yetim, 2006: 131).

Spor, sporcu gözüyle kazanmaya dönük teknik ve fiziki bir gayret; seyirci gözüyle ise yarışmaya dayalı estetik bir süreçtir. Toplum geneline oluşturulan bütün içerisinde de, bazen o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna (ya da bağımlı değişken), yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir gaye, fakat son analizde, önemli bir toplumsal kurumdur (Fişek, 1980: 29-30).

Spor ferde sağlık, iyi karakter ve kişilik özellikleri ile yapıcı ve üretken davranışlar kazandıran bir uğraş alanıdır. Organizmanın bütünlüğü ilkesinden hareketle, bireyin uyumlu ve dengeli gelişimini sağlayan bir etkinliktir (Selçuk, 1998: 46).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler konusunda bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

9-14 yaş grubu ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerini incelemek ve ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerinin cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir, rekreatif faaliyetlere katılma durumu ve rekreatif faaliyetlere katılma sıklığı gibi değişkenler ile ilişkisini belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırma genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modelidir. Genel tarama modelleri çok geniş örneklemlerle bir evrende, evrenle ilgili genel bir yargıya varabilmek amacıyla evrenin tümü ya da evrenin belli bir kısmı, ya da belli bir örneklem üzerinde araştırmaya konu olan olay, birey veya nesneyi kendi ortamları içinde olduğu gibi tanımlamaya çalışır (Karasar, 2012: 77).

İlişkisel tarama modelleri ise genel tarama modelinin bir alt grubunda yer alır. İlişkisel tarama modelleri ise iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını, veya derecesini araştıran bir yöntemdir. (Karasar, 2012: 77-81).

4.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Konya ili Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerindeki devlet ortaokullarında 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 87.814 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken seçkisiz örneklem yolu ile Konya'nın her bir ilçesinden rasgele birer okul belirlenmiştir. Çalışmada üç adet devlet okulundan 1204 öğrenciye ulaşılmıştır. Örneklemeye ilişkin sayısal değerler çizelge 4.2. de verilmiştir.

Aşağıdaki çizelge, belli evren büyüklükleri için, tahmini örneklem büyüklüğünün ne kadar olması gerektiğini göstermektedir (Çıngı, 1994: 25).

Çizelge 4.1. Belli evren büyüklükleri için, tahmini örneklem büyüklüğünü gösteren çizelge.

N	SAPMA MİKTARI				
	.01	.02	.03	.04	.05
500					218
1.000				375	276
3.000		1.334	767	500	341
5.000		1.622	880	536	357
10.000	4.899	1.936	964	566	370
50.000	8.057	2.291	1.045	593	381
100.000	8.763	2.345	1.056	597	383
500.000	9.423	2.390	1.065	600	384

Not: Bu çizelge, Çıngı (1994,25)'den uyarlanmıştır.

Çizelge 4.2. Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri İlçe ve Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı

İlçe Adı	Sınıf								Toplam	
	5.Sınıf		6.Sınıf		7.Sınıf		8.Sınıf			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Selçuklu	164	21,9	201	26,8	203	27,1	182	24,2	750	62,3
Meram	55	26,6	43	20,8	48	23,2	61	29,5	207	17,2
Karatay	51	20,6	62	25,1	68	27,5	66	26,7	247	20,5
Toplam	270	22,4	306	25,4	319	26,5	309	25,7	1204	100

Çizelge 4.2'de örneklem grubunu oluşturan Milli Eğitime bağlı ilçelerde uygulanan ve geçerli olan ölçek sayısı; Selçuklu ilçesi 750 (% 62,3), Meram ilçesi 207 (%17,2) ve Karatay ilçesi 207 (%20,5) öğrenciye uygulanmıştır. Örneklemi oluşturan öğrencilerin 270'i (%22,4) 5.sınıf, 306'sı (%25,4) 6.sınıf, 319'u (%26,) 7.sınıf ve 309'u (%25,7) 8.sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini ölçebilmek için "Benlik Saygısı Ölçeği", öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini belirlemek için ise "Sosyalleşme Boyutu" kullanılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin demografik özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla da "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır.

4.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Bağımsız değişkenler ile ilgili veri toplamak amacıyla geliştirilen bilgi formu öğrencilerin yaş, cinsiyet, doğduğu yer, yaşadığı ilçe, öğrenim gördüğü sınıf, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir düzeyi gibi bazı demografik özellikleri yanında rekreatif faaliyetlere katılımı ve katılım sıklığı olarak bazı serbest zaman yaşantılarını belirlemeye yönelik 10 sorudan oluşmaktadır.

4.3.2. Benlik Saygısı Ölçeği

Araştırmada, ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerini ölçmek amacıyla Arıcağ'ın (1999) geliştirdiği Benlik Saygısı Ölçeğinden faydalanılmıştır.

Ölçek, 32 maddelik 5'li Likert tipi derecelendirmeye hazırlanmış ve çalışmaya dahil olan öğrencilerin her bir maddeyi okuyup; "5:tamamen katılıyorum", "4:katılıyorum", "3:kararsızım", "2:katılmıyorum" ve "1:hiç katılmıyorum" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Ölçek, beş faktörden oluşmaktadır. Kuramsal olarak benlik saygısı benlik değeri, kendine güven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarıma ve üretkenlik boyutlarından oluştuğu için ölçekte de bu boyutlar oluşturulmuştur (Arıcağ, 1999).

Benlik değeri kişinin kendinde var olan ve olması gereken özelliklere bir değer verme durumudur. Bu faktörde yedi madde (1, 13, 16, 19, 22, 27, 29) yer almaktadır.

Özgüven, kişinin kendi özelliklerine bir değer atfetme ve bu değerler sayesinde kendini onaylama biçimidir. Bu faktör, dokuz madde (5, 8, 9, 10, 11, 17, 20, 21, 25) ile ifade edilmiştir.

Depresif duygulanım, bireyin kendinin çaresiz, zayıf ve güçsüz olduğunu algılaması sürecidir. Bu faktör beş ifadeden (3, 4, 6, 12, 31) oluşmaktadır.

Kendine yetme, bireyin zihinsel ve davranışsal anlamda kendi beklentilerini ve hedeflerini gerçekleştirmesi sürecidir. Bu faktör beş maddeden (14, 15, 24, 26, 30) oluşmaktadır.

Başarıma ve üretkenlik bireyin kendini yeterince başarılı ve faydalı görme hissidir. Bu faktör altı maddeden (2, 7, 18, 23, 28, 32) oluşmaktadır.

Bu beş faktördeki 32 maddenin 13'ü olumlu (2, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 20, 22, 24, 26, 28 ve 30), 19'u ise olumsuz (1, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31 ve 32) olarak hazırlanmıştır. Ölçek, 32 ile 160 arasında bir puan vermektedir. Puanlamada 19 madde tersten (reverse) puanlanmaktadır. Puanların yükselmesi benlik saygısı düzeyinin yükselmesinin, puanların azalması benlik saygısı düzeyinin düşmesinin bir göstergesidir.

Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirliliğini test etmek için iki basamaklı bir yol izlenmiştir. İlki, ölçeğin iç tutarlılığının bir göstergesi olan ve Likert tipi ölçekler için öncelikli olarak tercih edilen Cronbach Alpha formülü ile güvenirlilik katsayısının hesaplanmasıdır. İkincisi ise testin tekrarı yöntemi sonucu elde edilen güvenirlilik katsayısıdır (Arıca, 1999).

152 öğrenciye uygulanan ve madde analizi sonucunda 32 maddeye inen ölçeğin SPSS paket programında Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Korelasyon katsayıları alt ölçeklere göre, Benlik değeri; .74, Öz güven; .68, Depresif duygulanım; .75, Kendine yetme; .60, Başarma ve üretkenlik; .70 olarak hesaplanmıştır (Arıca, 1999).

Madde analizinden sonra ölçek son hali ile, iki hafta ara ile öğrencilere tekrar uygulanmış ve Pearson çarpım-moment korelasyonu hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Arıca, 1999).

Benlik Saygısı Ölçeğinin Geçerliği

Ölçeğin geçerlik çalışması üç aşamada test edilmiştir. Kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuş ve uzmanların çoğunluğunun kabul ettiği maddeler ölçeğe dahil edilmiş, diğerleri ölçekten çıkartılmıştır. Benzer ölçekler geçerliği için benlik saygısı ölçeği ile birlikte Çuhadaroğlu'nun Türkçe'ye uyarladığı Rosenberg benlik saygısı ölçeği puanları arasındaki ilişki .69 olarak hesaplanmıştır. Yapı geçerliğini test etmek için faktör analizi yönteminden faydalanılmış ve 152 öğrenciye uygulanan madde analizinden sonra 32 madde olarak kalan ve güvenirlilik katsayısı hesaplanan ölçek puanları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Örneklemin uygun olup olmadığını test etmek içinse Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu ve Bartlett

Sphericity testleri uygulanmış, örneklem uygunluk katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Değerlendirmelerden sonra tekrar yapılan faktör analizinde varimax dönüştürme çözümlemesi yapılmış, özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %46'sını açıklayan beş faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır (Arıca, 1999).

4.3.3. Sosyalleşme Boyutu

Araştırmada, ortaokul öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini ölçebilmek için Şahan'ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu" kullanılmıştır. Sosyalleşme boyutu "Sosyalleşme" ve "Spor ile Sosyalleşme" boyutlarından olmaktadır. Bu araştırmanın amacına uygun olarak sadece sosyalleşme boyutu kullanılmıştır. Sosyalleşme boyutu, sosyalleşme kavramının ortaya çıkarılmasını amaçlayan 34 sorudan meydana gelmektedir. Soruların hazırlanmasında kapalı uçlu ve açık uçlu soru tipi ile birlikte 5'li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bu yöntem, ölçekleme yöntemleri arasında en çok tercih edilen ve güvenilirlik açısından en kolay olanıdır. Araştırmada kullanılan olduğumuz Likert ölçeği puanlaması "1:Hiç Katılmıyorum", "2:Katılmıyorum", "3:Kararsızım", "4:Katılıyorum", "5:Tamamen Katılıyorum" şeklindedir (Şahan, 2007:164).

Sosyalleşme Boyutunun Güvenirliği

Sosyalleşme boyutunun güvenilirliği için Cronbach Alpha formülü ile güvenilirlik katsayısının hesaplanması gerçekleştirilmiştir. Buna göre sosyalleşme boyutunun güvenilirliği $\alpha = 0.739$ şeklinde hesaplanmıştır (Şahan, 2007).

4.4. Verilerin Toplanması

Örneklem olarak belirlenen okullarda veri toplama çalışmalarına başlamadan önce gerekli uygulama izni okul müdürlüklerinden alınmıştır. Araştırmacı tarafından okul yöneticileri ve rehber öğretmenler ile uygulama hakkında görüşmeler yapılmış, gerekli bilgiler verilmiştir. Araştırmanın yapılacağı sınıflara girilerek ölçekler hakkında öğrencilere açıklamada bulunulmuş ve öğrencilerin ölçeklerle alakalı sorularına cevap verilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılmanın gönüllülük esasına bağlı olduğu belirtilip, soruları içtenlikle yanıtlamaları istenmiştir. Ayrıca öğrencilere kimlik bilgilerini yazmalarının zorunlu olmadığı 'özellikle' ifade edilmiştir. Verilerin toplanması Mayıs 2017- Haziran 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

4.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın bu bölümünde, çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aylık ortalama geliri, rekreatif faaliyetlere katılma durumu ve rekreatif faaliyetlere katılma sıklığı) tanımlayıcı frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, daha sonra ölçeklerin puan ortalamaları için, $\bar{X}$, ss, $Sh_{\bar{x}}$ değerleri tablolar halinde sunulmuştur. Verilerin normal dağılım gösterdikleri tespit edildikten sonra, normal dağılım özelliği gösteren dağılımlar için parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır.

Bu bağlamda:

1. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sosyalleşme boyutu ve benlik saygısı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyet ve rekreatif faaliyetlere katılma durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız grup t testi,

2. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sosyalleşme boyutu ve benlik saygısı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA),

3. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere post-hoc LSD veya Tamhane's T2 testleri,

4. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sosyalleşme boyutu ve benlik saygısı ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere Pearson çarpım moment korelasyon analizi sonuçları uygulanmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS programında çözümlenmiş anlamlılıklar minimum $p < ,05$ düzeyinde sınanmıştır.

BEŞİNCİBÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinden, ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

5.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Örneklem grubundaki öğrencilere ait demografik verilerin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Çizelge 5.1. Cinsiyet Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	N	%
Kız	567	47,1
Erkek	637	52,9
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.1'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan ortaokul öğrencilerinin, 567'i (%47,1) kız, 637'si (%52,9) erkektir.

Çizelge 5.2. Yaş Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Yaş	N	%
9-10 yaş	61	5,1
11-12 yaş	532	44,2
13-14 yaş	611	50,7
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.2' de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin 61'i (%5,1) 9-10 yaş, 532'si (%44,2) 11-12 yaş, 611'i (%50,7) 13-14 yaş grubundadır.

Çizelge 5.3. Doğum Yeri Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Doğum Yeri	N	%
Köy	73	6,1
İlçe	313	26,0
Şehir	378	31,4
Büyükşehir	440	36,5
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.3'de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin 73'ü (%6,1) köy, 313'ü (%26,0) ilçe, 378'i (%31,4) şehir, 440'ı (%36,5) büyükşehir doğumludur.

Çizelge 5.4. Sınıf Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf	N	%
5.Sınıf	270	22,4
6.Sınıf	306	25,4
7.Sınıf	319	26,5
8.Sınıf	309	25,7
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.4'te görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin, 270'i (%22,4) 5. Sınıf, 306'sı (%25,4) 6. Sınıf, 319'u (%26,5) 7. Sınıf, 309'u (%25,7) 8. sınıf düzeyinde öğrenim görmektedir.

Çizelge 5.5. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Eğitim Durumu	N	%
İlkokul	539	44,8
Ortaokul	422	35,0
Lise	152	12,6
Üniversite	61	5,1
Lisansüstü	30	2,5
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.5'te görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerin anneleri, 539'unun (%44,8) ilkokul mezunu, 422'sinin (%35,1) ortaokul mezunu, 152'sinin (%12,6) lise mezunu, 61'inin (%5,1) üniversite mezunu ve 30'unun (%2,5) lisansüstü eğitim mezunudur.

Çizelge 5.6. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba Eğitim Durumu	N	%
İlkokul	380	31,6
Ortaokul	409	34,0
Lise	252	20,9
Üniversite	130	10,8
Lisansüstü	33	2,7
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.6'da görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerin babalarının, 380'inin (%36,1) ilkokul mezunu, 409'unun (%34,0) ortaokul mezunu, 252'sinin (%20,9) lise mezunu, 130'unun (%10,8) üniversite mezunu ve 33'ünün (%2,7) lisansüstü eğitim mezunudur.

Çizelge 5.7. Aylık Ortalama Gelir Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Aylık Ortalama Gelir	N	%
900 TL ve altı	66	5,5
901-1600 TL	437	36,3
1601-2300 TL	363	30,1
2301-3000 TL	178	14,8
3001 TL ve üzeri	160	13,3
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.7' de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelirleri, 66'sının (%5,5) 900 TL ve altı, 437'sinin (%33,3) 901-1600 TL, 363'ünün (%30,1) 1601-2300 TL, 178'inin (%14,8) 2301-300 TL ve 160'ının (%13,3) 3001 TL ve üzeridir.

Çizelge 5.8. Rekreatif Faaliyetlere Katılma Durumu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Rekreatif Etkinliklere Katılma	N	%
Evet	888	73,8
Hayır	316	26,2
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.8.'de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerin, 888'inin (%73,8) rekreatif etkinliklere katılmış, 316'sının (%26,2) rekreatif etkinliklere katılmamıştır.

Çizelge 5.9. Rekreatif Faaliyetlere Katılma Sıklığı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Rekreatif Faaliyetlere Katılma Sıklığı	N	%
Ayda birkaç kez	250	20,8
Haftada bir kez	288	23,9
Haftada 3-4 kez	252	20,9
Haftanın her günü	98	8,1
Toplam	888	73,8
Cevapsız	316	26,2
Toplam	1204	100,0

Çizelge 5.9.'da görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin, 316'sı (%26,2) cevap vermez iken (rekreatif faaliyetlere katılamadığı için), 250'si (%20,8) ayda birkaç kez, 288'i (%23,9) haftada bir kez, 252'si (%20,9) haftada 3-4 kez, 98'i (%8,1) haftanın her günü rekreatif faaliyetlere katılmıştır.

5.2 Benlik Saygısı Ölçeği ve Sosyalleşme Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Araştırmanın bu bölümünde örneklem grubundaki ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeyi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 5.10. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama Standart Sapma Minimum ve Maksimum Değerleri

<i>Alt Boyutlar</i>	N	$\bar{X}$	ss	Min	Mak
Benlik Değeri	1204	25,90	5,58	7,00	35,00
Özgüven	1204	34,26	5,93	13,00	45,00
Depresif Duygulanım	1204	19,14	4,52	5,00	25,00
Kendine Yetme	1204	19,79	3,80	5,00	25,00
Başarım ve Üretkenlik	1204	21,89	4,32	10,00	30,00

Çizelge 5.10'da görüldüğü üzere örneklem grubundaki ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinin benlik değeri boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X} = 25,90$ (ss=5,58), özgüven boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X} = 34,26$ (ss=5,93), depresif duygulanım boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X} = 19,14$ (ss=4,52), kendine yetme boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X} = 19,79$ (ss=3,80), başarı ve üretkenlik boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X} = 21,89$ (ss=4,32) olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.11. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama Standart Sapma Minimum ve Maksimum Değerleri

	N	$\bar{X}$	ss	Min	Mak
Sosyalleşme	1204	3,66	0,47	1,00	5,00

Çizelge 5.11'de görüldüğü üzere örneklem grubundaki ortaokul öğrencilerin sosyalleşme ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X} = 3,66$ (ss=0,47) olarak hesaplanmıştır.

5.3 Benlik Saygısı Ölçeği ile Sosyalleşme Boyutlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sosyalleşme ve benlik saygısı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aylık ortalama

gelir, rekreatif faaliyetlere katılma durumu ve rekreatif faaliyetlere katılma değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı sonuçlarına yer verilmiştir.

5.3.1 Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Çizelge 5.12. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>$\bar{X}$</i>	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Benlik Değeri	Kız	567	26,36	5,48	2,712	1202	,007
	Erkek	637	25,48	5,63			
Özgüven	Kız	567	34,92	5,65	3,651	1202	,000
	Erkek	637	33,67	6,12			
Depresif Duygulanım	Kız	567	19,22	4,60	,568	1202	,570
	Erkek	637	19,07	4,44			
Kendine Yetme	Kız	567	19,98	3,71	1,650	1202	,099
	Erkek	637	19,62	3,87			
Başarma ve Üretkenlik	Kız	567	22,05	4,28	1,200	1202	,230
	Erkek	637	21,75	4,36			

* $p < ,05$

Çizelge 5.12.'de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin *benlik saygısı* ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucunda; depresif duygulanım boyutunda ($t=,568$; $p>,05$), kendine yetme boyutunda ($t=1,650$; $p>,05$) ve başarma ve üretkenlik boyutunda ($t=1,200$; $p>,05$) grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak benlik değeri boyutunda ($t=2,712$; $p<,05$) ve özgüven boyutunda ($t=3,651$; $p<,05$) grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark erkek öğrencilerin lehine anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 5.13. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Benlik Değeri	9-10 yaş	61	25,86	5,99	G.Arası	,230	2	,115		
	11-12 yaş	532	25,88	5,73	G. İçi	37473,810	1201	31,202	,004	,996
	13-14 yaş	611	25,91	5,41	Toplam	37474,040	1203			
Özgüven	9-10 yaş	61	33,13	6,02	G.Arası	128,850	2	64,425		
	11-12 yaş	532	34,10	6,13	G. İçi	42299,737	1201	35,220	1,829	,161
	13-14 yaş	611	34,51	5,74	Toplam	42428,587	1203			
Depresif Duygulanım	9-10 yaş	61	19,24	4,53	G.Arası	116,457	2	58,229		
	11-12 yaş	532	19,47	4,37	G. İçi	24475,685	1201	20,379	2,857	,058
	13-14 yaş	611	18,84	4,62	Toplam	24592,142	1203			
Kendine Yetme	9-10 yaş	61	17,67	4,24	G.Arası	354,593	2	177,296		
	11-12 yaş	532	19,64	3,91	G. İçi	17087,497	1201	14,228	12,461	,000
	13-14 yaş	611	20,12	3,58	Toplam	17442,090	1203			
Başarma ve Üretkenlik	9-10 yaş	61	21,39	4,74	G.Arası	16,492	2	8,246		
	11-12 yaş	532	21,90	4,57	G. İçi	22469,111	1201	18,709	,441	,644
	13-14 yaş	611	21,93	4,05	Toplam	22485,604	1203			

Çizelge 5.13'de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların, yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; benlik değeri boyutunda ($F=,004$; $p>,05$), özgüven boyutunda ($F=1,829$; $p>,05$), depresif duygulanım boyutunda ($F=2,858$; $p>,05$) ve başarı ve üretkenlik boyutunda ($F=,441$; $p>,05$) puanlarının yaş gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak kendine yetme alt boyutu ($F=12,461$; $p<,01$) puanlarının yaş grupları ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu sonuçların ardından kendine yetme alt boyutunda grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların kendine yetme alt boyutunda ($L=3,297$; $p<,05$) homojen olmadığı bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan tekniklerden Tamhane's T2 testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.14. Öğrencilerinin Kendine Yetme Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane's T2 Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
9-10 yaş	11-12 yaş	-1,97637*	,56949	,003
	13-14 yaş	-2,45717*	,56263	,000
11-12 yaş	9-10 yaş	1,97637*	,56949	,003
	13-14 yaş	-,48080	,22345	,092
13-14 yaş	9-10 yaş	2,45717*	,56263	,000
	11-12 yaş	,48080	,22345	,092

Çizelge 5.14'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ortaokul öğrencilerinin kendine yetme alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc Tamhane's T2 testi sonucunda söz konusu farklılığın 9-10 yaş ile 11-12 yaş ve 13-14 yaş arasında ve 11-12 yaş ve 13-14 yaş gurupları lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Yani, 9-10 yaşa göre yaşı daha büyük olan öğrencilerin kendilerine yetme algıları daha yüksektir.

Çizelge 5.15. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Doğum Yeri Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Doğum Yeri	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	<i>p</i>
Benlik Değeri	Köy	73	24,02	6,13	G.Arası	320,840	3	106,947	3,454	,016
	İlçe	313	25,69	5,46	G. İçi	37153,200	1200	30,961		
	Şehir	378	26,08	5,59	Toplam	37474,040	1203			
	Büyükşehir	440	26,19	5,50						
Özgüven	Köy	73	33,31	5,42	G.Arası	138,950	3	46,317	1,314	,268
	İlçe	313	34,09	6,14	G. İçi	42289,637	1200	35,241		
	Şehir	378	34,15	5,87	Toplam	42428,587	1203			
	Büyükşehir	440	34,63	5,91						
Depresif Duygulanım	Köy	73	17,98	4,70	G.Arası	139,813	3	46,604	2,287	,077
	İlçe	313	18,99	4,46	G. İçi	24452,329	1200	20,377		
	Şehir	378	19,16	4,52	Toplam	24592,142	1203			
	Büyükşehir	440	19,42	4,50						
Kendine Yetme	Köy	73	19,60	3,63	G.Arası	71,802	3	23,934	1,653	,175
	İlçe	313	19,58	3,96	G. İçi	17370,288	1200	14,475		
	Şehir	378	19,62	3,89	Toplam	17442,090	1203			
	Büyükşehir	440	20,11	3,63						
Başarma ve Üretkenlik	Köy	73	20,23	4,43	G.Arası	359,174	3	119,725	6,493	,000
	İlçe	313	21,59	4,32	G. İçi	22126,430	1200	18,439		
	Şehir	378	21,83	4,19	Toplam	22485,604	1203			
	Büyükşehir	440	22,43	4,33						

Çizelge 5.15’de görüldüğü gibi öğrencilerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların doğum yeri değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; özgüven boyutunda ($F=1,314$; $p>,05$), depresif duygulanım boyutunda ($F=2,287$; $p>,05$) ve kendine yetme boyutunda ($F=1,653$; $p>,05$) puanlarının doğum yeri gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak benlik değeri alt boyutunda ($F=3,454$; $p<,05$) ve başarı ve üretkenlik alt boyutunda ($F=6,493$; $p<,05$) puanlarının doğum yeri grupları ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu sonuçların ardından benlik değeri ve başarı ve üretkenlik alt boyutlarında grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların benlik değeri alt boyutunda ($L=,942$; $p>,05$) ve başarı ve üretkenlik alt boyutunda ($L=,223$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.16. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Doğum Yeri Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Köy	İlçe	-1,66909*	,72322	,021
	Şehir	-2,05726*	,71136	,004
	Büyükşehir	-2,17033*	,70320	,002
İlçe	Köy	1,66909*	,72322	,021
	Şehir	-,38817	,42523	,362
	Büyükşehir	-,50124	,41144	,223
Şehir	Köy	2,05726*	,71136	,004
	İlçe	,38817	,42523	,362
	Büyükşehir	-,11307	,39022	,772
Büyükşehir	Köy	2,17033*	,70320	,002
	İlçe	,50124	,41144	,223
	Şehir	,11307	,39022	,772

Çizelge 5.16’da görüldüğü gibi, ortaokul öğrencilerinin benlik değeri alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu

farklılığın köyde doğan öğrenciler ile ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrenciler arasında ve ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrenciler lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir. Yani, ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrencilerin köyde doğan öğrencilere göre benlik değer algıları daha yüksektir.

Çizelge 5.17. Öğrencilerinin Başarım ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Doğum Yeri Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Köy	İlçe	-1,36137*	,55812	,015
	Şehir	-1,60310*	,54897	,004
	Büyükşehir	-2,20121*	,54267	,000
İlçe	Köy	1,36137*	,55812	,015
	Şehir	-,24173	,32816	,461
	Büyükşehir	-,83984*	,31751	,008
Şehir	Köy	1,60310*	,54897	,004
	İlçe	,24173	,32816	,461
	Büyükşehir	-,59811*	,30114	,047
Büyükşehir	Köy	2,20121*	,54267	,000
	İlçe	,83984*	,31751	,008
	Şehir	,59811*	,30114	,047

Çizelge 5.17’de görüldüğü gibi, ortaokul öğrencilerinin başarıma ve üretkenlik alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın köyde doğan öğrenciler ile ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrenciler arasında ve ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrenciler lehine ($p<,05$); ilçede doğan öğrenciler ile büyükşehirde doğan öğrenciler arasında ve büyükşehirde doğan öğrenciler lehine ($p<,05$); şehirde doğan öğrenciler ile büyükşehirde doğan öğrenciler arasında ve büyükşehirde doğan öğrenciler lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir. Yani ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrencilerin köyde doğan öğrencilere göre, ilçede doğan öğrencilerin büyükşehirde doğan öğrencilere göre ve şehirde doğan öğrencilerinde büyükşehirde doğan öğrencilere göre başarıma ve üretkenlik algıları daha yüksektir.

Çizelge 5.18. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Sınıf</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Benlik Değeri	5.Sınıf	270	26,22	5,94	G.Arası	130,809	3	43,603	1,401	,241
	6.Sınıf	306	25,35	5,49	G. İçi	37343,231	1200	31,119		
	7.Sınıf	319	26,08	5,60	Toplam	37474,040	1203			
	8.Sınıf	309	25,96	5,29						
Özgüven	5.Sınıf	270	34,35	6,42	G.Arası	168,196	3	56,065	1,592	,190
	6.Sınıf	306	33,74	5,95	G. İçi	42260,392	1200	35,217		
	7.Sınıf	319	34,17	5,62	Toplam	42428,587	1203			
	8.Sınıf	309	34,77	5,78						
Depresif Duygulanım	5.Sınıf	270	19,64	4,52	G.Arası	232,292	3	77,431	3,814	,010
	6.Sınıf	306	18,95	4,40	G. İçi	24359,850	1200	20,300		
	7.Sınıf	319	19,49	4,46	Toplam	24592,142	1203			
	8.Sınıf	309	18,53	4,62						
Kendine Yetme	5.Sınıf	270	19,21	4,13	G.Arası	144,359	3	48,120	3,338	,019
	6.Sınıf	306	19,70	3,78	G. İçi	17297,730	1200	14,415		
	7.Sınıf	319	20,03	3,77	Toplam	17442,090	1203			
	8.Sınıf	309	20,12	3,51						
Başarma ve Üretkenlik	5.Sınıf	270	22,23	4,79	G.Arası	113,986	3	37,995	2,038	,107
	6.Sınıf	306	21,39	4,46	G. İçi	22371,618	1200	18,643		
	7.Sınıf	319	21,96	4,02	Toplam	22485,604	1203			
	8.Sınıf	309	22,01	4,00						

Çizelge 5.18’de görüldüğü gibi ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; benlik değeri boyutunda ($F=1,401$; $p>,05$), özgüven boyutunda ($F=1,592$; $p>,05$) ve başarma ve üretkenlik boyutunda ($F=2,038$; $p>,05$) puanlarının sınıf gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak depresif duygulanım alt boyutunda ($F=3,814$; $p<,05$) ve kendine yetme alt boyutunda ($F=3,338$; $p<,05$) puanlarının sınıf grupları ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu sonuçların ardından depresif duygulanım ve kendine yetme alt boyutlarında grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların depresif duygulanım alt boyutunda ($L=,779$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuş ve varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih

edilmiştir. Kendine yetme alt boyutunda ($L=6,986$; $p>,05$) varyansların homojen olmadığı bulunmuştur; bu nedenle varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan tekniklerden Tamhane'nin T2 testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.19. Öğrencilerinin Depresif Duygulanım Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
5.Sınıf	6.Sınıf	,69020	,37620	,067
	7.Sınıf	,15228	,37259	,683
	8.Sınıf	1,11046*	,37534	,003
6.Sınıf	5.Sınıf	-,69020	,37620	,067
	7.Sınıf	-,53791	,36052	,136
	8.Sınıf	,42027	,36337	,248
7.Sınıf	5.Sınıf	-,15228	,37259	,683
	6.Sınıf	,53791	,36052	,136
	8.Sınıf	,95818*	,35963	,008
8.Sınıf	5.Sınıf	-1,11046*	,37534	,003
	6.Sınıf	-,42027	,36337	,248
	7.Sınıf	-,95818*	,35963	,008

Çizelge 5.19'da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin depresif duygulanım alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın 5. sınıfta olan gurupla 8. sınıfta olan gurup arasında 5. sınıfta olan gurubun lehine; 7. sınıfta olan gurupla 8. sınıfta olan gurup arasında 7. sınıfta olan gurubun lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir. Yani, 5. ve 7. sınıf gurubunda olan öğrenciler 8. sınıf gurubunda olan öğrencilere göre depresif duygulanım algıları daha yüksektir.

Çizelge 5.20. Öğrencilerinin Kendine Yetme Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane's T2 Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
5.Sınıf	6.Sınıf	-,49063	,33170	,595
	7.Sınıf	-,81283	,32849	,079
	8.Sınıf	-,91093*	,32136	,028
6.Sınıf	5.Sınıf	,49063	,33170	,595
	7.Sınıf	-,32220	,30236	,869
	8.Sınıf	-,42030	,29460	,634
7.Sınıf	5.Sınıf	,81283	,32849	,079
	6.Sınıf	,32220	,30236	,869
	8.Sınıf	-,09810	,29099	,960
8.Sınıf	5.Sınıf	,91093*	,32136	,028
	6.Sınıf	,42030	,29460	,634
	7.Sınıf	,09810	,29099	,900

Çizelge 5.20'da görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin *kendine yetme* alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc Tamhane's T2 testi sonucunda; söz konusu farklılığın 5. sınıfta olan gurupla 8. sınıfta olan gurup arasında 8. sınıfta olan gurubun lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir. Yani, 8 sınıf gurubunda olan öğrencilerin 5. sınıf gurubunda olan öğrencilere göre kendine yetme algıları daha yüksektir

Çizelge 5.21. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	Anne Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Benlik Değeri	İlkokul	539	25,75	5,59	G.Arası	449,304	4	112,326		
	Ortaokul	422	25,47	5,44	G. İçi	37024,736	1199	30,880		
	Lise	152	27,24	5,37	Toplam	37474,040	1203		3,638	,006
	Üniversite	61	25,93	6,28						
	Lisansüstü	30	27,60	5,82						
Özgüven	İlkokul	539	33,96	5,86	G.Arası	553,211	4	138,303		
	Ortaokul	422	33,89	5,95	G. İçi	41875,377	1199	34,925		
	Lise	152	35,83	5,80	Toplam	42428,587	1203		3,960	,003
	Üniversite	61	34,85	6,08						
	Lisansüstü	30	35,56	6,16						
Depresif Duygulanım	İlkokul	539	19,01	4,56	G.Arası	200,923	4	50,231		
	Ortaokul	422	18,88	4,50	G. İçi	24391,219	1199	20,343		
	Lise	152	20,12	4,26	Toplam	24592,142	1203		2,469	,053
	Üniversite	61	19,32	4,65						
	Lisansüstü	30	19,83	4,44						
Kendine Yetme	İlkokul	539	19,78	3,83	G.Arası	140,113	4	35,028		
	Ortaokul	422	19,53	3,79	G. İçi	17301,977	1199	14,430		
	Lise	152	20,58	3,54	Toplam	17442,090	1203		2,427	,056
	Üniversite	61	20,01	3,85						
	Lisansüstü	30	19,13	4,39						
Başarma ve Üretkenlik	İlkokul	539	21,86	4,29	G.Arası	631,028	4	157,757		
	Ortaokul	422	21,19	4,27	G. İçi	21854,576	1199	18,227		
	Lise	152	23,18	3,97	Toplam	22485,604	1203		8,655	,000
	Üniversite	61	22,83	4,47						
	Lisansüstü	30	23,86	4,68						

Çizelge 5.21'de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; depresif duygulanım boyutunda ($F=2,469$; $p>,05$), kendine yetme boyutunda ($F=2,427$; $p>,05$) puanlarının anne eğitim düzeyi gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak benlik değeri boyutunda ($F=3,638$; $p<,05$), özgüven boyutunda ($F=3,960$; $p<,05$) ve başarma ve üretkenlik boyutunda ($F=8,655$; $p<,05$) puanlarının anne eğitim düzeyi grupları ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu sonuçların ardından benlik değeri, özgüven, başarma ve üretkenlik alt boyutlarında grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla

tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların benlik değeri alt boyutunda ($L=,496$; $p>,05$), özgüven alt boyutunda ($L=,186$; $p>,05$) ve başarı ve üretkenlik alt boyutunda ($L=,781$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.22. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
İlkokul	Ortaokul	,28725	,36120	,427
	Lise	-1,48461*	,51034	,004
	Üniversite	-,17561	,75068	,815
	Lisans Üstü	-1,84119	1,04241	,078
Ortaokul	İlkokul	-,28725	,36120	,427
	Lise	-1,77186*	,52567	,001
	Üniversite	-,46286	,76118	,543
	Lisans Üstü	-2,12844*	1,05000	,043
Lise	İlkokul	1,48461*	,51034	,004
	Ortaokul	1,77186*	,52567	,001
	Üniversite	1,30899	,84225	,120
	Lisans Üstü	-,35658	1,11017	,748
Üniversite	İlkokul	,17561	,75068	,815
	Ortaokul	,46286	,76118	,543
	Lise	-1,30899	,84225	,120
	Lisans Üstü	-1,66557	1,23917	,179
Lisans Üstü	İlkokul	1,84119	1,04241	,078
	Ortaokul	2,12844*	1,05000	,043
	Lise	,35658	1,11017	,748
	Üniversite	1,66557	1,23917	,179

Çizelge 5.22’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin benlik değeri alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın annesi ilkokul mezunu öğrencilerle annesi lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu öğrencilerin lehine ($p<,05$); annesi ortaokul mezunu öğrencilerle annesi lise ve lisans üstü mezunu olanlar arasında annesi üniversite ve lise ve lisans üstü mezunu eğitime sahip öğrencilerin lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.23. Öğrencilerinin Özgüven Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
İlkokul	Ortaokul	,07746	,38413	,840
	Lise	-1,86707*	,54274	,001
	Üniversite	-,88400	,79834	,268
	Lisans Üstü	-1,59821	1,10859	,150
Ortaokul	İlkokul	-,07746	,38413	,840
	Lise	-1,94453*	,55905	,001
	Üniversite	-,96146	,80951	,235
	Lisans Üstü	-1,67567	1,11666	,134
Lise	İlkokul	1,86707*	,54274	,001
	Ortaokul	1,94453*	,55905	,001
	Üniversite	,98307	,89572	,273
	Lisans Üstü	,26886	1,18066	,820
Üniversite	İlkokul	,88400	,79834	,268
	Ortaokul	,96146	,80951	,235
	Lise	-,98307	,89572	,273
	Lisans Üstü	-,71421	1,31785	,588
Lisans Üstü	İlkokul	1,59821	1,10859	,150
	Ortaokul	1,67567	1,11666	,134
	Lise	-,26886	1,18066	,820
	Üniversite	,71421	1,31785	,588

Çizelge 5.23’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin özgüven alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın annesi ilkokul mezunu öğrencilerle annesi lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$); annesi ortaokul mezunu öğrencilerle annesi lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.24. Öğrencilerinin Başarma ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
İlkokul	Ortaokul	,66840*	,27751	,016
	Lise	-1,32150*	,39209	,001
	Üniversite	-,97336	,57674	,092
	Lisans Üstü	-2,00396*	,80087	,012
Ortaokul	İlkokul	-,66840*	,27751	,016
	Lise	-1,98990*	,40387	,000
	Üniversite	-1,64175*	,58481	,005
	Lisans Üstü	-2,67235*	,80670	,001
Lise	İlkokul	1,32150*	,39209	,001
	Ortaokul	1,98990*	,40387	,000
	Üniversite	,34814	,64709	,591
	Lisans Üstü	-,68246	,85293	,424
Üniversite	İlkokul	,97336	,57674	,092
	Ortaokul	1,64175*	,58481	,005
	Lise	-,34814	,64709	,591
	Lisans Üstü	-1,03060	,95204	,279
Lisans Üstü	İlkokul	2,00396*	,80087	,012
	Ortaokul	2,67235*	,80670	,001
	Lise	,68246	,85293	,424
	Üniversite	1,03060	,95204	,279

Çizelge 5.24'de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin başarıma ve üretkenlik alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın annesi ilkokul mezunu öğrencilerle annesi lise mezunu, üniversite mezunu ve lisans üstü mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu, üniversite mezunu ve lisans üstü eğitimi mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$); annesi ortaokul mezunu öğrencilerle annesi lise mezunu, üniversite mezunu ve lisans üstü mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu, üniversite mezunu ve lisans üstü eğitimi mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.25. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	Baba Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Benlik Değeri	İlkokul	380	25,49	5,59	G.Arası	486,397	4	121,599	3,942	,003
	Ortaokul	409	25,40	5,45	G. İçi	36987,643	1199	30,849		
	Lise	252	26,81	5,37	Toplam	37474,040	1203			
	Üniversite	130	26,53	5,94						
	Lisansüstü	33	27,24	6,05						
Özgüven	İlkokul	380	33,50	5,90	G.Arası	764,376	4	191,094	5,499	,000
	Ortaokul	409	33,91	5,78	G. İçi	41664,211	1199	34,749		
	Lise	252	35,28	5,89	Toplam	42428,587	1203			
	Üniversite	130	35,06	6,18						
	Lisansüstü	33	36,39	5,85						
Depresif Duygulanım	İlkokul	380	18,72	4,59	G.Arası	150,560	4	37,640	1,846	,118
	Ortaokul	409	19,09	4,43	G. İçi	24441,582	1199	20,385		
	Lise	252	19,52	4,46	Toplam	24592,142	1203			
	Üniversite	130	19,61	4,52						
	Lisansüstü	33	19,84	4,91						
Kendine Yetme	İlkokul	380	19,61	3,73	G.Arası	126,498	4	31,625	2,190	,068
	Ortaokul	409	19,53	3,75	G. İçi	17315,591	1199	14,442		
	Lise	252	20,31	3,71	Toplam	17442,090	1203			
	Üniversite	130	20,16	4,02						
	Lisansüstü	33	19,54	4,71						
Başarma ve Üretkenlik	İlkokul	380	21,59	4,22	G.Arası	378,311	4	94,578	5,129	,000
	Ortaokul	409	21,50	4,34	G. İçi	22107,293	1199	18,438		
	Lise	252	22,17	4,22	Toplam	22485,604	1203			
	Üniversite	130	23,00	4,33						
	Lisansüstü	33	23,66	4,77						

Çizelge 5.25’de görüldüğü gibi, ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; depresif duygulanım boyutunda ($F=1,846$; $p>,05$) ve kendine yetme boyutunda ($F=2,190$; $p>,05$) puanlarının baba eğitim düzeyi gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak benlik değeri boyutunda ($F=3,942$; $p<,05$), özgüven boyutunda ($F=5,499$; $p<,05$) ve başarma ve üretkenlik boyutunda ($F=5,129$; $p<,05$) puanlarının baba eğitim düzeyi grupları ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu sonuçların ardından benlik değeri, özgüven, başarı ve üretkenlik alt boyutlarında grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların benlik değeri alt boyutunda ($L=,738$; $p>,05$), özgüven alt boyutunda ($L=,416$; $p>,05$) ve başarı ve üretkenlik alt boyutunda ($L=,528$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.26. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
İlkokul	Ortaokul	,08624	,39573	,828
	Lise	-1,32536*	,45122	,003
	Üniversite	-1,03866	,56434	,066
	Lisans Üstü	-1,75032	1,00796	,083
Ortaokul	İlkokul	-,08624	,39573	,828
	Lise	-1,41159*	,44479	,002
	Üniversite	-1,12490*	,55922	,044
	Lisans Üstü	-1,83656	1,00510	,068
Lise	İlkokul	1,32536*	,45122	,003
	Ortaokul	1,41159*	,44479	,002
	Üniversite	,28669	,59976	,633
	Lisans Üstü	-,42496	1,02821	,679
Üniversite	İlkokul	1,03866	,56434	,066
	Ortaokul	1,12490*	,55922	,044
	Lise	-,28669	,59976	,633
	Lisans Üstü	-,71166	1,08264	,511
Lisans Üstü	İlkokul	1,75032	1,00796	,083
	Ortaokul	1,83656	1,00510	,068
	Lise	,42496	1,02821	,679
	Üniversite	,71166	1,08264	,511

Çizelge 5.26’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin benlik değeri alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın babası ilkokul mezunu öğrencilerle babası lise mezunu olanlar arasında babası lise mezunu öğrencilerin lehine ($p<,05$); babası ortaokul mezunu öğrencilerle babası lise ve üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite ve lise ve üniversite mezunu öğrencilerin lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.27. Öğrencilerinin Özgüven Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
İlkokul	Ortaokul	-,40935	,42001	,330
	Lise	-1,77911*	,47889	,000
	Üniversite	-1,55891*	,59895	,009
	Lisans Üstü	-2,89131*	1,06979	,007
Ortaokul	İlkokul	,40935	,42001	,330
	Lise	-1,36977*	,47207	,004
	Üniversite	-1,14956	,59352	,053
	Lisans Üstü	-2,48196*	1,06675	,020
Lise	İlkokul	1,77911*	,47889	,000
	Ortaokul	1,36977*	,47207	,004
	Üniversite	,22021	,63655	,729
	Lisans Üstü	-1,11219	1,09128	,308
Üniversite	İlkokul	1,55891*	,59895	,009
	Ortaokul	1,14956	,59352	,053
	Lise	-,22021	,63655	,729
	Lisans Üstü	-1,33240	1,14905	,246
Lisans Üstü	İlkokul	2,89131*	1,06979	,007
	Ortaokul	2,48196*	1,06675	,020
	Lise	1,11219	1,09128	,308
	Üniversite	1,33240	1,14905	,246

Çizelge 5.27’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin özgüven alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın babası ilkokul mezunu öğrencilerle babası lise, üniversite ve lisans üstü mezunu olanlar arasında babası lise, üniversite ve lisans üstü mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$); babası ortaokul mezunu öğrencilerle babası lise ve lisans üstü mezunu olanlar arasında babası lise ve lisans üstü mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.28. Öğrencilerinin Başarım ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
İlkokul	Ortaokul	,09370	,30594	,759
	Lise	-,57723	,34884	,098
	Üniversite	-1,40263*	,43629	,001
	Lisans Üstü	-2,06930*	,77926	,008
Ortaokul	İlkokul	-,09370	,30594	,759
	Lise	-,67094	,34387	,051
	Üniversite	-1,49633*	,43233	,001
	Lisans Üstü	-2,16300*	,77705	,005
Lise	İlkokul	,57723	,34884	,098
	Ortaokul	,67094	,34387	,051
	Üniversite	-,82540	,46368	,075
	Lisans Üstü	-1,49206	,79492	,061
Üniversite	İlkokul	1,40263*	,43629	,001
	Ortaokul	1,49633*	,43233	,001
	Lise	,82540	,46368	,075
	Lisans Üstü	-,66667	,83700	,426
Lisans Üstü	İlkokul	2,06930*	,77926	,008
	Ortaokul	2,16300*	,77705	,005
	Lise	1,49206	,79492	,061
	Üniversite	,66667	,83700	,426

Çizelge 5.28’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin başarı ve üretkenlik alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın babası ilkökul mezunu öğrencilerle babası üniversite mezunu ve lisans üstü mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu ve lisans üstü eğitimi mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$); babası ortaokul mezunu öğrencilerle babası üniversite mezunu ve lisans üstü mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu ve lisans üstü eğitimi mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.29. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Aylık Gelir</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Benlik Değeri	900 ve altı	66	22,98	5,69	G.Arası	797,006	4	199,251	6,514	,000
	901-1600	437	25,72	5,47	G. İçi	36677,034	1199	30,590		
	1601-2300	363	26,40	5,14	Toplam	37474,040	1203			
	2301-3000	178	25,62	5,89						
	3001 ve üzeri	160	26,75	6,01						
Özgüven	900 ve altı	66	30,65	6,22	G.Arası	1065,643	4	266,411	7,723	,000
	901-1600	437	34,21	5,63	G. İçi	41362,944	1199	34,498		
	1601-2300	363	34,83	5,68	Toplam	42428,587	1203			
	2301-3000	178	33,96	6,14						
	3001 ve üzeri	160	34,91	6,43						
Depresif Duygulanım	900 ve altı	66	16,92	4,38	G.Arası	430,493	4	107,623	5,341	,000
	901-1600	437	19,00	4,32	G. İçi	24161,649	1199	20,152		
	1601-2300	363	19,60	4,39	Toplam	24592,142	1203			
	2301-3000	178	19,05	4,67						
	3001 ve üzeri	160	19,48	4,93						
Kendine Yetme	900 ve altı	66	17,87	3,96	G.Arası	381,035	4	95,259	6,694	,000
	901-1600	437	19,59	3,78	G. İçi	17061,055	1199	14,229		
	1601-2300	363	19,99	3,64	Toplam	17442,090	1203			
	2301-3000	178	19,83	3,85						
	3001 ve üzeri	160	20,61	3,83						
Başarma ve Üretkenlik	900 ve altı	66	20,12	4,71	G.Arası	495,643	4	123,911	6,756	,000
	901-1600	437	21,68	4,14	G. İçi	21989,961	1199	18,340		
	1601-2300	363	22,35	4,16	Toplam	22485,604	1203			
	2301-3000	178	21,30	4,28						
	3001 ve üzeri	160	22,79	4,70						

Çizelge 5.29'da görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; benlik değeri boyutunda ($F=6,514$; $p<,05$), özgüven boyutunda ($F=7,723$; $p<,05$), depresif duygulanım boyutunda ($F=5,341$; $p<,05$), kendine yetme boyutunda ($F=6,694$; $p<,05$) ve başarma ve üretkenlik boyutunda ($F=6,756$; $p<,05$) puanlarının aylık gelir düzeyi grupları ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu sonuçların ardından benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarma ve üretkenlik alt boyutlarında grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir.

Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların benlik değeri alt boyutunda ($L=1,659$; $p>,05$), özgüven alt boyutunda ($L=1,514$; $p>,05$), depresif duygulanım ($L=2,008$; $p>,05$), kendine yetme ($L=,565$; $p>,05$) ve başarı ve üretkenlik alt boyutunda ($L=1,043$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.30. Öğrencilerinin Benlik Değeri Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
900 ve altı	901-1600	-2,73826*	,73040	,000
	1601-2300	-3,41736*	,74010	,000
	2301-3000	-2,63875*	,79708	,001
	3001 ve üzeri	-3,77140*	,80911	,000
901-1600	900 ve altı	2,73826*	,73040	,000
	1601-2300	-,67909	,39277	,084
	2301-3000	,09952	,49178	,840
	3001 ve üzeri	-1,03314*	,51106	,043
1601-2300	900 ve altı	3,41736*	,74010	,000
	901-1600	,67909	,39277	,084
	2301-3000	,77861	,50608	,124
	3001 ve üzeri	-,35405	,52484	,500
2301-3000	900 ve altı	2,63875*	,79708	,001
	901-1600	-,09952	,49178	,840
	1601-2300	-,77861	,50608	,124
	3001 ve üzeri	-1,13265	,60253	,060
3001 ve üzeri	900 ve altı	3,77140*	,80911	,000
	901-1600	1,03314*	,51106	,043
	1601-2300	,35405	,52484	,500
	2301-3000	1,13265	,60253	,060

Çizelge 5.30'da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin benlik değeri alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın 900 TL ve altı aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p<,05$); 901-1600TL aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.31. Öğrencilerinin Özgüven Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
900 TL ve altı	901-1600 TL	-3,56130*	,77565	,000
	1601-2300 TL	-4,18320*	,78596	,000
	2301-3000 TL	-3,30916*	,84647	,000
	3001 TL ve üzeri	-4,26723*	,85925	,000
901-1600 TL	900 TL ve altı	3,56130*	,77565	,000
	1601-2300 TL	-,62190	,41711	,136
	2301-3000 TL	,25214	,52226	,629
	3001 TL ve üzeri	-,70594	,54273	,194
1601-2300 TL	900 TL ve altı	4,18320*	,78596	,000
	901-1600 TL	,62190	,41711	,136
	2301-3000 TL	,87404	,53744	,104
	3001 TL ve üzeri	-,08404	,55736	,880
2301-3000 TL	900 TL ve altı	3,30916*	,84647	,000
	901-1600 TL	-,25214	,52226	,629
	1601-2300 TL	-,87404	,53744	,104
	3001 TL ve üzeri	-,95808	,63986	,135
3001 TL ve üzeri	900 TL ve altı	4,26723*	,85925	,000
	901-1600 TL	,70594	,54273	,194
	1601-2300 TL	,08404	,55736	,880
	2301-3000 TL	,95808	,63986	,135

Çizelge 5.31’de görüldüğü üzere, öğrencilerin özgüven alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın 900 TL ve altı aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.32. Öğrencilerinin Depresif Duygulanım Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
900 TL ve altı	901-1600 TL	-2,08262*	,59282	,000
	1601-2300 TL	-2,68182*	,60070	,000
	2301-3000 TL	-2,13194*	,64694	,001
	3001 TL ve üzeri	-2,55701*	,65671	,000
901-1600 TL	900 TL ve altı	2,08262*	,59282	,000
	1601-2300 TL	-,59920	,31879	,060
	2301-3000 TL	-,04931	,39915	,902
	3001 TL ve üzeri	-,47439	,41480	,253
1601-2300 TL	900 TL ve altı	2,68182*	,60070	,000
	901-1600 TL	,59920	,31879	,060
	2301-3000 TL	,54988	,41076	,181
	3001 ve üzeri	,12481	,42598	,770
2301-3000 TL	900 TL ve altı	2,13194*	,64694	,001
	901-1600 TL	,04931	,39915	,902
	1601-2300 TL	-,54988	,41076	,181
	3001 TL ve üzeri	-,42507	,48904	,385
3001 TL ve üzeri	900 TL ve altı	2,55701*	,65671	,000
	901-1600 TL	,47439	,41480	,253
	1601-2300 TL	-,12481	,42598	,770
	2301-3000 TL	,42507	,48904	,385

Çizelge 5.32’de görüldüğü üzere, öğrencilerin depresif duygulanım alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın 900 TL ve altı aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.33. Öğrencilerinin Kendine Yetme Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
900 TL ve altı	901-1600 TL	-1,71847*	,49816	,001
	1601-2300 TL	-2,11570*	,50477	,000
	2301-3000 TL	-1,95267*	,54363	,000
	3001 TL ve üzeri	-2,73371*	,55184	,000
901-1600 TL	900 TL ve altı	1,71847*	,49816	,001
	1601-2300 TL	-,39724	,26788	,138
	2301-3000 TL	-,23421	,33541	,485
	3001 TL ve üzeri	-1,01525*	,34856	,004
1601-2300 TL	900 TL ve altı	2,11570*	,50477	,000
	901-1600 TL	,39724	,26788	,138
	2301-3000 TL	,16303	,34517	,637
	3001 TL ve üzeri	-,61801	,35796	,085
2301-3000 TL	900 TL ve altı	1,95267*	,54363	,000
	901-1600 TL	,23421	,33541	,485
	1601-2300 TL	-,16303	,34517	,637
	3001 TL ve üzeri	-,78104	,41094	,058
3001 TL ve üzeri	900 TL ve altı	2,73371*	,55184	,000
	901-1600 TL	1,01525*	,34856	,004
	1601-2300 TL	,61801	,35796	,085
	2301-3000 TL	,78104	,41094	,058

Çizelge 5.33’da görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kendine yetme alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın 900 TL ve altı aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 901-1600TL, 1601-2300 TL, 2301-3000 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$); 901-1600TL aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.34. Öğrencilerinin Başarma Ve Üretkenlik Alt Boyutundan Aldıkları Puanların Aylık Gelir Düzeyi Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh \bar{x}$	<i>p</i>
900 TL ve altı	901-1600 TL	-1,56758*	,56555	,006
	1601-2300 TL	-2,23691*	,57307	,000
	2301-3000 TL	-1,18216	,61719	,056
	3001 TL ve üzeri	-2,67254*	,62651	,000
901-1600 TL	900 TL ve altı	1,56758*	,56555	,006
	1601-2300 TL	-,66934*	,30413	,028
	2301-3000 TL	,38542	,38079	,312
	3001 TL ve üzeri	-1,10496*	,39572	,005
1601-2300 TL	900 TL ve altı	2,23691*	,57307	,000
	901-1600 TL	,66934*	,30413	,028
	2301-3000 TL	1,05476*	,39187	,007
	3001 TL ve üzeri	-,43562	,40639	,284
2301-3000 TL	900 TL ve altı	1,18216	,61719	,056
	901-1600 TL	-,38542	,38079	,312
	1601-2300 TL	-1,05476*	,39187	,007
	3001 TL ve üzeri	-1,49038*	,46654	,001
3001 TL ve üzeri	900 TL ve altı	2,67254*	,62651	,000
	901-1600 TL	1,10496*	,39572	,005
	1601-2300 TL	,43562	,40639	,284
	2301-3000 TL	1,49038*	,46654	,001

Çizelge 5.34'de görüldüğü gibi, öğrencilerin başarı ve üretkenlik alt boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın 900 TL ve altı aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 901-1600TL, 1601-2300 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 901-1600 TL, 1601-2300 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$); 901-1600TL aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 1601-2300 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 1601-2300 TL, 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$); 1601-2300 TL aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 2301-3000 TL aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler arasında 1601-2300 TL aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$); 2301-3000 TL aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerle 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrenciler 3001 TL ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

5.3.2 Sosyalleşme Boyutuna İlişkin Bulgular

Çizelge 5.35. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Buyutu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	sd	p
Sosyalleşme Düzeyi	Kız	567	3,71	,42	3,447	1202	,001
	Erkek	637	3,62	,51			

Çizelge 5.35’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucunda; grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,447$; $p<,05$). Söz konusu farklılık kız öğrencilerinin lehine gerçekleşmiştir. Yani kız öğrencilerin sosyalleşme puanı erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Çizelge 5.36. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	9-10 yaş	61	3,65	,57	G.Arası	,025	2	,012	,054	,947
	11-12 yaş	532	3,66	,48	G. İçi	273,552	1201	,228		
	13-14 yaş	611	3,67	,46	Toplam	273,577	1203			
	yaş									

Çizelge 5.36’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,054$; $p>,05$).

Çizelge 5.37. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Doğum Yeri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Doğum Yeri	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	Köy	73	3,70	,52	G.Arası	1,104	3	106,947	1,621	,183
	İlçe	313	3,61	,48	G. İçi	272,473	1200	30,961		
	Şehir	378	3,68	,48	Toplam	273,577	1203			
	Büyükşehir	440	3,68	,45						

Çizelge 5.37’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların doğum yeri değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,621$; $p>,05$).

Çizelge 5.38. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Sınıf	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	5.Sınıf	270	3,67	,51	G.Arası	,450	3	,150	,659	,577
	6.Sınıf	306	3,64	,47	G. İçi	273,127	1200	,228		
	7.Sınıf	319	3,69	,45	Toplam	273,577	1203			
	8.Sınıf	309	3,64	,46						

Çizelge 5.38’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,659$; $p>,05$).

Çizelge 5.39. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Anne Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	İlkokul	539	3,67	,47	G.Arası	2,987	4	,747	3,309	,010
	Ortaokul	422	3,61	,48	G. İçi	270,590	1199	,226		
	Lise	152	3,75	,43	Toplam	273,577	1203			
	Üniversite	61	3,75	,44						
	Lisansüstü	30	3,60	,66						

Çizelge 5.39’da görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,309$; $p<,05$).

Bu sonuçların ardından sosyalleşme düzeyi grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir.

Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların ($L=1,489$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.40. Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
İlkokul	Ortaokul	,05433	,03088	,079
	Lise	-,08754*	,04363	,045
	Üniversite	-,08708	,06417	,175
	Lisans Üstü	,07036	,08911	,430
Ortaokul	İlkokul	-,05433	,03088	,079
	Lise	-,14187*	,04494	,002
	Üniversite	-,14141*	,06507	,030
	Lisans Üstü	,01603	,08976	,858
Lise	İlkokul	,08754*	,04363	,045
	Ortaokul	,14187*	,04494	,002
	Üniversite	,00047	,07200	,995
	Lisans Üstü	,15791	,09491	,096
Üniversite	İlkokul	,08708	,06417	,175
	Ortaokul	,14141*	,06507	,030
	Lise	-,00047	,07200	,995
	Lisans Üstü	,15744	,10594	,137
Lisans Üstü	İlkokul	-,07036	,08911	,430
	Ortaokul	-,01603	,08976	,858
	Lise	-,15791	,09491	,096
	Üniversite	-,15744	,10594	,137

Çizelge 5.40'de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın annesi ilkokul mezunu öğrencilerle annesi lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu öğrencilerin lehine ($p<,05$); annesi ortaokul mezunu öğrencilerle annesi lise ve üniversite mezunu olanlar arasında annesi lise ve üniversite mezunu eğitime sahip öğrencilerin lehine ($p<,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.41. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Boyut</i>	<i>Baba Eğitim</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sosyalleşme Düzeyi	İlkokul	380	3,65	,50	G.Arası	2,547	4	,637		
	Ortaokul	409	3,61	,43	G. İçi	271,030	1199	,226		
	Lise	252	3,73	,46	Toplam	273,577	1203		2,817	,024
	Üniversite	130	3,71	,46						
	Lisansüstü	33	3,73	,65						

Çizelge 5.41’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,817$; $p<,05$).

Bu sonuçların ardından sosyalleşme düzeyi grupların ortalama farklılıklarının kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. Hangi tekniğin tercih edileceğine karar verirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların ($L=1,950$; $p>,05$) homojen olduğu bulunmuştur. Bu nedenle varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan tekniklerden LSD testi tercih edilmiştir. Çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5.42. Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
İlkokul	Ortaokul	,03265	,03388	,335
	Lise	-,08009*	,03862	,038
	Üniversite	-,06299	,04831	,193
	Lisans Üstü	-,08580	,08628	,320
Ortaokul	İlkokul	-,03265	,03388	,335
	Lise	-,11274*	,03807	,003
	Üniversite	-,09564*	,04787	,046
	Lisans Üstü	-,11845	,08604	,169
Lise	İlkokul	,08009*	,03862	,038
	Ortaokul	,11274*	,03807	,003
	Üniversite	,01710	,05134	,739
	Lisans Üstü	-,00571	,08802	,948
Üniversite	İlkokul	,06299	,04831	,193
	Ortaokul	,09564*	,04787	,046
	Lise	-,01710	,05134	,739
	Lisans Üstü	-,02281	,09268	,806
Lisans Üstü	İlkokul	,08580	,08628	,320
	Ortaokul	,11845	,08604	,169
	Lise	,00571	,08802	,948
	Üniversite	,02281	,09268	,806

Çizelge 5.42’de görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda; söz konusu farklılığın babası ilkokul mezunu öğrencilerle babası lise mezunu olanlar arasında babası lise mezunu öğrencilerin lehine ($p < ,05$); babası ortaokul mezunu öğrencilerle babası lise ve üniversite mezunu olanlar arasında babası lise ve üniversite mezunu eğitime sahip öğrencilerin lehine ($p < ,05$) gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.43. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boyut	Aylık Gelir	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	<i>p</i>
Sosyalleşme Düzeyi	900 ve altı	66	3,54	,68	G.Arası	2,306	4	,576	2,548	,058
	901-1600	437	3,63	,45	G. İçi	271,271	1199	,226		
	1601-2300	363	3,69	,43	Toplam	273,577	1203			
	2301-3000	178	3,66	,50						
	3001 ve üzeri	160	3,73	,47						

Çizelge 5.43’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,659$; $p>,05$).

5.3.3 Rekreatif Faaliyetlere Katılan ve Katılmayan Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Sosyalleşme Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Araştırmanın bu bölümünde örneklem grubundaki rekreatif faaliyetlerine katılan ve katılmayan ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeyi sonuçlarına yer verilmiştir. Ayrıca örneklem grubundaki rekreatif faaliyetlerine katılan ve katılmayan ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeği alt boyutları (benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarıya ve üretkenlik) ile sosyalleşme düzeyi arasındaki ilişki sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 5.44. Rekreatif Faaliyetlere Katılan ve Katılmayan Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyutlar	Katılan			Katılmayan		
	N	$\bar{X}$	ss	N	$\bar{X}$	ss
Benlik Değeri	888	26,20	5,55	316	25,03	5,58
Özgüven	888	34,86	5,87	316	32,56	5,79
Depresif Duygulanım	888	19,52	4,44	316	18,07	4,58
Kendine Yetme	888	20,10	3,72	316	18,92	3,89
Başarıya ve Üretkenlik	888	22,29	4,27	316	20,76	4,25

Çizelge 5.44’de görüldüğü üzere örneklem grubundaki ortaokul öğrencilerin benlik saygısı ölçeğinin benlik değeri boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerde $\bar{X} = 26,20$ ($ss=5,55$) iken, katılmayan öğrencilerde $\bar{X} = 25,03$ ($ss=5,55$) olarak, özgüven boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerde $\bar{X} = 34,86$ ($ss=5,87$) iken, katılmayan öğrencilerde $\bar{X} = 32,56$ ($ss=5,79$) olarak, depresif duygulanım boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerde $\bar{X} = 19,52$ ($ss=4,44$) iken, katılmayan öğrencilerde $\bar{X} = 18,07$ ($ss=4,58$) olarak, kendine yetme boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması

rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerde $\bar{X} = 20,10$ (ss=3,72) iken, katılmayan öğrencilerde $\bar{X} = 18,92$ (ss=3,89) olarak, başarı ve üretkenlik boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerde $\bar{X} = 22,29$ (ss=4,27) iken, katılmayan öğrencilerde $\bar{X} = 20,76$ (ss=4,25) olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulardan hareketle, rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin tüm benlik saygısı ölçeğinin tüm boyutlarında rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.45. Rekreatif Faaliyetlere Katılan ve Katılmayan Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutundan Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Katılan			Katılmayan		
	N	$\bar{X}$	ss	N	$\bar{X}$	ss
Sosyalleşme Düzeyi	888	3,71	0,45	316	3,52	0,51

Çizelge 5.45’de görüldüğü üzere örneklem grubundaki ortaokul öğrencilerin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerde $\bar{X} = 3,71$ (ss=0,45) iken, katılmayan öğrencilerde $\bar{X} = 3,52$ (ss=0,51) olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulardan hareketle, rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.46. Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Katılım	N	$\bar{X}$	Ss	t	sd	p
Benlik Değeri	Katılan	888	26,20	5,55	3,234	1202	,001
	Katılmayan	316	25,03	5,58			
Özgüven	Katılan	888	34,86	5,87	5,982	1202	,000
	Katılmayan	316	32,56	5,79			
Depresif Duygulanım	Katılan	888	19,52	4,44	4,950	1202	,000
	Katılmayan	316	18,07	4,58			
Kendine Yetme	Katılan	888	20,10	3,72	4,745	1202	,000
	Katılmayan	316	18,92	3,89			
Başarma ve Üretkenlik	Katılan	888	22,29	4,27	5,484	1202	,000
	Katılmayan	316	20,76	4,25			

Çizelge 5.46.’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların rekreatif faaliyetlere katılım değişkenine göre anlamlı

bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucunda; benlik değeri boyutunda ($t=2,712$; $p<,05$), özgüven boyutunda ($t=3,651$; $p<,05$), depresif duygulanım boyutunda ($t=2,712$; $p<,05$), kendine yetme boyutunda ($t=2,712$; $p<,05$) ve başarı ve üretkenlik boyutunda ($t=2,712$; $p<,05$) grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin lehine anlamlı bulunmuştur. Yani rekreatif faaliyetlere katılan öğrenciler, rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilere göre benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme ve başarı ve üretkenlik düzeylerini daha yüksek algılamaktadırlar.

Çizelge 5.47. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşme Boyutu Puanlarının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t- Testi Sonuçları

<i>Boyut</i>	Katılım	N	$\bar{X}$	Ss	t	sd	P
Sosyalleşme Düzeyi	Katılan	888	3,71	,45	6,254	1202	,000
	Katılmayan	316	3,52	,51			

Çizelge 5.47’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutundan aldıkları puanların rekreatif faaliyetlere katılım değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucunda; grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=6,254$; $p<,05$). Söz konusu farklılık rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerinin lehine gerçekleşmiştir. Yani rekreatif faaliyetlere katılan öğrenciler, rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilere göre sosyalleşme düzeylerini daha yüksek algılamaktadırlar.

Çizelge 5.48. Rekreatif Faaliyetlere Katılan Öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İle Sosyalleşme Boyutu Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Değişkenler		Özgüven	Depresif Duygulanım	Kendine Yetme	Başarma ve Üretkenlik	Sosyalleşme Düzeyi
Benlik Değeri	r	,642**	,690**	,433**	,658**	,238**
	P	,000	,000	,000	,000	,000
	N	888	888	888	888	888
Özgüven	r		,604**	,523**	,597**	,394**
	P		,000	,000	,000	,000
	N		888	888	888	888
Depresif Duygulanım	r			,445**	,607**	,244**
	P			,000	,000	,000
	N			888	888	888
Kendine Yetme	r				,470**	,393**
	P				,000	,000
	N				888	888
Başarma ve Üretkenlik	r					,264**
	P					,000
	N					888

Çizelge 5.48’da görüldüğü üzere rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme puanları ile benlik saygısı ölçeğinin alt boyutlarından benlik değeri puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,238$; $p<,01$); özgüven alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,394$; $p<,01$); depresif duygulanım alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,244$; $p<,01$); kendine yetme alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,393$; $p<,01$); başarı ve üretkenlik alt boyut puanları arasında yine pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,264$; $p<,01$) bulunmuştur. Yani rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri artarken benlik saygısı alt boyutlarından benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme ve başarı ve üretkenlikleri artmaktadır.

Çizelge 5.49. Rekreatif Faaliyetlere Katılmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İle Sosyalleşme Boyutu Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Değişkenler		Özgüven	Depresif Duygulanım	Kendine Yetme	Başarma ve Üretkenlik	Sosyalleşme Düzeyi
Benlik Değeri	r	,601**	,679**	,427**	,601**	,066
	P	,000	,000	,000	,000	,244
	N	316	316	316	316	316
Özgüven	r		,540**	,458**	,518**	,339**
	P		,000	,000	,000	,000
	N		316	316	316	316
Depresif Duygulanım	r			,389**	,548**	,183**
	P			,000	,000	,001
	N			316	316	316
Kendine Yetme	r				,425**	,374**
	P				,000	,000
	N				316	316
Başarma ve Üretkenlik	r					,186**
	P					,001
	N					316

Çizelge 5.49’da görüldüğü üzere rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme puanları ile benlik saygısı ölçeğinin alt boyutlarından benlik değeri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme puanları ile benlik saygısı ölçeğinin alt boyutlarından özgüven alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,339$; $p<,01$); depresif duygulanım alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,183$; $p<,01$); kendine yetme alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,374$; $p<,01$); başarma ve üretkenlik alt boyut puanları arasında yine pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,186$; $p<,01$) bulunmuştur. Yani rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri artarken benlik saygısı alt boyutlarından benlik değeri hariç, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme ve başarma ve üretkenlikleri artmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Tartışma ve Sonuç

Toplumsal hayat, insan varlığının grup halinde yaşamaya başlamasından itibaren gelişerek devam etmektedir. Özellikle sanayi inkılabının sonrasında hızlı kentleşme ve arkasından karmaşık şehir hayatı insanların birbirinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Sonunda bilgi ve teknoloji çağı da günümüz insanının yaşamında ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Fakat teknolojinin getirmiş olduğu avantajların yanında bir takım negatif etkiler de baş göstermiştir. Kişi teknoloji ağırlıklı gündelik yaşamı içerisinde sıkışmış, toplumdaki uzaklaşmış, yalnızlık hissi ile mutsuz olmaya başlamıştır.

Kendisi için çıkış yolları arayan kişiler, değişik ilgi alanları doğrultusunda sosyal varlık olarak toplumsal yaşama tekrar uyum sağlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda açık veya kapalı alanlarda farklı sosyal sınıflardan gelen kişiler ortak paydalarda buluşmaya başlamışlardır. Bu ortak paydaların başında gelen rekreasyon uygulamaları kişilerin sosyal ve kültürel gelişimlerinde, sosyalleşmelerinde etkin bir vasıta olmuştur (Yetim, 2000: 27).

Sosyal algılarını geliştiren bireyler daha çok rekreatif ve sosyal aktivitelere katılarak, toplumsal yaşamın bir parçası olmaya çalışırlar. Rekreatif faaliyetlere katılan bireyler, kendilerini, yeteneklerini, bazı farkına varamadığı özelliklerini keşfederek hayattan daha fazla zevk almaya başlamaktadırlar. Zira rekreatif ve sportif faaliyetler, bireyin sosyalleşmesinde ve bunu gerçekleştirirken benlik saygısı, sosyal algısını, geliştirmesinde vazgeçilmez bir unsurdur.

Sonuç olarak rekreasyon uygulamaları sosyal bir olgu olarak insanı iç dünyasında kendisiyle barışık, benlik saygısı gelişmiş, sosyalleşmiş, mutlu ve verimli bir birey haline getirmektedir. Sosyal algı düzeyleri gelişmiş bireylerin sosyalleşme süreçleri hız kazanmaktadır. Bu sayede toplumsal hayatın her devresine dâhil olan kişi kendi küçük dünyasına sıkışmadan verimliliğini ve mutluluğunu artırmaktadır.

Bu bölümde 9-14 yaş grubu ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeylerini incelenmek ve ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve

sosyalleşme düzeylerinin cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, ebeveyn eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir, rekreatif faaliyetlere katılma durumu ve rekreatif faaliyetlere katılma sıklığı gibi değişkenlere göre benlik saygısı düzeyleri, benlik saygısı ölçeğinin (benlik değeri, kendine güven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarıma ve üretkenlik) alt boyutlarında farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş, yorumlanmış ve tartışılmıştır. Yine sosyalleşme düzeylerinin ise sosyalleşme boyutunun (sosyalleşme ve spor ile sosyalleşme) alt boyutlarının cinsiyet, yaş, doğum yeri, öğrenim görülen sınıf, ebeveynlerin eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir, rekreatif faaliyetlere katılma durumu ve rekreatif faaliyetlere katılma sıklığı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş, yorumlanmış ve tartışılmıştır.

6.1.1 Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Sonuçlar

Çalışmamızda, örneklem grubunu oluşturan erkek öğrencilerin benlik saygısı alt boyutlarından benlik değeri ve özgüven düzeylerinin kız öğrencilere göre yüksek çıktığı görülmektedir. Depresif duygulanım, kendine yetme, başarıma ve üretkenlik boyutunda grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırma bulgularına paralel olarak diğer bazı araştırmacılar öğrencilerin cinsiyetlerinin benlik saygıları arasında farklılık yarattığını ve kız öğrencilerin benlik saygılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Altıok, Ek ve Koruklu 2010; Arıca 2007; Arıca ve Dilmaç 2003; Gül 2013; Küçükosmanoğlu 2013; Latifoğlu 2012; Sarıçam, Gençdoğan ve Erözkan 2012'den akt. Güleç, Özbek Ayaz, 2017: 568).

Yine yapılan diğer çalışmalarda erkeklerin benlik saygılarının kızlara nazaran daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Albo, Núñez, Navarro ve Grijalvo 2007; Başçiftçi, Özen ve Doyduk 2010; DiStefano ve Motl (2009; Frost ve McKelvie 2004; Karakuş ve Dereli 2011; Kong, Ding ve Zhao 2015; Lawrence, Ashford ve Dent 2006; Serinkan, Avcık, Kaymakçı ve Alacaoğlu 2014' den akt. Güleç, Özbek Ayaz 2017: 568).

Fakat Akyol (2002)'un Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında okuyan çocukların benlik kavramlarını incelediği çalışmasında cinsiyetin benlik kavramı açısından anlamlı düzeyde bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Mullis ve Normandin'de (1992) ergenlerde cinsiyet ile benlik saygısının gelişimi arasında önemli bir ilişki olmadığını bulmuşlardır.

Araştırma da örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında ise; benlik değeri özgüven, depresif duygulanım, başarı ve üretkenlik boyutunda yaş gruplarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak kendine yetme alt boyutu puanlarının 9-14 yaş grupları ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. 9-10 yaşa göre yaşı daha büyük olan öğrencilerin kendilerine yetme algıları daha yüksektir. Öğrencilerin yaşları ilerledikçe kendilerine yetme düzeylerinde artış olduğu görülmektedir. Bu da öğrencilerin yaşları ilerledikçe her türlü dış etkenden daha bağımsız ve özgür bir şekilde kendi düşüncelerine ve iradelerine göre karar verme ve hareket etme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir.

Konuyla ilgili yapılmış bazı araştırma sonuçları öğrencilerinin yaşları ile benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve yaş arttıkça benlik saygılarının da arttığını belirtmişlerdir (Altıok vd., 2010; Gül 2013; Otacıoğlu 2009; Landine 2013'den akt. Güleç ve Özbek Ayaz 2017: 569).

Bu sonuçlardan farklı olarak benlik saygısının yaşla birlikte azalma gösterdiğini tespit eden araştırmalar da mevcuttur (Serinkan, Avcık, Kaymakçı ve Alacaoğlu 2014'den akt. akt. Güleç ve Özbek Ayaz 2017: 569).

Araştırmada belirtilen yaş aralıkları birbirine çok yakın olup ergenlik dönemine denk gelmektedir. Ayrıca bu dönemdeki bireylerin benlik ve kişilik gelişimleri tamamlanmamış olduğundan bu gelişimlerde bir değişim gözlenmesi ve yaş aralıklarına göre benlik saygısı puanlarının artması beklenen bir sonuçtur.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların doğum yeri değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında özgüven, depresif duygulanım ve kendine yetme boyutunda puanlarının

doğum yeri değişkeni ile aralarında istatistiksel olarak bir anlamlılık bulunamamıştır. Ancak benlik değeri, başarıma ve üretkenlik alt boyutları ile doğum yeri değişkeni arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye bakıldığında ilçe, şehir ve büyükşehirde doğan öğrencilerin köyde doğan öğrencilere göre benlik değer algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlarda ilçe, şehir ve büyükşehirde yaşayan öğrencilerin hem eğitim hem ekonomik hem de sosyal olanaklar yönünden köydeki öğrencilere göre daha fazla imkana sahip olmalarından kaynaklı benlik değerleri, başarıma ve üretkenlik düzeylerinin daha yüksek olması sonucunu doğrulanmaktadır.

Öğrencilerinin benlik saygısı ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakıldığında depresif duygulanım ve kendine yetme alt boyutlarında sınıf grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. 5. ve 7. sınıf öğrencilerinin 8. sınıf öğrencilerine göre depresif duygulanım algılarının daha yüksek olduğu ve 8. sınıf öğrencilerinin 5. Sınıf öğrencilerine göre kendine yetme algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aslında öğrencilerin sınıflarının yükselmesine bağlı olarak daha az depresif belirti göstermelerinin sebebi, içinde buldukları okul ortamına, sınıf ortamına, derslere vs. ilk yıllara nazaran biraz daha alıştıkları ve ilk yıllardaki farklı bir çevrede bulunmanın beraberinde getirdiği bir takım problemleri bir nebze de olsa çözdükleri, böylece daha az sıkıntı ve gerginlik gösterdikleri şeklinde açıklanabilir. Nitekim Demir'ii (1989:27- 40), üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçları bizim araştırma sonuçlarımızla bir hayli benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmada da birinci sınıf öğrencilerinin üst sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla depresif belirtiler gösterdikleri tespit edilmiştir.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerinin benlik saygısı ve eğitim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde benlik değeri, özgüven, başarıma ve üretkenlik alt boyutlarının anne eğitim düzeyi değişkeni ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik değeri, özgüven, başarıma ve üretkenlik düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Ortaokul çağındaki çocuklar üzerine yapılan bir çalışma olması sebebi ile genellikle kimlik karmaşasının yaşandığı bu dönemde, evladını koşulsuz seven, başarılarını

takdir eden, ergenin gelişimini destekleyen eğitimli annelerin olumlu geri bildirimleri daha çok yansıtılabildikleri dönem olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Kahriman (2005) yaptığı çalışmada, annenin eğitim durumu ile benlik saygısı puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirlemiştir.

Öğrencilerin benlik saygısı ve baba eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analizlerde yine anne eğitimi değişkenine benzer benlik değeri, özgüven, başarı ve üretkenlik düzeyleri ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik değeri, özgüven, başarı ve üretkenlik düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Benzer bir sonuçla Aydoğan (2010) baba eğitim düzeyinin yükseldikçe ergenlerin benlik düzeylerinin de yükseldiğini saptamıştır. Başka bir çalışma sonucunda ise Zincirkıran (2008) özsaygı puanlarında babası ilk ve ortaokul mezunu olan grup ile üniversite mezunu grup arasında fark olduğunu; farklılığın babaları üniversite mezunu olan çocukların lehine olduğunu saptanmıştır. Bu durum çalışmamızla örtüşmektedir. Bu sonuçlar ebeveynlerin, öğrencilerin benlik değeri, özgüven, başarı ve üretkenliklerini geliştirmesine katkıda bulunmaları, kısıtlama ve özgürlük arasında sağlıklı bir denge oluşturmaları, iletişimlerinin sağlıklı olması, ergen çocuklarını bir birey olarak kabul edip değer vermelerinin etkisinin ebeveynin eğitim durumundan etkilendiği yorumunu getirmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ile aylık gelir düzeyi değişkenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarı ve üretkenlik alt boyutları ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aylık gelir arttıkça öğrencilerin benlik saygılarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile geliri yükseldikçe öğrencinin sosyal ve ekonomik anlamda yerine getirebilecekleri faaliyetler de artmakta dolayısıyla bu da benlik saygısı düzeyini etkilemektedir.

Ülkemiz şartları göz önüne alındığında temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan, aylık geliri düşük, düzenli aylık geliri olmayan birçok aile olduğu bilinmektedir. İnsanın en temel ihtiyaçları olan beslenme, barınma gibi

gereksinimleri yerine getirmede zorlanan düşük gelirli ailelerde farklı problemler yaşanabilmektedir. Aile içinde kişilerin ilişkileri negatif olarak maddi yetersizliklerden etkilenmektedir. Ebeveynlerin geçim sıkıntısı içinde olması çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenememelerine, uygun gelişim imkanını sağlayamamalarına dolayısıyla çocukların kendilerini olumsuz değerlendirmelerine ve benlik saygılarının düşük olmasına sebep olduğu düşünülebilir.

Rosenberg ergenlerle yürüttüğü çalışmada sosyo-ekonomik durum ile benlik saygısı arasındaki ilişkide üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen gençlerin %51'nin, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelenlerin ise %38'inin yüksek benlik saygısına sahip olduklarını bulmuştur (Akt: Kızılgın, 2008: 77).

Araştırma bulgularına benzer bir sonuç Kılıçcı (1981) tarafından; üniversite öğrencilerinin kendini kabul düzeyleri ile ailelerinin sosyo-ekonomik durumları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Güngör'ün (1989) Ankara'da 1000 lise öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada ailelerin gelir düzeyleri yükseldikçe, ergenlerin özsaygı düzeylerinin de yükseldiği bulunmuştur (Akt: Kulaksızoğlu, 2001: 33).

Araştırma sonucundan farklı olarak Kılıç-Duran (2007), Uyanık, Balat ve Akman (2004) yaptıkları çalışmalarda sosyo-ekonomik düzey açısından alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna varmışlardır.

Mullis ve Normandin (1992)'de ergenlerde benlik saygısı düzeyi ile ailenin gelir durumunun, eğitim düzeyinin ve sosyoekonomik statüsünün önemli bir etken olduğunu bulmuşlardır. Sosyoekonomik durum ve benlik saygısını inceleyen Amerika'da yapılmış bir çalışmada yine yüksek sosyo-ekonomik seviyeye sahip bireylerin daha yüksek benlik saygısı puanlarına sahip oldukları gözlenmiştir (Twenge ve Campbell, 2002 59-71).

6.1.2. Sosyalleşme Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda kız öğrencilerin sosyalleşme puanının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu

bulunmuştur. Araştırma bulguları cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin sosyalleşme becerilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlenmiştir. İlgili literatürde, benzer bulgular içeren çalışmaların mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Dodson (2007), kız çocuklarının erkeklere oranla sosyal açıdan daha hızlı gelişme gösterdiklerini, daha çabuk olgunlaştıklarını ve erkeklere oranla daha uyumlu olduklarını iddia etmektedir. Aytan Korucu (2010), ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmesine yönelik yapmış olduğu çalışmada, kız öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kandır ve Orçan da (2011) tüm yaş gruplarında, sosyal becerilerde kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha iyi performans gösterdikleri bulgusuna ulaşmışlardır.

Altinköprü (2001) kız çocuklarında erkek çocuklara oranla daha gelişmiş bir işbirliği ve sosyalleşme eğilimi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme düzeyleri ile yaş, doğum yeri, sınıf ve aylık gelir değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamazken sosyalleşme düzeyi ve anne- baba eğitim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne-baba eğitim düzeyleri arttıkça öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri de artmaktadır.

Ailelerin gelir seviyelerinin de öğrencilerin sosyalleşme düzeyini doğrudan etkilediği görülmektedir. Gelir düzeyi arttıkça sosyal yaşantı ve yaşam kalitesi arttığı için, gelir seviyesinin sosyalleşme düzeyi üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğundan söz edilebilir. Öğrencilerinin anne eğitim düzeyi ve sosyalleşme boyutundan aldıkları puanlar incelendiğinde ise anne eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların sosyalleşme düzeylerinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar da lisansüstü eğitim düzeyine sahip annelerin genellikle bir işte çalıştığı düşünüldüğünde gelişen teknolojiyle birlikte özellikle kentlerde yaşayan çocuklar daha çok kendi başlarına vakit geçirmektedirler. Oyun ve oyuncaktan uzaklaşarak çoğunlukla bilgisayar, play station, cep telefonu, ipad gibi araçlara yönelmektedir. Bu yönelim, çocuğun sosyalleşmesine engel olmaktadır. Çünkü çocuklar bu oyunları oynarken ya tek başına ya da bir-iki çocukla evden dışarı çıkmadan ve eğer engellenmezse saatlerce durmadan oynamaktadırlar. Bunun sonucunda sosyalleşmeyi

tam gerçekleştirememiş, diğer insanlarla iletişim kurmakta zorlanan bireyler yetişmektedir.

Rekreatif faaliyetlere katılan ve katılmayan ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin benlik saygısının tüm boyutlarında rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Aşçı ve arkadaşlarının (1993), spor yapan ve yapmayan liseli öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada spora katılmanın benlik kavramı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu saptamışlardır. Bu durum çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Slutzky ve arkadaşları (2009) yapmış olduğu araştırmada ise rekreatif faaliyetler için harcanan zamanın benlik saygısı düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır (Akt. Göksel, 2016 1-9). Çalışmayla paralellik gösteren bir diğer çalışma da; yaz spor okullarına katılan öğrencilerin benlik saygısı puanlarının karşılaştırılmış, yaz okullarına katılan öğrencilerin genel benlik saygısı, sosyal benlik saygısı, akademik benlik saygısı, ön test ve son test toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Spor yapmanın benlik saygısı üzerinde olumlu etkisini yansıtan bu sonuç özellikle çocukların sadece yazın değil tüm yıl boyunca rekreatif faaliyetlere katılmalarının yararlı olacağını ortaya koymaktadır (Korkmaz 2007: 49-65).

Aynı şekilde rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilerinden de daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani rekreatif faaliyetlere katılan öğrenciler, rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilere göre benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme ve başarıma ve üretkenlik düzeylerini daha yüksek algılamaktadırlar. Ayrıca rekreatif faaliyetlere katılan öğrenciler, rekreatif faaliyetlere katılmayan öğrencilere göre sosyalleşme düzeylerini daha yüksek algılamaktadırlar. Rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri artarken benlik saygısı alt boyutlarından benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme ve başarıma ve üretkenlikleri artmaktadır. Yine rekreatif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri artarken benlik saygısı alt boyutlarından benlik değeri hariç, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme ve başarıma ve üretkenlikleri artmaktadır.

Araştırmanın kısıtlılığını, Konya ilinde ortaokul öğrencilerinin çalışma grubunu oluşturması ve elde edilen verilerin 2016 – 2017 eğitim – öğretim yılı bahar dönemindeki öğrencilerden alınması oluşturmaktadır. Bu kısıtlar göz önünde bulundurularak, ileriki çalışmalarda rekreatif faaliyetlere katılan ve katılmayan ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyalleşme düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde daha geniş bir çalışma grubuna ulaşılması ile çalışma grupları arasındaki farklılıkların da ortaya konulması önemlilik göstermektedir.

6.2. Öneriler

Öğrencilerin elde ettikleri ve edecekleri başarıya, sosyalleşmelerine ve benlik saygısı düzeylerine rekreasyon faaliyetlere katılmanın etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu amaç doğrultusunda orta öğretim kurumlarında sadece mesleki gelişim için gerekli olan akademik yeterliliklerin kazandırılması tek başına yeterli olmamakla birlikte, bunların yanı sıra sosyal ve kişilik gelişimin de desteklendiği faaliyetlerin yapılmasına yönelik düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.

Öğrencilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarının, sosyalleşmeleri ve benlik saygısı düzeylerinin artırılmasına yönelik olumlu destek sağlayacağı ve yapıcı olacağı yaklaşımıyla öğrencilere yönelik danışma ve rehberlik etkinliklerinin düzenlenmesi önerilebilir. Bu araştırmanın temel sınırlılıkları arasında yer alan Konya ili Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerindeki farklı örneklem gruplarıyla genişletilerek, diğer ilçeler ve iller de yapılan çalışmalarla karşılaştırılabilmesi önemlilik arz etmektedir.

Ortaokullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin, öğrencilerin sosyalleşme ve kişisel gelişim ihtiyaçlarının rekreatif faaliyetlerle desteklenerek bu kapsamda uzman görüşüne başvurularını sağlanmalı ve desteklenmeleri önerilebilir. Ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerini yükseltmek için benlik saygısını ve sosyalleşme düzeylerini etkileyen etmenlerin belirlenmesine yönelik çalışmaların sayılarının artırılması ve bu çalışmalardan elde edilecek bulguların program hazırlama süreçlerinde kullanılması yararlı olacaktır.

Ortaokul eğitim programı hedefleri kapsamına dahil edilerek rekreasyonun hayatın belli bir dönemi için yapılmadığını hayatın her döneminde yapılması

gerektiği bilincinin aktarılması ve hayat boyu rekreatif faaliyetlere katılım felsefesinin benimsenmesi gerektiği vurgulanarak ileri yaş dönemleri araştırılabilir. Ailelerin rekreatif faaliyetlere ayrılan zamanın boşa geçmiş zaman olarak değerlendirme algısının yersiz olduğunu vurgulama amacıyla ailelere çeşitli seminerler verilerek rekreasyonun fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden gelişimin büyük bir parçası olduğu konusunda tüm velilerin bilinçlendirilerek velilere sosyalleşme ve benlik saygısı anketleri uygulanabilir. Öğrencilere sistemli rekreatif faaliyetlere katılma alışkanlığı kazandırılırken, uygulanan eğitim programının, öğrenci beklentileri de düşünülerek uygulamaya konulması gerekmektedir. Ortaokullarda çeşitli organizasyonlar ile piknik, sinema, tiyatro, tarihi ve turistik yerlere gezi, sınıflar arası müsabakalar, müzik gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi ile öğrencilerin sosyalleşmesi sağlanabilir.

Türkiye’de okulöncesi dönem dahil, ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite gibi eğitim ve öğretim kurumlarında rekreatif faaliyetlerin yeterli düzeyde olmadığı, bu nedenle rekreatif faaliyetlere ve spor etkinliklerine daha çok zaman ayrılmalı, bunun için tesis, malzeme ve uzman insanların sayıları artırılmalıdır. Serbest zamanları değerlendirme ve bireyleri sosyalleştirme açısından faydalı olan rekreasyon ve spor faaliyetleri artırılmalıdır.

Kişiler bireysel aktivitelere yönlendirilerek, özgüveni yüksek, benlik saygısı gelişmiş, mutlu insanların sayısı artırılmalıdır. Gençliği zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırmak için rekreatif faaliyetler artırılmalıdır. Bunun için her mahallede saha ve uygun şartlar hazırlanmalıdır. Eğitim Öğretim hayatı boyunca belirli bir spor branşında, (futbol) değil, değerlik spor branşlarında organizasyonların yapılması sağlanmalıdır.

Okullarda çeşitli organizasyonlar ile piknik, sinema, tiyatro, tarihi ve turistik yerlere gezi, sınıflar arası müsabakalar, müzik gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi ile gençlerin sosyalleşmesi sağlanmalıdır. Eğitim Öğretim hayatı boyunca yapılan rekreatif faaliyetlere katılım, alışkanlık haline getirilerek, bireylere hayatlarının geri kalan bölümünde de etkili olabilmesi için gerekli imkanların sunulması gerekmektedir. Benlik saygısı ve sosyalleşme düzeyi yüksek, mutlu toplumlar için rekreatif faaliyetler desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

ALKAN, Türker (1979). **Siyasal Toplumsallaşma**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

AÇIK ÖĞRETİM FAKÜLTESİ (AÖF) (2003). **Davranış Bilimlerine Giriş**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

AKYOL, Aysel Köksal (2013). **Yatılı ve Gündüzlü Okuyan Çocukların Benlik Kavramlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi**. Kastamonu: Ekim 2013 Cilt:21 No:4 (Özel Sayı) Kastamonu Eğitim Dergisi.

AKYÜZ, Hüseyin (1991). **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul: MEB Yayınları.

AKYÜZ Hüseyin (1992). **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

ALTINKÖPRÜ, Tuncel (2001). **Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği**. İstanbul: Hayat Yayıncılık

ARGON, Türkan (2011). **İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi**, e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences.

ARICAK, Osman Tolga. (1999) **Grupla Psikolojik Danışma Yoluyla Benlik Saygısı ve Mesleki Benlik Saygısının Geliştirilmesi**. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

ARSLAN, Sibel (2010). **Yetişkin Kent Halkının Belediyelerin Serbest Zaman Eğitimi ile Rekreasyon Etkinliklerinin Sunumuna ve Yaşam Kalitesine Etkisine İlişkin Görüşleri**, Ankara: Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ARSLANTÜRK, Zeki ve Tayfun Amman (2000). **Sosyoloji, Kurumlar, Süreçler, Teoriler**, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

ASLAN, Esra (1992). **Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri**, Sayı 4, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.

AŞÇI F.H, Gökmen H, Tiryaki Gül, Aşçı A, Zorba Erdal. (1993) **Sportif Katılımın Lisesi Erkek Öğrencilerin Beden Bölgelerinden Hoşnut Olma**

- Düzeyleri Üzerine Etkisi**, Spor ve Performans Dergisi 4(3): 38-47.
- AVANOĞLU**, Zeynep (204). **Eğitim Psikolojisine Çağdaş Bir Yaklaşım**, İstanbul: Ofset Yayınevi.
- AVCI**, Müjdat (2006). **Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları**, Sayı:1, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- AYDIN**, Betül (1996). **Benlik Kavramı ve Ben Şemaları**,8, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.
- AYDIN**, Mustafa (2000). **Kurumlar Sosyolojisi**, Ankara: Vadi Yayınları.
- AYDOĞAN**, Selcen. (2010). **İlköğretim 2.Kademe Öğrencilerinin Umut Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**. Konya: Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYTAN** Korucu, G. (2010). **Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi
- BABAOĞLAN**, Emine (2007). **Eğitimin Toplumsal Temelleri Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- BALAT**, Gülden Uyanık ve Berrin Akman (2004). **Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi**, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- BAYAT** Bülent (2003). **Bireylerin Benlik Algısı Sistemi Ve Bu Sistemin Davranışları Üzerindeki Rolü**, Sayı:7, İstanbul: Kamu-İş Dergisi.
- BAYMUR**, Feriha (1993). **Genel Psikoloji**, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- BERNE**, Eric (1988). **Psikiyatri ve Psikanaliz Rehberi** , İstanbul: Yaprak Yayınları.
- BİLEN**, Mürüvvet (2004). **Sağlıklı İnsan İlişkileri**, 6 Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- BOZKURT**, Veysel (2004). **Değişen Dünyada Sosyoloji**, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- BUCHER**, Charles A (1972). **Fuondations of Physical Education, The Cu, St. Lois: Mosby Company**,
- CÜCELOĞLU**, Doğan (1999). **İnsan İnsana**, 20. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇAĞDAŞ**, Aysel, Şahin Zarife Seçer (2002). **Çocuk ve Ergenlerde Sosyal ve**

Ahlak Gelişimi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÇAĞLAYAN, Nur (2011). Bireysel ve Takım Sporunu Yapanlar İle Yapmayan Bireylerin Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÇAKMAKÇI Selmin (2001). Okullardaki Beden Eğitimi Dersinin ve Faaliyetlerinin Öğrencilerin Sosyalleşmesine Etkileri, Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, T111275, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ÇINGİ, Hülya (1994). Örneklem Kuramı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.

ÇİMEN, Latife (1999). 1923'ten Günümüze Lise Sosyoloji Ders Kitapları ve Sosyalleştirme Rollerini, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Sosyoloji ve Antropoloji Anabilim Dalı.

ÇORUH, Yaşar (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Eğilimleri Ve Rekreatif Etkinliklere Katılımına Engel Olan Faktörler (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği), Ankara: Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı

DANIŞ, Zafer (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı, Ankara: Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi.

DEMİR Aydın Gürbüz (1989). "ODTÜ Öğrencilerinde Depresyonun Yaygınlığı", İnsan Bilimleri Dergisi, 8, 27-40

DEMİR Cengiz (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi, Ankara: Nobel Yayınları.

DEMİRKAN, Semra (2006). Türk Ailesinin Korunması ve Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşları ile İşbirliğinin Önemi, Ankara: Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi.

DİNÇER Feray ve Gürsel Öztunç (2009). Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri, Self-Esteem and Assertiveness Levels of Nursing and Midwifery Students (Araştırma), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi.

DODSON, Fitzhugh. (2007). Çocuk Eğitim El Kitabı (Çev: A. DURMAZ). İstanbul: Ravza Yayınları.

- DODURGALI**, Abdurrahman (2000). **Eğitim Sosyolojisi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- DOĞAN**, İsmail (1995). **Sosyoloji**, Ankara: Sistem Yayıncılık.
- DÖNMEZER**, Sulhi (1990). **Sosyoloji**, 10.Baskı, İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım.
- DÖNMEZER**, Sulhi (2010). **Toplumbilim**, 11. Basım, İstanbul: Beta Basımevi.
- EREN**, Erol (2010). **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- ERGENÇ**, Ayfer (2011). **Web 2.0 ve Sanal Sosyalleşme: Facebook Örneği**, İstanbul: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.
- ERGÜN**, Mustafa (1987). **Eğitim ve Toplum**, Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- ERGÜL**, Kürşat (2008). **Üniversite Gençliğinin Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Yönelik İlgileri ve Katılma Düzeylerinin Belirlenmesi**, Manisa: Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ERKAL**, Mustafa (2006). **Sosyoloji (Toplum Bilimi)**, İstanbul: Der Yayınları.
- ERKAL**, Mustafa (1983). **Sosyoloji (Toplumbilim)**, ikinci baskı, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- ERKAL**, Mustafa, Güven Özbay ve Dursun Ayan (1998). **Sosyolojik Açından Spor**, 3. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- ESEN**, Cemil Alptuğ (2012). **Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Benli Saygısı ve Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi**, Muğla: Muğla Sıtkı Koçma Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- ESEN**, Minare Aliyeva (2008). **Geleneksel Çocuk Oyunlarının Eğitimsel Değeri ve Unutulmaya Yüz Tutmuş Ahıska Oyunları**, Sayı: 21, Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- FİŞEK**, Kurthan (1980). **Türkiye’de ve Dünyada Spor Yönetimi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara Basın Yayın.
- GIDDENS**, Antony (2000). **Sosyoloji**, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÖKSEL**, Ali Gürel (2016). **Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi**. Marmara Üniversitesi Spor

Bilimleri Dergisi”, Cilt 1, Sayı 1. ISSN 2536-5150, ss. 1-9 • DOI: 10.22396/sbd.2016.0

GÜL, Serdar Kenan ve İsmail Dinçer Güneş (2009). **Ergenlik Dönemi Sorunları Ve Şiddet**, Cilt 11, Sayı: 1, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

GÜLEÇ, Havise ve Ceylan Özbek Ayaz (2017). **Öğretmen Adaylarının Benlik Saygıları ve Mesleki Benlik Saygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi**. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 6, Sayı 2, s. 556-579

GÜRSOY, Özge (2011). **Görsel Medyadaki Yansımaları Açısından Türkiye’de Değişen Aile Değerleri**, İstanbul: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

HACIOĞLU, Necdet, Ayhan Gökdeniz ve Yakup Dinç (2003). **Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi**, Ankara: Detay Yayıncılık.

HAZAR, Atila (2003). **Rekreasyon ve Animasyon**, 2. Baskı, Ankara: Detay Yayınları.

İŞİK Erkan (2006). **Öğretmen Adaylarının Benlik Kavramları ile Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki Bağdaşımın Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi**, Konya: Selçuk Üniversitesi Örneği Yüksek Lisans Tezi.

JENSEN, Clayne R. ve Jay Nayler (2000): **US, Opportunities In Recreation and Leisure Careers**, VGM Career Books.

KAHRİMAN, İlknur (2005). **Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi**. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9(1);24-32.

KALKAN, Ayşe (2012). **Açık Alan Rekreasyonu, Doğa Sporları Yapan Bireylerin Bu Sporları Yapma Nedenleri**, Antalya: Antalya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KANDIR, Adalet ve Orçan Maide (2011). **Beş-Altı Yaş Çocuklarının Erken Öğrenme Becerileri ile Sosyal Uyum ve Becerilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi** İlköğretim Online, 10 (1); 40-50, 2011. <http://ilkogretim-online.org.tr>

KARAASLAN, Aycan (1993). **Öğrenci Hemşirelerin Benlik Saygısı Düzeyleri ve Bunu Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi**, İzmir: Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi.

KARAKÜÇÜK, Suat (2005). **Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme**, Ankara: Gazi Kitabevi.

KARASAR, Niyazi (2012). **Bilimsel araştırma yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayınevi

KAYA, Kamil. ve Meryem Tuna (2008). **İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi**, Sayı:17, Isparta: SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.

KILBAŞ, Şükran (2001). **Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme**, Adana: Anaca Yayınları.

KILIÇ, Duran Şükran. (2007). **9, 10, 11 Yaşındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına, Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KIZGIN, Mehmet Emin. (2008). **Benlik-Benlik Saygısı ve Ana Baba Tutumları, Psikoloji Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Makaleleri Erişim: [Http://www.tavsiyedyorum.com/makale_1348.htm](http://www.tavsiyedyorum.com/makale_1348.htm)**.

KORKMAZ, Nimet Haşıl (2007). **Yaz Spor Okulları İle Çocukların Benlik Saygısı Arasındaki İlişki**, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XX (1), 2007, 49-65

KULAKSIZOĞLU, Adnan. (2000). **Ergenlik Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

KURAR, İhsan ve Furkan Baltacı (2014). **Halkın Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları: Alanya Örneği**, Özel Sayı 2, Antalya: International Journal of Science Culture and Sport.

KUŞDEMİR, Yasemin (2005). **İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Sürecinde Sosyalleştirme Stratejilerini Kullanma Becerileri Kırıkkale İli Örneği**, Kırıkkale:Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.

KUZGUN, Yıldız (2002). İlköğretimde Rehberlik, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MANSUROĞLU, Sibel (2002). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi.

MULLIS, Kerri Ann, Mullis, R. L. ve Normandin, D. (1992). Cross-Sectional and Longitudinal Comparisons of Adolescent Self Esteem. Adolescence, 27, 51-60

NAZLIOĞLU, Meral (1991). Çevre Eğitiminin Önemi, Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını.

OKTAY, Ayla (1999). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

OTACIOĞLU Gürşen Sena (2000)). Müzik Öğretmeni Adaylarının Benlik Saygısı Düzeyleri ile Akademik ve Çalgı Başarılarının Karşılaştırılması, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi.

ÖNAL Sayın (1990). Aile Sosyolojisi, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

ÖNDER Serpil (2003). Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Konya: Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi.

ÖRGÜN, Selda Kuru (2000). Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri A.B.D. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ÖZ, Fatma (2004) Benlik Kavramı, Sağlık Alanında Temel Kavramlar, Ankara: İmaj İç ve Dış Ticaret AŞ.

ÖZBEY, Selhan ve Müberra Çelebi (2011). Rekreasyon Temelleri İçinde: Spor Bilimlerine Giriş, Ankara: Spor Yayınevi.

ÖZEN, Yener ve Fikret Gülaçtı (2010). Benlik-Kavramı ve Benliğin Gelişimi Bilen Benliğe Gereksinim Var mı?, Self-Concept & Its Development: Need For A Conscious Self-Concept, Erzincan: Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi.

ÖZGÜÇ, Nazmiye (2011). Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler,

İstanbul: Çantay Kitabevi.

ÖZKALP, Enver (1994). **Sosyolojiye Giriş**, Genişletilmiş 7.Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.

ÖZKALP, Enver (2005). **Davranış Bilimlerine Giriş**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Yay.

ÖZKALP, Enver (2005). **Sosyolojiye Giriş**, Bursa: Ekin Yayınları.

ÖZKALP, Enver (2007). **Sosyolojiye Giriş**, Yenilenmiş 15. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

ÖZKAN, İshak (1994). **Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler**, İstanbul: Düşünen Adam.

ÖZPOLAT, Abdulvahap (2010). **Ailede Demokratik Sosyalleşme**, Yıl 11,Cilt 5, Ankara: Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi.

ÖZTÜRK, Hüseyin Emin (1999). **Çocuğun Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi**, Sakarya: Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, S.B. E.

PLUMMER, Deborah M (2011). **Benlik Saygısı Çocuklarda Nasıl Geliştirilir**, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

SAĞCAN, Mustafa (2011). **Rekreasyon ve Turizm**, İzmir: Cumhuriyet Basımevi.

SATAN Ayşin (2011). **Ergenlerde Akran Baskısı, Benlik Saygısı ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.

SELÇUK Ercan ve Latif Aydos (1998). **Ankara Polis Akademisinde Sporcu Olan ve Sporcu Olmayan Öğrencilerin Bazı Kişilik ve Davranış Özelliklerini Araştırılması**, Ankara: G.Ü. Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi.

SELÇUK Ziya (1997). **Eğitim Psikolojisi**, Ankara: Pegem Yayıncılık, Ankara.

SOYER Fikret ve Yusuf Can (2003). **Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Alışkanlıkları ve Sportif Eğilimlerinin Mesleki Yönelişlerine Göre Karşılaştırılması**, Ankara: I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu.

ŞAHAN, Hasan (2007). **Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor**

- Aktivitelerinin Rolü**, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya: S.B.E.
- ŞAHİN**, Serdar (2007). **Bir Sosyalleşme Mekanizması Olarak Askerlik Kurumu**, Kırıkkale: Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, S.B.E, Sosyoloji A.B.D.
- ŞEMİN** Refia Uğurel (1980). **Gençlik Psikolojisi**, Yayın No: 2677,İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi.
- ŞÜKRÜ**, Yılmaz (2007). **Rekreasyon Faaliyetlerin Yönetim ve Organizasyon**, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- TAN**, Haşan (1986). **Psikolojik Yardım İlişkiler Danışma ve Psikoterapi**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- TEZCAN**, Mahmut (1984). **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara: Çağ matbaası.
- TEZCAN**, Mahmut (1985). **Eğitim Sosyolojisi**,4.Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TEZCAN**, Mahmut (1995). **Sosyolojiye Giriş**, 4. Baskı, Ankara: Bilgi Basım.
- TUNA**, Meryem (2008). **İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Popüler Kültürün Rolü (Isparta Örneği)**, Isparta: Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, S.B. E, Sosyoloji A.B.D.
- TUTAR**, Hasan (2012). **Sosyal Psikolojide Kavramlar ve Kuramlar**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TWENGE**, Jean M. ve Campbell, W. Keith (2002). **Self Esteem and Socio Economic Status: A Meta Analytic Review**. Personality and Social Psychology Review, 6(1), 59-71.
- UĞURLU**, Alkan (2005). **Rekreasyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizm’de Kullanılması**, Antalya: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- UYANIK BALAT**, Gülden ve Berrin Akman. (2004). **Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:24, Sayı:2, 175-184
- YAVUZER**, Haluk (2014). **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAZICI**, Mehmet (1998). **Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**,İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi,

Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

YETİM, Azmi (2000). **Sosyoloji ve Spor**, Ankara: Topkar Matbacılık.

YETİM Azmi (2006). **Sosyoloji ve Spor**, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

YETİM Azmi (2008). **Sosyoloji ve Spor**, Maltepe/Ankara: Bilge Ofset Matbaacılık Yayıncılık.

YILDIZ, Münevver (2012). **Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi**, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

YILDIZ, Murat ve Betül Çapar (2010). **Orta Öğretim Öğrencilerinde Benlik Saygısı İle Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Cilt 10 Sayı 1, Samsun: Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi.

YÜCEKÖK, Ahmet N (1987). **Siyasetin Toplumsal Tabanı**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

ZİNCİRKIRAN, Zeynep (2008). **Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER**EK-1: Anket Formu****BİLİMSEL ANKET FORMU**

Değerli Arkadaşlar;

Bu çalışma, Rekreatif Faaliyetlere Katılan Ortaokul Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Sosyalleşme Düzeylerinin Belirlenmesi (İncelenmesi) amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma bilimsel bir amaçla kullanılacak olup, verdiğiniz cevaplar başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Muhsin ÇINAR
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bu bölümdeki sorular çoktan seçmeli olarak sunulmuştur. Size uygun gelen seçeneğin yanındaki ayracın içerisine (x) işareti koyarak belirtiniz.

1. Yaşınız: 9-10 11-12 13-14

2. Cinsiyetiniz: Kız Erkek

3. Doğum yeriniz: Köy İlçe Şehir Büyükşehir

4. Yaşadığımız ilçe:

Selçuklu Meram Karatay Büyükşehir

5. Sınıfınız: 5.Sınıf 6.Sınıf 7.Sınıf 8.Sınıf

6. Babanızın eğitim durumu:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisans Üstü

7. Annenizin eğitim durumu:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisans Üstü

8. . Ailenizin aylık ortalama geliri:

900 ve altı 901-1600 1601-2300 2301-3000 3001 ve üzeri

9.Rekreatif faaliyetlere Katılıyor musunuz?

Evet Hayır

10. Rekreatif faaliyetlere ne sıklıkla katılıyorsunuz?

Ayda birkaç kez Haftada bir kez Haftada 3-4 kez Haftanın her günü

BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Diğer insanlar tarafından sevicecek özelliklere sahip değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
2. Üretken bir insanım.	( )	( )	( )	( )	( )
3. Kendimi anlamıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
4. Çaresiz olduğumu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
5. Kendime güvenirim.	( )	( )	( )	( )	( )
6. Anlamlı bir hayatım olmadığını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
7. Bir işi başaramadığımda hemen hayal kırıklığına uğrarım.	( )	( )	( )	( )	( )
8. İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.	( )	( )	( )	( )	( )
9. Olduğum gibi görünemiyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
10. Yeri geldiğinde kendimi ortaya koyabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
11. Duygularıma güvenmem.	( )	( )	( )	( )	( )
12. Halimden memnunum.	( )	( )	( )	( )	( )
13. Kendimi küçümsüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
14. İhtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	( )	( )	( )	( )	( )
15. Nasıl görüldüğümün farkında değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
16. Kendimde olmasını istediğim özelliklere sahip değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
17. İnsanlar üzerinde etki bırakabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
18. Başarısız biri olduğumu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
19. Kendime ilişkin değersizlik duyguları yaşadığım olur.	( )	( )	( )	( )	( )
20. Benim onlara olduğu kadar, diğer insanların da bana ihtiyacı var.	( )	( )	( )	( )	( )
21. Düşüncelerimin doğruluğuna güvenmem.	( )	( )	( )	( )	( )
22. Bedensel olarak kendimi beğeniyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
23. Başarmak istediğim her şeyde başarısız olup yılmıya düşüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
24. Bedensel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	( )	( )	( )	( )	( )
25. Grup içindeyken diğer kişiler benimle ilgilenmezler.	( )	( )	( )	( )	( )
26. Zihinsel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	( )	( )	( )	( )	( )
27. Kendimden memnun değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
28. İnsanlık için önemli ve faydalı işler başarabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
29. Çevremdeki önemli kişilerin gözünde değerli bir kişi olmadığımı düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
30. Duygusal ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	( )	( )	( )	( )	( )
31. Kendimi ümitsiz hissediyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
32. Kararlarım bana ait değil	( )	( )	( )	( )	( )

Sosyalleşme İle İlgili Değişkenler		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Olabildiğince kalabalıktan uzak kalmayı tercih ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Toplum içerisinde insanlarla iletişim kurmada seçici davranırım.	( )	( )	( )	( )	( )
3	İnsanlar toplum içerisinde benimle kolayca diyalog kurabilirler.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Toplumsal olaylarda genellikle topluma liderlik yaparım.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Her türlü sosyal etkinliklere katılmaktan hoşlanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Toplum içerisinde insanlarla tartışmaktan ziyade insanlara yardım etmeyi tercih ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
7	Toplumsal olaylarda toplumu yönlendirmekte başarılıyım (Örneğin sönük geçen bir toplantıda yol gösterici rolü).	( )	( )	( )	( )	( )
8	Yeni tanıştığım insanlarla diyalog kurmaktan çekinirim.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Toplum içerisinde çoğunlukla kendimi yalnız hissedirim.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Toplum içerisinde başkaları ile kolaylıkla iletişim kurarım.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Toplumsal etkinliklere katılan insanlar kendisiyle barışık olur.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Toplumsal etkinliklere katılım ile kişisel beceri ve yeteneklerimi keşfedebilir ve ifade edebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Toplum içerisinde sevdiğim insanlarla birlikte olduğumda keder ve dertlerimi unuturum.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Toplumda insanların özgürce davranmalarına izin verilse toplumun daha iyi olacağı kanısındayım.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Toplumsal kurallara uymayan insanları haklı görmem.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Toplumsal değerlere bağlı bir kişiliğe sahip birisiyim(gelenek töre inançlar).	( )	( )	( )	( )	( )
17	Toplumsal değerlere aykırı davranan bireylerin davranışları beni rahatsız eder.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Toplumsal uzlaşmayı bozan davranış sahiplerine hoşgörülü davranmam.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Aileyle ilgili kararların alınmasında katkıda bulunurum.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Aile büyüklerinin kararlarına her zaman itaat etmekten hoşlanmam.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Ailem benim fikir ve davranışlarıma her zaman hoşgörülü davranır.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Ailenizin değer yargıları ile toplumun değer yargıları arasındaki farklılık beni fazla etkilemez.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Ailem arkadaş çevremde belirlenmesinde etkin rol oynar.	( )	( )	( )	( )	( )
24	İnsanların benim davranışlarımı yargılamaya ya da yönetmeye çalışmasından rahatsız olurum.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Okul farklı kültürdeki insanların tanışmasını ve böylece toplumsal bütünleşmenin etkin faktörüdür.	( )	( )	( )	( )	( )
26	Okul bireyin, toplumsal ve kişisel değerlere saygının benimsenmesinde önemli rol oynar.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Toplumsal aktivitelere katılmakta yaş, cinsiyet ve inanç vb. ayırım yapmaktan hoşlanmam.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Toplum içerisinde başkalarının ihtiyacı olduğu zaman kendime ters düşse de o davranışı yaparım.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Yeni insanlarla tanışıp sosyal aktiviteler yapmaktan hoşlanırım.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Okul farklı insan grupları arasında toplumsal diyalogun ilk adımıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
31	Farklı kültürdeki değer anlayışlarına saygılı davranmayı tercih ederim.	( )	( )	( )	( )	( )

32	Herkes kültür ve değerlerini özgürce yaşayabilmeli ve ifade edebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
33	Farklı kültür anlayışları toplumsal barışın temel dinamiğidir.	( )	( )	( )	( )	( )
34	Bizi diğer kültürlerden farklı kılan değer; farklı kültürlerin barış ve uyum içerisinde yaşamasıdır.	( )	( )	( )	( )	( )

EK-2: ÖZGEÇMİŞ**Muhsin Çınar**

muhsinc42@gmail.com

Doğum Tarihi ve Yeri

1975 – Afyonkarahisar/Kılıçyaka

Eğitim Durumu	Okul	Program	Yıl
<i>Lisans</i>	Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi	Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu	1998
<i>Lise</i>	Çay Lisesi	Sosyal Bilimler-Edebiyat	1992
İş Deneyimi	Kurum	Bölüm	Yıl
Öğretmen	MEB	Beden Eğitimi Ve Spor	2014 – Devam ediyor
Proje Uzmanı	Konya Valiliği ve Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Proje Koordinasyon-AB Projeleri	2013-2014
Öğretmen	MEB	Beden Eğitimi Ve Spor	1998-2012
Yabancı Dil			
İngilizce			